

การขีดขวางกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย

3.1 สภาพปัญหาเกี่ยวกับการขีดขวางกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาถึงวิวัฒนาการของวิธีพิจารณาคดีอาญาในประเทศไทยจะพบว่า มีทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนผสมผสานกันมาตั้งแต่ก่อนการปฏิรูปกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมครั้งใหญ่ในสมัยรัชการที่ 5 ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในศาลไทยดังกล่าวมิใช่เกิดจากการได้รับแนวความคิดมาจากต่างประเทศ แต่เป็นวิธีการชำระคดีของไทยเองโดยแท้ ตามประวัติศาสตร์ของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนของต่างประเทศนั้น การที่นักเรียนไทยไปศึกษากฎหมายที่ประเทศอังกฤษย่อมทำให้ได้รับแนวความคิดหลักของกฎหมายคอมมอนลอว์และระบบกล่าวหาของอังกฤษมาเต็มรูปแบบ ดังนั้นเมื่อปรับปรุงกฎหมายและระบบการดำเนินคดีในประเทศไทย ก็ได้นำความคิดของอังกฤษมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยในระยะเริ่มแรก เช่น กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 แปลมาจากกฎหมายของอินเดียซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษในขณะนั้น พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 ก็เป็นกฎหมายลักษณะพยานของอังกฤษ ต่อมา มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ก็เป็นการนำระบบกล่าวหาของอังกฤษมาใช้เต็มรูป¹

ระบบกล่าวหาในคดีอาญาของอังกฤษที่ปรากฏในระบบกฎหมายไทยนั้นได้แฝงอยู่ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ขั้นตำรวจ อัยการและศาล ส่วนระบบไต่สวนก็ปรากฏอยู่ด้วย แต่ไม่มากเท่าระบบกล่าวหา ดังจะพิจารณาต่อไปนี้²

1. ขั้นสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (11) บัญญัติว่า “การสอบสวนหมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือเพื่อพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ”

¹ กุลพล พลวัน, การบริหารกระบวนการยุติธรรม, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544), หน้า 19.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

และมาตรา 131 บัญญัติถึงหน้าที่ของพนักงานสอบสวนว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่นำมาทำได้ เพื่อประโยชน์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามทา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด”

จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้ แสดงว่าการสอบสวนจะต้องดำเนินไปโดยพนักงานสอบสวนต้องวางตัวเป็นกลาง รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ต้องหา แต่ในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนจำนวนไม่น้อยมักจะทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเน้นหนักไปทางที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องหา ส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาจะดเว้นหรือไม่ยอมรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน กล่าวอีกนัยหนึ่งพนักงานสอบสวนได้ตั้งตัวเป็นฝ่ายตรงข้ามกับผู้ต้องหาตนเอง

2. พนักงานอัยการ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตั้งแต่มาตรา 158 ไปจนถึงชั้นอุทธรณ์ฎีกา ไม่มีบทกฎหมาย หรือระเบียบ ข้อบังคับใดกำหนดให้อัยการต้องวางตัวเป็นฝ่ายตรงข้ามกับจำเลย แต่ในทางปฏิบัติการดำเนินคดีในศาลของอัยการในฐานะเป็นโจทก์ ความสัมพันธ์ระหว่างศาล-อัยการ-จำเลยได้เป็นไปอย่างเข้มงวด กล่าวคือเป็นการต่อสู้กันทางกฎหมายโดยมีศาลเป็นกลาง และอัยการก็มักจะกล่าวถึงเฉพาะสิ่งที่กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด ปล่อยให้การแสดงสิ่งที่เป็นคุณแก่จำเลยเป็นหน้าที่ของจำเลยในการพิสูจน์ตนเองว่าเป็นผู้บริสุทธิ์เช่นเดียวกับการปฏิบัติของพนักงานสอบสวน ในทางปฏิบัตินอกจากอัยการบางคนจะไม่นิยมแนะนำสิ่งที่เป็นคุณแก่จำเลยให้ศาลทราบแล้ว ยังชักค้ำพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่จำเลยเช่นว่านั้นด้วย ทั้งนี้เพื่อรักษาผลคดีของรัฐในฐานะเป็นโจทก์ตามระบบกล่าวหาอย่างเคร่งครัด เพราะการที่ศาลมีคำพิพากษายกฟ้องไม่ว่าด้วยเหตุผลประการใดโดยตำหนิอัยการโจทก์ ก็อาจถือเป็นความบกพร่องของอัยการ

3. ชั้นศาล

กระบวนการพิจารณาชั้นศาลก็เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่นาระบบกล่าวหามาใช้อย่างเคร่งครัด กล่าวคือ ศาลจะวางตัวเป็นกลาง ปล่อยให้คู่ความคือโจทก์-จำเลย ต่อสู้กันในทางกฎหมาย ฝ่ายใดปฏิบัติผิดกติกาที่กำหนดไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน ศาลย่อมถือเป็นข้อแพ้นะในทางคดี แม้บทบัญญัติบางมาตรา³ จะกำหนดให้ศาลค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติศาลมักไม่ใช้อำนาจดังกล่าว⁴ นอกจากนี้หลักการที่ว่าการศึกษาต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2910/2519) ซึ่งเป็นหลักสำคัญของระบบ

³ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 171 และมาตรา 235

⁴ กุลพล พลวัน, การบริหารกระบวนการยุติธรรม, หน้า 24.

กล่าวหาที่มีบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 172 อนึ่งหลักที่ว่าคำพิพากษาศาลสูงจะผูกมัดศาลล่างให้ต้องปฏิบัติตามเสมือนเป็นกฎหมายซึ่งปฏิบัติอยู่ในประเทศระบบคอมมอนลอว์ศาลไทยก็เคารพต่อคำพิพากษาศาลฎีกาและมักจะทำตามเสมอแม้จะไม่มีผลผูกมัดตามกฎหมายก็ตาม นอกจากนั้นยังมีหลักกฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์⁵อีกด้วย

โดยสรุปจึงอาจกล่าวได้ว่า ระบบการสืบสวนสอบสวน การพิจารณาคดี และสืบพยานของเราได้นำหลักจากระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนมาใช้ผสมผสานกัน แต่การดำเนินคดีในศาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของผู้พิพากษาและการสืบพยานหลักฐานของเรามีความโน้มเอียงไปทางระบบกล่าวหาอยู่เป็นส่วนใหญ่⁶ ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐานหรือการนำพยานหลักฐานมาสืบจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์โดยทั่วไปที่ใช้ระบบกล่าวหา เช่น มีการขัดขวางการแสวงหาพยานหลักฐาน และการขัดขวางการดำเนินงานของเจ้าพนักงาน โดยเฉพาะหลักที่ว่าให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์และให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยนั้น ส่งผลทำให้พยานโดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานบุคคลเป็นพยานที่มีความสำคัญที่สุด ถ้าพยานไม่ไปศาล หรือไปแต่เบิกความไม่ดี ไม่น่าเชื่อถือ ทำให้ศาลสงสัยว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่ก็จะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นผลดีแก่จำเลย คือยกฟ้องปล่อยตัวจำเลยพ้นข้อหาไปซึ่งเป็นสภาพปัญหาของพยานบุคคลต่อกระบวนการยุติธรรม เช่น⁷

ก. พยานเบิกความไม่อยู่กับร่องกับรอย คือให้การกลับไปกลับมา จนทำให้ศาลไม่เชื่อถือว่าพยานคนนี้จะเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ⁸

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 1512/2482 ตามหลักกฎหมายสันนิษฐานว่าคนทุกคนไม่ได้กระทำผิดเมื่อโจทก์กล่าวหาอ้างว่าจำเลยกระทำความผิด โจทก์ต้องสืบพิสูจน์ให้สมฟ้อง

⁶ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2544), หน้า 8-9.

⁷ บุญร่วม เทียมจันทร์, 108 วิธี มีคดีทำอย่างไรไม่ติดตาราง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2543) หน้า 3.

⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 196/2533 ผู้เสียหายนำความไปแจ้งต่อเจ้าพนักงานให้ดำเนินคดีแก่จำเลยทั้งสอง ก็เพราะสงสัยว่าจำเลยทั้งสองเป็นคนร้าย ดังนั้น การที่ลูกจ้างของผู้เสียหายให้การต่อพนักงานสอบสวนภายหลังจากนั้นว่าจำเลยทั้งสองเป็นคนร้ายจึงมีน้ำหนักน้อย และเมื่อลูกจ้างคนหนึ่งของผู้เสียหายมาเบิกความในชั้นพิจารณาว่าไม่เคยเห็นจำเลยทั้งสองเป็นคนร้ายแต่อย่างใด ส่วนลูกจ้างอีกคนหนึ่งกลับว่าที่จำเลยทั้งสองเป็นคนร้ายเพราะจำเลยทั้งสองได้บอกให้ทราบ คำประจักษ์พยานทั้งสองของโจทก์ จึงไม่อยู่กับร่องกับรอย รับฟังเป็นความจริงไม่ได้

ข. พยานให้การขัดต่อเหตุผล คือเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นจะต้องมีความสมเหตุสมผลกัน คำเบิกความของพยานจะต้องสมผลให้น่าเชื่อถือ⁹ ถ้าพยานเบิกความขัดต่อเหตุผลศาลก็ไม่เชื่อถือพยานปากนี้ เพราะฉะนั้นจำเลยที่อยากให้การศาลยกฟ้อง ทนายจำเลยหรือจำเลยก็มักจะพยายามถามให้พยานโจทก์ตอบให้ขัดต่อเหตุผลให้ได้เพื่อประโยชน์ของจำเลยเอง

ค. พยานที่ให้การขัดต่อความเป็นจริง อาจทำให้ศาลไม่แน่ใจว่าพยานจะเห็นเหตุการณ์จริงหรือไม่ เช่น อ้างว่าคนร้ายคลุมหัวเป็นไอ้โม่งเห็นแต่ตาเวลากลางคืนทั้งสองไม่มีแสงสว่างพยานจำได้อย่างไร

ง. พยานเบิกความน่าสงสัย เป็นการอาศัยข้อกฎหมายเพื่อรอดพ้นจากการถูกลงโทษ เนื่องจากหากเกิดความสงสัยก็ให้ยกผลประโยชน์นั้นให้จำเลย¹⁰ ถ้าถามพยานแล้วพยานตอบคลุมเครือไม่ชัดแจ้งว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่แล้วศาลก็ลงโทษจำเลยไม่ได้

จ. พยานให้การแตกต่างกัน (ขัดกัน) ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในกรณีเป็นพยานคู่ คือพยานที่รู้เห็นเหตุการณ์หลาย ๆ คน แล้วขึ้นไปเบิกความต่อศาลทีละคน โอกาสที่จะเบิกความหรือเล่าเรื่องให้ขัดกันหรือแตกต่างกันย่อมมีอยู่มากเพราะในศาลนั้นมีคนถามพยานอยู่หลายคน¹¹

ฉ. พยานกลับคำ คือ พยานกลับคำให้การของตัวเองจากที่เคยให้การในชั้นสอบสวนไว้อย่างหนึ่งแต่พอขึ้นศาลพยานไปให้การอีกอย่างหนึ่ง¹² ซึ่งอาจเกิดเนื่องจากพยานจำเหตุการณ์

⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 979/2538 คดีนี้โจทก์ไม่ได้นำตัวสายลับที่ทำการล่อซื้อภรรยาของกลางมาเป็นพยานคดีแต่พยานผู้จับกุมจำนวน 2 ปาก แต่พยานทั้งสองปากนี้เบิกความเป็นพิรุณขัดต่อเหตุผลแตกต่างกันในข้อสาระสำคัญแม้จำเลยรับสารภาพในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนไว้ก็ตาม ประกอบกับภรรยาอยู่ห่างกระท่อมของจำเลยถึง 500 เมตร จึงเป็นเหตุพิรุณสงสัย และภรรยาที่พบก็ยังมีเหตุสงสัยไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นของจำเลย ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยตาม ปวิอ.มาตรา 227 วรรคสอง

¹⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 680/2541 คำให้การในชั้นสอบสวนของ ด. ยังมีข้อความแตกต่างกันอยู่ โดยในวันแรกอ้างว่าพบผู้ตายออกจากบ้าน จำเลยเดินตามมาแล้วผู้ตายกับจำเลยเกิดการชกต่อยต่อสู้กัน แต่ในวันหลังกลับให้การว่าจำเลยกับผู้ตายมีปากเสียงภายในบ้าน ไม่เห็นจำเลยเดินตามผู้ตายมาแล้วเกิดการชกต่อยทำร้ายกันแต่อย่างใด คำให้การชั้นสอบสวนของ ด. ยุ่งมีพิรุณอยู่ ดังนี้พยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบมามีความสงสัยตามควรว่าจำเลยเป็นคนร้าย ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 227 วรรคสอง

¹¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1548/2513 ตัวโจทก์มีนาย จ. และนาย ป. เป็นประจักษ์พยานเห็นจำเลยไล่ยิงโจทก์ แต่ประจักษ์พยานโจทก์และตัวโจทก์ต่างเบิกความแตกต่างกันมาก จึงไม่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ

ไม่ได้จริง ๆ เพราะผ่านมาหลายปี หรือถูกนายฝ่ายตรงข้ามใช้กลยุทธ์ทางกฎหมายถ่วงพยานจนงงไปหมด หรือมีเจตนาที่จะช่วยเหลือจำเลย¹³ หรือที่เรียกว่า “พยานเบี้ยว”¹⁴ เพราะได้รับเงิน¹⁵ หรือถูกข่มขู่¹⁶ จากคู่ความฝ่ายตรงข้ามก็แล้วแต่

ข. พยานไม่ไปศาล¹⁷ สาเหตุที่พยานไม่ไปศาลมีหลายประการเช่น ใจเจ็บหลบหนีไม่ไปศาลเนื่องจากมีความกลัวไม่อยากเผชิญหน้ากับจำเลยเกรงว่าจะโดนทำร้าย กลัวอิทธิพล หรือไม่อยากจะเข้าข้างฝ่ายใด ๆ อยากวางตัวเป็นกลาง หรือถูกหลอกลวงให้ไปเสียที่อื่นในวันที่ศาลนัด หรือพยานได้รับค่าจ้างเป็นเงินจำนวนมากแล้วหลบหนีไปอยู่ที่อื่นตามตัวไม่ได้¹⁸

นอกจากนี้การดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันมีขั้นตอนมากมายทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และชั้นศาลเป็นเหตุให้การดำเนินคดีอยู่ในสภาพล่าช้า อันก่อให้เกิดผลเสียใน

¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 633/2531 ชั้นศาล บ. ไม่ยอมมาเป็นพยานโจทก์โดยไม่ปรากฏเหตุผล แต่กลับมาเป็นพยานจำเลยโดยเบิกความกลับคำให้การในชั้นสอบสวน ที่อ้างว่าคำให้การชั้นสอบสวนพนักงานสอบสวนเขียนขึ้นเองแล้วพยานลงชื่อโดยไม่ได้อ่านก่อนนั้น ปรากฏว่านอกจาก บ. จะลงชื่อไว้ในคำให้การชั้นสอบสวนแล้วยังได้ลงชื่อไว้ในบันทึกชี้ตัวผู้ต้องหายืนยันว่า จำเลยเป็นผู้ยิงผู้ตาย กรณีจึงน่าเชื่อว่า บ. ได้เห็นจำเลยยิงผู้ตายดังที่ให้การไว้ในชั้นสอบสวน

¹³ คำพิพากษาฎีกาที่ 63/2533 พยานกลับคำเนื่องจากได้รับอามิสสินจ้างจึงต้องการช่วยเหลือผู้ต้องหา

¹⁴ บุญร่วม เทียมจันทร์, 108 วิธี มีคดีทำอย่างไรไม่ติดตาราง, หน้า 60.

¹⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 4623/2530 พ. พยานโจทก์สามารถชี้ตัวจำเลยว่าเป็นคนร้ายได้อย่างถูกต้องเพราะได้รับเงินจากเจ้าหน้าที่ตำรวจถึง 400 บาท พยานปากนี้ได้กระทำไปโดยมีอามิสสินจ้างจึงเป็นพยานที่ขาดน้ำหนักฟังลงโทษจำเลยไม่ได้เช่นกัน

¹⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 196/2533 คำรับสารภาพของจำเลยทั้งสองในชั้นสอบสวนเป็นพยานบอกเล่า แต่ให้การปฏิเสธในชั้นศาล และอ้างว่าให้การรับสารภาพเช่นนั้น เพราะถูกขู่เชิญทำร้าย ไม่พอรับฟังลงโทษจำเลยได้

¹⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 3451/2535 โจทก์ไม่สามารถนำตัว ร. ภรรยาผู้ตายซึ่งเป็นประจักษ์พยานรู้เห็นคนร้ายเพียงปากเดียวมาเบิกความยืนยันต่อศาลได้ คงอ้างเพียงคำให้การชั้นสอบสวนของ ร. ว่าจำเลยเป็นคนร้าย ซึ่งเป็นเพียงพยานบอกเล่า แม้จะมีพนักงานสอบสวนมาเบิกความประกอบก็ไม่เพียงพอที่จะรับฟังว่าจำเลยเป็นคนร้าย

¹⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 1189/2523 ศาลสืบผู้เสียหายได้เพียงตอบคำถามโจทก์เสร็จเป็นเวลา 16.00 นาฬิกา นายจำเลยขอเลื่อน ครั้นถึงวันนัดและต่อ ๆ มาผู้เสียหายไม่มาศาลจนศาลต้องออกหมายจับและสั่งตัดพยานปากผู้เสียหาย

รูปคดีและเป็นอันตรายแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ สาย พยาน และเจ้าหน้าที่ผู้จับกุม โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดที่เป็นตัวการ หรือนายทุน เป็นผู้มีอิทธิพล ซึ่งทรัพย์สินมหาศาลที่ได้จากการกระทำความผิด เช่น ค้ายาเสพติด ก็อาจดำเนินการด้วยประการต่าง ๆ เพื่อให้ตนรอดพ้นจากการถูกลงโทษตามกฎหมาย ปัญหาที่ตามมาคือ ปัญหาที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปราม เนื่องจากผู้กระทำความผิดมีปัจจัยทางการเงินเป็นเครื่องต่อรองอันเป็นมูลเหตุจูงใจให้เจ้าหน้าที่ทุจริต เจ้าหน้าที่ที่ขาดอุดมคติในการทำงานจะเล็งเห็นผลประโยชน์ที่ได้จากการทุจริต มีค่ามากกว่ารางวัลที่ได้รับจากทางราชการ¹⁹ และหากกลุ่มผู้กระทำความผิดไม่สามารถทำให้เจ้าหน้าที่คนดังกล่าวทุจริตเพื่อให้ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติโดยมิชอบอันเป็นการเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่กลุ่มผู้กระทำความผิดแล้ว กลุ่มผู้กระทำความผิดอาจมีการกระทำโดยวิธีการที่รุนแรงกว่านั้นได้ ไม่ว่าจะเป็นการทำร้าย หรือฆ่าเจ้าหน้าที่คนดังกล่าวนั้น ซึ่งปัญหานี้ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับหลายประเทศที่ประสบมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาที่ประสบปัญหาในการปราบปรามผู้กระทำความผิดในรูปขององค์กรอาชญากรรม (Organized crime) ที่มักจะกระทำโดยการข่มขู่และการให้สินบน แม้ว่าในอดีตประเทศไทยจะไม่ค่อยประสบปัญหาเกี่ยวกับการแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม โดยองค์กรอาชญากรรมมากนักแต่ก็ยังมี การแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมโดยบุคคลต่างอยู่เป็นเนือง ๆ เช่นอาจมาในรูปของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะอำนาจและอิทธิพลในท้องถิ่นในรูปของ “ผู้มีอิทธิพล”²⁰ หมายถึง บุคคลซึ่งมีความเหนือกว่าบุคคลอื่นในด้านอำนาจ เกียรติยศ ชื่อเสียง และความมั่งคั่งอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสามประการรวมกัน และให้หมายรวมถึงความสามารถในการใช้อำนาจนอกระบบบงการให้ผู้อื่นกระทำหรือไม่กระทำไปในทางที่ไม่ชอบธรรม หรือไม่ถูกต้อง

¹⁹ ไชยยศ เหมะรัชตะ และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม, (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2526), หน้า 206-207.

²⁰ หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท 0207/ว.33 ลงวันที่ 4 มีนาคม 2529 ได้ให้ความหมาย “ผู้ทรงอิทธิพล” ไว้ว่า คือผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง เป็นผู้ใช้ จ้างวาน สนับสนุน โดยกระทำงานอยู่เหนือกฎหมาย หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีขอบด้วยกฎหมาย กตขี่ ข่มเหง รังแกประชาชน บ่อนทำลายความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การกระทำดังกล่าวเป็นกิจธุระ และได้กำหนดพฤติการณ์บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ในข่ายเป็นผู้ทรงอิทธิพล เช่น ตั้งบ่อนการพนัน ตั้งช่องโสเภณี สมคบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ เรียกค่าคุ้มครองจากกิจการรถโดยสาร หรือเรือโดยสาร ประพฤติตนเป็นนักเลงอันธพาล เป็นผู้ค้ายาหรืออยู่เบื้องหลังการค้าเสพติดรายใหญ่ เป็นผู้ค้าของเถื่อนหรือของหนีภาษี

ตามกฎหมาย เพื่อแสวงหารายได้และผลประโยชน์²¹ เช่น นักเลงโต ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือเสี้ย ฯลฯ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามีอยู่ในทุกท้องถิ่น นอกจากนั้นยังรวมถึง นักการเมืองบางคน หรือผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายโดยตรง เช่น ตำรวจบางคนที่ประพฤติมิชอบซึ่งมีอำนาจลึกลับบางอย่างมากกว่าเจ้าพ่อหรือผู้มีอิทธิพลอย่างแท้จริง²² โดยผู้มีอิทธิพลในประเทศไทยมักจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งโดยเฉพาะแต่ในส่วนของตนเอง และดำเนินการเป็นอิสระไม่ขึ้นกับอีกกลุ่มหนึ่ง หรือหากจะมีการรวมตัวกันก็จะเป็นแบบชั่วคราวเพื่อประโยชน์ในกิจการเฉพาะเป็นอย่าง ๆ ไป จึงมีอิทธิพลในแต่ละท้องถิ่นเป็นสำคัญมากกว่าอำนาจและอิทธิพลในระดับประเทศ และมีโครงสร้างที่ซับซ้อนน้อยกว่าองค์กรอาชญากรรมในต่างประเทศ เช่น LA Cosa Nostra ในสหรัฐอเมริกา หรือ Yakuza ในประเทศญี่ปุ่น แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของ การขัดขวางกระบวนการยุติธรรมแล้วต้องยอมรับว่ามีลักษณะแห่งการกระทำที่คล้ายคลึงกันกับองค์กรอาชญากรรมเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นกรณีกลุ่มผู้มีอิทธิพลอุ้มตัวพยานไปกักขังไว้ในพื้นที่²³ การข่มขู่ในพยานกลับคำให้การในการเป็นพยานปากสำคัญให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)²⁴ ซึ่งหากผู้ถูกข่มขู่ไม่ทำตามคำขู่ก็มักจะใช้วิธีการที่รุนแรงขึ้น เช่น การทำร้าย หรือฆ่าเสีย สิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้คืออิทธิพลของผู้กระทำความผิดบ่อยครั้งอยู่เหนือเจ้าพนักงาน และประเทศไทยยังมีระบบผู้ทรงอิทธิพลอยู่ในแทบทุกพื้นที่ ทำให้ดูเหมือนว่าบุคคลดังกล่าวได้รับสิทธิพิเศษที่ไม่ต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย รองศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญญภาส ผู้อำนวยการศูนย์ข้อมูลอาชญากรรมทางธุรกิจและฟอกเงิน ได้ให้ความเห็นในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง²⁵ ว่า

“เมื่อพูดถึงเอกสิทธิ์และความคุ้มกัน ซึ่งบุคคลทั่วไปมักจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต เช่น ผู้ปฏิบัติงานทางการทูต รวมทั้งครอบครัว.....แต่ในขณะเดียวกันทางตรงกันข้ามก็มีเอกสิทธิ์และความคุ้มกันอีกประเภทหนึ่ง นั่นคือ เอกสิทธิ์และความคุ้มกันในการกระทำความผิดของบุคคลบางประเภทที่เกิดขึ้นให้เห็นบ่อยครั้งในประเทศไทยจนทำให้รู้สึกว่ กระบวนการ

²¹ สนม อุไรรักษ์,ร.ต.ต.,”ผู้มีอิทธิพล ชนชั้นนำ และโครงสร้างอำนาจชุมชนอำเภอชายแดนภาคใต้”,(วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2531),หน้า 14.

²² เกษม จันทร์น้อย,”เจ้าพ่อกับตำรวจสมัยใหม่”.วารสารตำรวจ. 51 (กรกฎาคม –สิงหาคม 2533) : หน้า 158.

²³ หนังสือพิมพ์ คม ชัด ลึก, ฉบับวันที่ 27 ธันวาคม 2544, หน้า 15.

²⁴ หนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ, ฉบับวันที่ 27 มีนาคม 2546, หน้า 16

²⁵ หนังสือพิมพ์ ประชาชาติธุรกิจ, ฉบับวันที่ 5- 7 เมษายน 2547, หน้า 7.

ยุติธรรมไม่สามารถดำเนินการกับบุคคลเหล่านี้ได้.....สำหรับบุคคลที่จะได้รับ
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันในลักษณะนี้จะต้องมีคุณสมบัติเฉพาะตัว ซึ่งได้แก่

1. เป็นนักการเมือง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับนักการเมือง หรือบุคคลมีสี
2. มีอำนาจ บารมี เป็นที่รู้จักอยู่ทั่วไป
3. มีความสามารถในการบิดเบือน หรือครอบงำกระบวนการยุติธรรมได้
4. มีวิธีการเบี่ยงเบน ช่มชู้ หรือทำให้หายตัวไปซึ่งพยานบุคคล อย่างมีประ
สิทธิภาพ
5. เมื่อกระทำความผิดแล้ว สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ในระยะเวลาอัน
รวดเร็ว โดยไม่แฉแสดหรืออับอายต่อสายตาประชาชน.....”

ปัจจุบันองค์กรอาชญากรรมมีการพัฒนารูปแบบไปสู่องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (Transnational Organized Crime) และดำเนินการอยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก แม้กระทั่งในประเทศไทยเองก็ตาม มีการประมาณว่าองค์กรอาชญากรรมมีรายได้จากการกระทำความผิดกฎหมายในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 200,000 ล้านบาทต่อปี ในด้านความเสียหายต่อสังคมซึ่งไม่อาจประเมินมูลค่าเป็นตัวเงินได้นั้น ประเทศชาติต้องสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ไปมากมายจากการกระทำขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้ายาเสพติด ทำให้สังคมขาดความสงบเรียบร้อย รัฐต้องใช้จ่ายมากขึ้นในการป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มี การแก้ไขปัญหขององค์กรอาชญากรรมอย่างจริงจัง แม้จะมีกฎหมายที่อาจใช้ในการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติได้หลายฉบับ เช่น กฎหมายต่อต้านยาเสพติด กฎหมายฟอกเงิน กฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี เป็นต้น แต่กฎหมายเหล่านี้รวมทั้งกฎหมายที่มีอยู่เดิมเกือบทั้งหมดยังไม่สามารถปราบปรามการกระทำความผิดร้ายแรงโดยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติได้อย่างได้ผลเพราะกลุ่มองค์กรอาชญากรรมสามารถอาศัยช่องว่างของกฎหมายรวมทั้งการคอร์รัปชั่นและใช้อิทธิพลหลบเลี่ยงการถูกดำเนินคดีตามกฎหมายได้โดยไม่เกรงกลัวการบังคับใช้กฎหมาย²⁶ จากการสำรวจพบว่าองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติมีการดำเนินการในประเทศไทยได้แก่ องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในประเทศไทย เช่น กลุ่มองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติจากทวีปยุโรป ทวีปอเมริกา ทวีปเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นกลุ่มที่มักทำธุรกิจถูกกฎหมายบังหน้า มีการลักลอบค้ายาเสพติดแบบครบวงจร ลักลอบนำเข้าหญิงต่างชาติเข้ามาค้าประเวณีในประเทศไทย มือปืนรับจ้าง ปลอมแปลงวีซ่าและพาสปอร์ต และ

²⁶ “เอกสารประกอบการประชุม เรื่อง การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ, สำนักงานอัยการสูงสุด สถาบันกฎหมายอาญา ร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ 27 ธันวาคม 2544 ณ ห้องนราธิป กระทรวงการต่างประเทศ, หน้า 2.

การฟอกเงิน เป็นต้น²⁷ ปัญหาหนึ่งที่เป็นปัญหาสำคัญของเจ้าหน้าที่รัฐต่อการฟ้องร้องและดำเนินคดีกับการประกอบอาชญากรรมในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรม คือ การข่มขู่พยานบุคคลและผู้เสียหาย เพื่อให้เกิดความกลัวที่จะเกิดขึ้นกับตนเองหรือครอบครัวเพื่อไม่ให้เดินทางไปให้ปากคำต่อเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม และปัญหาเกี่ยวกับการให้สินบนหรือประโยชน์มิชอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้อำนวยความสะดวกในการประกอบกิจการของตนหรือเป็นหนทางป้องกันในกรณีที่สมาชิกในองค์กรอาชญากรรมถูกดำเนินคดี อันเป็นวิธีการที่องค์กรอาชญากรรมมีความถนัดมากที่สุด ดังนั้น เพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดดังกล่าวจึงต้องบัญญัติให้มีความผิดและลงโทษได้ฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

3.2 รูปแบบของการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

เมื่อได้ศึกษาถึง ความหมาย ฐานความผิด และรูปแบบของการกระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000 และกฎหมายของสหรัฐอเมริกากับประเทศฝรั่งเศสในบทที่ 2 แล้ว เห็นได้จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยก็ส่งผลให้มีลักษณะของการกระทำเช่นเดียวกับกระทำที่เป็นความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศเช่นกัน โดยนิยามของการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมมีการให้ความหมายไว้ค่อนข้างกว้าง รวมถึงการกระทำอย่างใด ๆ ก็ตามที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมเบี่ยงเบนไปหรือเหวี่ยงไปจากที่ควรจะเป็น ดังนั้น หมายความที่แก่ง หรือผู้ต้องหา หรือจำเลย เป็นผู้ทรงอิทธิพล ก็สามารถดำเนินการหรือมีอำนาจเหนือพยานหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอันทำให้พยานหรือผู้เสียหายไม่อาจแสดงบทบาทในฐานะพยานได้อย่างเต็มที่ หรือขัดขวางไม่ให้พยานไปศาลก็ได้ ซึ่งต่อไปนี้ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างของการกระทำที่เกิดขึ้นในประเทศไทยที่มีลักษณะคล้ายกับการกระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม อันมีทั้งกรณีที่ถูกกฎหมายภายในสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้และกรณีที่ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ ดังนี้

1. ให้ทรัพย์สิน เงิน ค้ำมั่นสัญญา หรือประโยชน์ที่มิควรได้อื่นใด แก่พยานหรือบุคคลที่สามารถเป็นพยานได้ เพื่อไม่ให้บุคคลดังกล่าวนั้นมาให้การเป็นพยานในการสอบสวนหรือ

²⁷ สำนักงานอัยการสูงสุด, สถาบันกฎหมายอาญา, "รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 1)", หน้า 11.

พิจารณาคดี ซึ่งมีลักษณะเป็นการกันพยานออกจากกระบวนการตามกฎหมาย เช่น ให้พยานไปบวชแล้วไม่ต้องมาเบิกความ²⁸

2. ขัดขวางหรือแทรกแซงการมาปรากฏตัวต่อศาล หรือการเบิกความของพยาน โดยวิธีการข่มขู่²⁹ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2255/2533) ทำให้กลัว ใช้อำนาจครอบงำโดยมิชอบ หรือทำอันตรายต่อพยาน หรือบุคคลใกล้ชิดซึ่งมีอิทธิพลต่อการมาเบิกความของพยาน เพื่อบังคับหรือจูงใจไม่ให้พยานไปเบิกความต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล หรือทำให้บุคคลดังกล่าวให้การอันไม่ตรงต่อความจริง เช่น ข่มขู่ว่าถ้าไปเป็นพยานต้องเบิกความให้ดี (เบิกความเข้าข้างจำเลย) มิฉะนั้นจะยิงทิ้งทั้งโคตร (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 951/2474) หรือข่มขู่ให้พยานให้การปรักปรำผู้เสียหายโดยให้เงินเพื่อเป็นการตอบแทนในการปั้นพยานอันเป็นการสร้างพยานหลักฐานที่ไม่เป็นความจริง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1006/2542)

3. หลอกลวง หรือให้ข้อมูลเท็จแก่พยาน หรือผู้เสียหายเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่ เพื่อให้ไม่สามารถไปปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลตามวันเวลาและสถานที่ที่นัดหมายได้

4. การฆ่าพยาน³⁰ ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในระหว่างการดำเนินคดีเพื่อตัดตอนความโยงใยเกี่ยวกับการกระทำความผิดระหว่างผู้กระทำความผิดด้วยกัน หรือผู้ที่อยู่เบื้องหลัง

5. การสืบเปลี่ยนพยานวัตถุ เอกสาร การเปลี่ยนตัวผู้ต้องหา หรือเปลี่ยนตัวพยานในการเปลี่ยนตัวผู้ต้องหาที่มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่พิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7-8/2543) โดยให้เหตุผลว่า แม้การเปลี่ยนตัวผู้ต้องหาจะกระทำตั้งแต่ในชั้นสอบสวนก่อนการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล แต่ผู้ถูกกล่าวหาขอมเข้าใจดีอยู่แล้วว่าในที่สุดจะต้องมีการดำเนินคดีในศาลเป็นการต่อเนื่องกันไป การเปลี่ยนตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาโดยมิชอบข่มขู่เป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงไม่ต้องถูกลงโทษทำให้กระบวนการพิจารณาในศาลไม่อาจดำเนินไปโดยเที่ยงธรรมได้ มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตาม ปวิพ. 31(1) ประกอบกับ ปวิอ.15

²⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1315/2482 พยานให้การไว้ในชั้นสอบสวน แต่ในชั้นพิจารณาพยานไปบวชแล้วไม่ยอมมาเป็นพยานนั้น ศาลจะรับฟังคำให้การชั้นสอบสวนไม่ได้

²⁹ ข่มขู่ หมายถึง การทำให้กลัว ทำให้เสียขวัญ ทำให้ผู้อื่นต้องกลัวว่าจะเกิดความเสียหายเป็นภัยแก่ตนเอง หรือแก่ทรัพย์สิน เป็นภัยอันใกล้จะถึง และอย่างน้อยร้ายแรงถึงขนาดที่จะฟังกลัว

³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 708/2535 นาย ก. ฆ่า นาย ข. แล้ว ขณะที่กำลังหาที่ซุกซ่อนศพและกลบเกลื่อนหลักฐาน บุตรของนาย ข. มาเห็น นาย ก. จึงฆ่าบุตรนาย ข.

และคนที่สมอ้างว่าเป็นตัวจำเลยก็เป็นการประพจน์ไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลเช่นกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4681/2528)

6. การใช้กำลังประทุษร้าย ช่มชู้ หรือให้ประโยชน์ที่มีควรได้ แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด โดยมีเจตนาเพื่อไม่ให้ผู้เสียหายไปร้องทุกข์หรือฟ้องร้องดำเนินคดี หรือให้ผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความ

7. ทำให้เกิดความล่าช้า หรือขัดขวาง ไม่ให้บุคคลใด ๆ ไปพบ หรือติดต่อ หรือให้ข้อมูล ให้ถ้อยคำ หรือเบิกความ ต่อเจ้าหน้าที่พนักงานสืบสวนสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจเกี่ยวกับการดำเนินคดีดังกล่าว เช่น ทำให้เกิดความล่าช้าในการเดินทางของ พยาน หรือผู้เสียหาย

8. การเพิกเฉยไม่ส่งมอบรายงาน เอกสาร หรือพยานหลักฐานใดในการสอบสวน หรือพิจารณาคดีของศาล

9. การแก้ไข ทำลาย³¹ ทำซ้ำ หรือปกปิด ซ่อนเร้น ยักย้ายถ่ายเท หรือทำให้เกิดความเนิ่นช้าซึ่งเอกสาร ข้อมูล โดยมีเจตนาที่จะทำให้ออกสารหรือข้อมูลนั้น ไร้ประโยชน์³² หรือไม่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในการสืบสวนสอบสวนหรือการพิจารณาคดีได้ หรือทำให้การรับฟังพยานหลักฐานนั้นมีน้ำหนักน้อยลง

10. การขัดขวางการรวบรวมพยานหลักฐานโดยการซ่อนเร้น³³ เอาไปเสีย³⁴ กำจัดอำพราง ทำให้เสียหาย³⁵ หรือทำลายพยานหลักฐาน ในเมื่อรู้ว่าพนักงานสอบสวนได้แสวงหาพยานหลักฐานนั้นอยู่ หรือรู้ว่ากระบวนการพิจารณาคดีของศาลจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานนั้น

11. ทำลายหรือพยายามทำลาย บันทึกการชกการ หรือตัวพยานหลักฐานที่จะถูกใช้ในการดำเนินคดี เช่น บันทึกการจับกุมและตรวจค้น บันทึกการขึ้นสูตรบาดแผล บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุ³⁶

³¹ ทำลาย หมายถึง ทำให้สิ้นสภาพโดยสิ้นเชิง เช่น เผลอเอกสาร

³² ไร้ประโยชน์ หมายถึง การทำต่อพยานหลักฐานในลักษณะที่ไม่อาจนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานได้ต่อไป เช่น การลบรอยนิ้วมือที่ติดอยู่กับของกลางออกไป

³³ ซ่อนเร้น หมายความว่า การนำพยานหลักฐานไปจากที่เดิมเพื่อไม่ให้หาพบ เช่น เอาמידของกลางไปฝัง

³⁴ เอาไปเสีย หมายความว่า นำพยานหลักฐานจากที่เกิดเหตุไปไว้ที่อื่น เช่น เอาปืนของกลางไปทิ้งแม่น้ำ

³⁵ ทำให้เสียหาย หมายความว่า ทำให้พยานหลักฐานชำรุดหรือบุบสลายอันผิดแปลกไปจากเดิม เช่น ขูดลบเลขทะเบียนป็น

12. ก่อให้เกิดการหลีกเลี่ยงชัดเจนหมายเรียกหรือหมายอาญาที่ให้ผู้นั้นไปให้การเป็นพยาน จัดทำรายงาน เอกสาร ข้อมูล หรือวัตถุใดเพื่อใช้ในการสอบสวน หรือพิจารณาคดี

13. การกระทำใด ๆ ที่ก่อให้เกิดการเบิกความเท็จ ให้การเท็จ หรือสร้างพยานหลักฐานเท็จ

14. การฆ่า ทำร้าย หน่วงเหนี่ยวกักขัง หรือทำลายทรัพย์สินแก่บุคคลใด ๆ ก็ตาม เพื่อแก้แค้นตอบโต้พยาน ทนายความ ล่าม ผู้เสียหาย หรือคู่ความในกระบวนการพิจารณาคดี จากการที่บุคคลนั้นได้ไปทำหน้าที่หรือได้ไปให้ถ้อยคำแก่เจ้าหน้าที่

15. การประวิง การข่มขู่ การประทุษร้าย ให้ทรัพย์สิน ให้สินบน หรือการใช้อำนาจอิทธิพลครอบงำโดยมิชอบต่อผู้พิพากษา เจ้าพนักงาน หรือเจ้าหน้าที่ของศาล เพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะบังคับหรือชักจูงใจเจ้าหน้าที่มิให้ปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยไม่เหมาะสม

16. การแก้แค้นตอบโต้เจ้าหน้าที่ของศาล เพราะเหตุจากการกระทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คนนั้น หรือเจ้าหน้าที่คนอื่น

17. การขัดขวางหรือไม่ให้ความสะดวกในการบังคับใช้กฎหมาย ในการจับ ค้น ยึด หรือการปฏิบัติงานอื่นใดตามกฎหมายของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนตามกฎหมาย เช่น ขัดขวางการนำพยานหลักฐานไปศาล หรือการขัดขวางไม่ให้เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจค้น เพื่อพบสิ่งที่จะสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้

18. ข่มขู่ ทำอันตราย ใช้ความทรงอิทธิพล หรือให้ประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบแก่พนักงานสอบสวน ซึ่งมีหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ควบคุมผิดฟ้อง หรือฝากขัง ผู้ต้องหา ต่อศาล หรือการดำเนินการทั้งหลายอื่นเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อแทรกแซงให้ผลการสอบสวนคดี หรือข้อเท็จจริงในคดีบางประการเบี่ยงเบนไป

19. ขัดขวางการปฏิบัติตามคำสั่งศาล หรือการพิจารณาคดีของศาล หรือขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของศาล

- จากตัวอย่างที่ยกมาประกอบข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าผลจากการที่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ในบางกรณีที่เกิดขึ้นจึงอาจต้องอาศัยบทบัญญัติที่เกี่ยวกับ "การใช้" ให้กระทำความผิดมาพิจารณาประกอบ เพราะบางกรณีผู้กระทำไม่ได้กระทำเพียงคนเดียวแต่มีบุคคลร่วมกระทำความผิดด้วย การร่วมกระทำความผิดดังกล่าวอาจเกิดจาก "การใช้" โดยที่ตนเองไม่ได้ลงมือกระทำด้วย มองในอีกแง่หนึ่งก็เป็นการขยายขอบเขตความรับผิดชอบในทาง

³⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 1644/2531 บันทึกการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุระบุว่ามีพบกงเศษกระจกหน้าต่างประมาณ 3 เมตร แม้เป็นเอกสารที่ทำขึ้นฝ่ายเดียวแต่เป็นหลักฐานที่เจ้าพนักงานตำรวจตรวจพบและบันทึกไว้ เป็นเอกสารที่รับฟังได้

อาญาของบุคคลออกไปเพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดการกระทำหรือมีส่วนช่วยให้มีการกระทำ ความผิดขึ้น แต่โดยทั่วไปแนวความคิดของเจ้าพนักงานและประชาชนก็คือการมุ่งลงโทษเฉพาะตัวการเท่านั้น ทั้งที่ความจริงผู้ที่มีอันตรายกว่าคือผู้ที่ก่อให้เกิดการทำความผิดด้วยการจ้างวาน ใช้ ซึ่งมักไม่อาจเอาผิดเพราะนำสืบให้ศาลเห็นได้ยาก

มาตรา 84 บัญญัติว่า “ผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดไม่ว่าด้วยการใช้ บังคับ ชูเชิญ จ้างวาน หรือด้วยวิธีอื่นใด ผู้นั้นเป็นผู้ใช้ให้กระทำความผิด

ถ้าผู้ถูกใช้ได้กระทำความผิดนั้น ผู้ใช้ต้องรับโทษเสมือนเป็นตัวการ...”

หลักเกณฑ์ในการเป็นผู้ใช้คือ การ “ก่อ” ให้ผู้อื่นกระทำความผิด หมายถึง การก่อเจตนาของผู้อื่นนั่นเอง ในกรณีที่ผู้อื่นนั้นได้ตัดสินใจกระทำความผิดมาก่อนแล้วแต่ผู้ใช้ไม่รู้ หรือรู้แต่ไม่เข้าขัดขวางการที่บุคคลอื่นจะกระทำความผิด ผู้ใช้ก็ไม่ได้เป็นผู้ก่อ แต่ถ้าหากผู้ถูกใช้ยังไม่แน่ใจว่าจะกระทำดีหรือไม่เมื่อถูกใช้จึงตัดสินใจทำตามก็เป็นการก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดแล้ว³⁷ การก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดอาจก่อได้หลายวิธี และจะเป็นวิธีใด ๆ ก็ได้ทั้งสิ้นทั้งนี้เห็นได้จากบทบัญญัติของกฎหมายที่ว่า “หรือด้วยวิธีอื่นใด” ดังนั้นจึงไม่จำกัดวิธี เช่น ขอร้องให้ทำ พนันว่าเขาไม่กล้าทำ การชักชวนให้เข้าร่วมกระทำความผิดกับตน หรือการหลอกลวงให้เข้าใจผิด ก็เป็นผู้ใช้ได้ทั้งนั้น³⁸

การขัดขวางกระบวนการยุติธรรมนั้นขอบเขตการกระทำรวมถึงการเกลี้ยกล่อม การใช้ให้พยานเบิกความเท็จ การใช้ให้พยานกลับคำให้การ การใช้คำพูดหรือการกระทำที่แสดงให้เห็นว่าต้องการจงใจไม่ให้พยานเข้าร่วมพิจารณาคดีหรือเบิกความ หรือจ้างให้พยานหนีไปแม้พยานจะยินยอมก็ตาม ซึ่งการใช้กระทำดังกล่าวนี้ผู้เขียนเห็นว่ามีลักษณะเป็นความผิดในตัวเอง อันเป็นการเริ่มต้นการกระทำความผิด ดังนั้น จึงควรบัญญัติไว้ในภาคความผิด โดยปรับเปลี่ยนให้เป็นความผิดและมีโทษทางอาญาฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับ “เจตนา” ในการกระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายอาญาไทยมาตรา 59 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่าบุคคลจะต้องรับโทษ

³⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 382/2512 จำเลยที่ 3 ได้วิ่งมาและพูดคุยกับจำเลยที่ 1 พันผู้ตายให้ตาย หลังจากจำเลยที่ 1 ได้ลงมือทำร้ายผู้ตายได้ 1 แผล จึงเห็นว่าจำเลยที่ 3 มิได้เป็นผู้ก่อให้เกิดจำเลยที่ 1 กระทำความผิด เพราะจำเลยที่ 1 ได้เริ่มลงมือกระทำผิดไปแล้ว คำฟ้องของจำเลยที่ 3 เป็นเพียงสนับสนุนเร้าใจให้จำเลยที่ 3 มุ่งกระทำร้ายผู้ตายให้ถึงแก่ความตายหนักแน่นยิ่งขึ้นเท่านั้น การกระทำของจำเลยที่ 3 จึงฟังได้เพียงเป็นการสนับสนุน

³⁸ หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 103.

ทางอาญาต่อเมื่อมีเจตนาที่จะกระทำความผิดอาญาเว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติให้รับผิดกรณีอื่น ในการกระทำความผิดอาญาบางฐานกฎหมายระบุไว้เป็นพิเศษว่านอกจากผู้กระทำจะต้องมีเจตนาธรรมดาแล้ว ยังต้องปรากฏว่าผู้กระทำได้กระทำไปโดยมีสาเหตุด้านจิตใจเป็นพิเศษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ด้วยจึงจะเป็นความผิด ซึ่งเรียกกันว่า “มูลเหตุชักจูงใจพิเศษ” หรือ “เจตนาพิเศษ” (specific intent)

ความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000 ข้อ 23 (ก) และ (ข) เป็นความผิดที่กฎหมายบัญญัติว่าจะเป็นความผิดได้ก็ต่อเมื่อผู้กระทำได้กระทำลงไปโดยมีเหตุจูงใจพิเศษ หรือใน 18.U.S.C.A. Section 1512 (a) เพื่อกีดกันการมีส่วนร่วม หรือการเบิกความของบุคคลในการดำเนินคดี หรือกีดกันการบันทึกข้อมูล (b) เพื่อให้มีผลกระทบหรือประวิงให้ชักช้า หรือเป็นสาเหตุให้บุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงหรือทำลายสิ่งที่ยามาได้สำหรับใช้ในการดำเนินคดี และใน Section 1513 (a) เพื่อแก้แค้นตอบโต้การมาศาลของพยานบุคคลหรือคู่ความที่ได้เข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาหรือคำให้การใด ๆ ที่ได้ให้ไว้หรือบันทึกคำเบิกความพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุอื่นที่พยานให้ไว้ในระหว่างการดำเนินคดี ก็เป็นความผิดที่ต้องการมูลเหตุจูงใจทั้งสิ้น

ดังนั้น เหตุจูงใจให้กระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมสามารถแยกออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. อาจเป็นเหตุจูงใจที่เป็นข้อเท็จจริงอันได้เกิดขึ้นแล้วในขณะที่กระทำความผิด ข้อเท็จจริงนั้นเป็นเหตุให้ผู้กระทำตกลงใจกระทำความผิด คือ กระทำความผิดเพราะอะไร เช่น เพราะเจ้าพนักงานกระทำหรือได้กระทำตามหน้าที่ หรือเพราะเพื่อแก้แค้นโต้ตอบที่ผู้เสียหายหรือพยานได้ไปให้การที่ศาล
2. อาจเป็นเหตุจูงใจอันเป็นข้อเท็จจริงที่ยังไม่เกิดขึ้น แต่ผู้กระทำมุ่งประสงค์ต่อข้อเท็จจริงอันจะเป็นผลอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะเกิดขึ้นเพราะการกระทำนั้น คือกระทำความผิดเพื่ออะไร เช่น เพื่อไม่ต้องการให้พยานไปปรากฏตัวในการพิจารณาคดี หรือให้สินบนหรือข่มขู่เพื่อให้เกิดความไขว่เขวในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน

เหตุจูงใจทั้งสองอย่างนี้เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าเหตุใดผู้กระทำจึงได้กระทำการนั้นขึ้น ซึ่งบางครั้งมีลักษณะปะปนกันเช่น การทำร้ายเจ้าพนักงานเพราะจะกระทำการตามหน้าที่ (มาตรา 289

(2),(3) เป็นข้อเท็จจริงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งผู้กระทำความผิดเข้าใจว่า จะเกิดขึ้นเช่นนั้น และกระทำเพื่อขัดขวางมิให้ข้อเท็จจริงเช่นนั้นเกิดขึ้น³⁹ ก็เป็นความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

มีแนวคิดศาลไม่ควรรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ ด้วยเหตุผลที่ว่าเพื่อเป็นการคุ้มครองให้ผู้เสียหายและจำเลยได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม และศาลไม่ควรรับรู้และสนับสนุนวิธีการที่มีชอบด้วยกฎหมาย ทั้งจะเป็นการป้องกันมิให้ใช้วิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย พยานหลักฐานที่กฎหมายห้ามมิให้ศาลรับฟังเพราะได้มาโดยมิชอบนั้นมีบัญญัติอยู่ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 235 วรรคสอง ความว่า “ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการจู่ใจ มีคำมั่น สัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน หรือใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบด้วยประการใด ๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้” บทบัญญัตินี้มีความคล้ายคลึงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 ว่า “พยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากการจู่ใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น...” แต่ขอบเขตของบทบัญญัติทั้งสองมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง บทบัญญัติรัฐธรรมนูญใช้เฉพาะ “ถ้อยคำของบุคคล” ซึ่งหมายถึงพยานบุคคล หรืออย่างมากที่สุดรวมถึงพยานเอกสารที่เป็นบันทึกถ้อยคำของบุคคลด้วย แต่ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คลุมถึงพยานหลักฐานทุกชนิด และตามมาตรา 253 นี้ แม้จะดูเหมือนว่าเป็นเรื่องพยานในคดีอาญาแต่ถ้อยคำของมาตรานี้มิได้ระบุเช่นนั้น จึงน่าจะต้องแปลว่าใช้บังคับทั้งพยานในคดีแพ่งและคดีอาญาซึ่งจะกว้างกว่าบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 226 ที่เป็นเรื่องพยานหลักฐานในคดีอาญาเท่านั้น บทบัญญัติในกฎหมายทั้งสองฉบับกล่าวถึงการได้พยานมาโดยมิชอบและเกิดขึ้นโดยมิได้สมัครใจ หมายถึง พยานหลักฐานที่ได้มาจากการจู่ใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือได้มาโดยพยานไม่สมัครใจโดยประการอื่น เนื่องจากพยานเหล่านี้ได้มาโดยไม่สมัครใจจึงไม่น่าจะเชื่อว่าจะเป็นความจริง ต้องห้ามรับฟัง⁴⁰ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ระบุเพียงว่าพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบหรือเกิดขึ้นโดยไม่สมัครใจนั้นรับฟังไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้บัญญัติลงโทษผู้ที่กระทำต่อพยานหลักฐานนั้น ๆ และนอกจากนั้นประมวลกฎหมายอาญาก็ไม่มีบทบัญญัติที่เป็นบทบัญญัติเฉพาะที่จะเอาผิดกับผู้กระทำต่อพยานหลักฐานดังกล่าวอันเป็นการทำให้พยานหลักฐานนั้นไร้ประโยชน์ไป ส่วนมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตามกรณีนี้ก็มิได้มีลักษณะเป็น

³⁹ จิตติ ดิงศภิทัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์, 2529), หน้า 276.

⁴⁰ โสภณ รัตนากร, คำอธิบาย กฎหมายลักษณะพยาน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2544), หน้า 178-179.

เพียงการเยียวยาหรือการแก้ไขปัญหานั้นๆ ที่ตามมาเท่านั้น จึงไม่ใช่มาตรการลงโทษหรือฐานความผิด ดังจะได้ทำการศึกษาในหัวข้อต่อไป

3.3 ฐานความผิดที่ใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมปัจจุบัน

เมื่อได้ศึกษาถึงขอบเขตของการกระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมในอนุสัญญา ฯ และกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศสแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกำหนดความผิดฐานการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมไว้เฉพาะเจาะจงทั้งในประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายพิเศษ ส่วนกฎหมายที่มีอยู่ก็ยังคงคลุมไปไม่ถึงและกระจัดกระจายอยู่ในความผิดลักษณะต่าง ๆ ทั้งในประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายพิเศษอื่น ๆ ดังนั้นการเอาผิดแก่ผู้กระทำจึงต้องนำบทบัญญัติต่าง ๆ มาโยงให้เทียบเคียงซึ่งอาจเกิดปัญหาการตีความเนื่องจากหลักที่ว่ากฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัดและจะลงโทษบุคคลใดเพราะกระทำการอันคล้ายคลึงกันกับที่ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อได้พิจารณากฎหมายเหล่านั้นแล้วเห็นว่ามีความผิดที่น่าจะถือว่าเป็นการเอาผิดกับการกระทำที่เป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมได้โดยตรงและมีความผิดบางฐานที่ไม่เกี่ยวกับการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมโดยตรงแต่อาจนำมาใช้เทียบเคียงได้ ดังต่อไปนี้

3.3.1 บทบัญญัติที่สามารถนำมาปรับใช้ลงโทษได้โดยตรง

1. ตามมาตรา 138 บัญญัติว่า “ผู้ใดต่อสู้อยู่ หรือขัดขวางเจ้าพนักงาน หรือผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ต้องระวางโทษ

ถ้าการต่อสู้ หรือขัดขวางนั้น ได้กระทำโดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ผู้กระทำต้องระวางโทษ.....”

“ต่อสู้” หมายความว่า ถึง การใช้กำลังขัดขืน⁴¹

“ขัดขวาง” หมายถึง กระทำให้เกิดอุปสรรคแก่การกระทำของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติการตามหน้าที่⁴²

⁴¹ หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญาภาค 2-3, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542), หน้า 46.

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 47

“เจ้าพนักงาน” หมายถึง เจ้าพนักงานทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายตุลาการ ยกเว้นฝ่ายนิติบัญญัติ⁴³

มาตรา 138 นี้ สามารถนำมาปรับใช้กับความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมได้ในกรณีที่มีการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมโดยการใช้กำลังหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายหรือได้กระทำการขัดขวางการปฏิบัติการตามหน้าที่ของเจ้าพนักงาน และคำว่าการต่อสู้หรือขัดขวางตามมาตรานี้ก็เป็นวนลีที่กินความกว้าง แต่อย่างไรก็ตาม “การต่อสู้หรือการขัดขวาง” ต้องมีการกระทำที่แสดงออกมาเป็นการกระทำ เช่น ใช้มือผลักเจ้าพนักงานขณะเข้าตรวจค้นตามหมายค้นเป็นการขัดขวางเจ้าพนักงาน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5479/2536) ยิ่งป็นขิ้นฟ้าเพื่อขู่ตำรวจมิให้ไล่จับกุมจำเลยต่อไปเป็นการต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน ตำรวจเข้าไปในบ้านเพื่อจับผู้ต้องหาแต่เจ้าของบ้านขัดขวางกันไม่ให้ตำรวจขึ้นบันได ดิ่งแขนและกัดมือตำรวจ เป็นความผิดตามมาตรา 138 แม้ตำรวจไม่มีหมายค้นก็อ้างเป็นข้อแก้ตัวให้พ้นผิดไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2186/2518) ไม่ใช่ละเว้นหรือเพียงแต่นิ่งไม่ทำอะไรโต้ตอบ ดังนั้นการนอนขวาง และไม่ยอมไปกับตำรวจจนต้องห้ามใส่รถไปไม่เป็นการต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน แต่ถ้ามีการผลักหรือดิ้นรนจึงจะเป็นการต่อสู้ขัดขวาง ถ้าเจ้าพนักงานมีหมายขอเข้าค้นในบ้าน ไม่เปิดประตูให้เข้า ไม่เป็นการต่อสู้ขัดขวาง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 900/2536) แต่ถ้าเปิดประตูแล้วยืนขวาง หรือปิดประตูใส่กลอน เป็นการต่อสู้ขัดขวาง ความผิดสำเร็จทันทีเมื่อได้ต่อสู้ขัดขวางไม่ต้องรอให้มีผลเกิดขึ้นแต่อย่างใด แต่ถ้าเจ้าพนักงานจับกุมโดยไม่มีอำนาจ เช่น ไม่มีหมายจับ หรือไม่แต่งเครื่องแบบและไม่แสดงตนเป็นเจ้าพนักงาน ผู้ต่อสู้ขัดขวางก็ไม่มี ความผิดฐานต่อสู้ขัดขวาง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3743/2529 และ 2608/2535) กรณีนี้มีลักษณะคล้ายกับความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ การต่อสู้ขัดขวางในกรณีการจับโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการต่อสู้ขัดขวางหมายค้น และหมายยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ถือว่าเป็นความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม เพราะสถานการณ์ดังกล่าวไม่อาจถือได้ว่าเจ้าพนักงานได้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและผู้กระทำการขัดขวางมีเหตุผลโดยชอบด้วยกฎหมายที่จะขัดขวางได้⁴⁴ การดับไฟในขณะที่เจ้าพนักงานเข้าจับกุมจำเลยกับพวก แม้จะทำให้เจ้าพนักงานเกิดความไม่สะดวก ยังไม่ถือว่าเป็นการขัดขวางเจ้าพนักงาน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1318/2506) เจ้าหน้าที่ตำรวจสั่งให้หยุดเพื่อตรวจค้นแต่จำเลยขับรถหลบแฉ่งกันด้านตรวจไป ยังไม่ผิดฐานต่อสู้ขัดขวาง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 223/2531)

⁴³ รัชฎ เจริญจำ, รวมคำบรรยาย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ภาค 1 สมัยที่ 50 ปีการศึกษา 2540 เล่มที่ 1 (กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯพริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด), หน้า 41.

⁴⁴ Justin Miller Handbook of Criminal Law, (Minn: West Publishing Co., 1934), p 462

คำว่า "เจ้าพนักงาน" ดร.หยุด แสงอุทัย ได้ให้ความเห็นว่า หมายถึง (1) บุคคลซึ่งกฎหมายระบุไว้ชัดว่าเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา หรือประมวลกฎหมายอาญา และ (2) บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการไม่ว่าจะเป็นประจำหรือชั่วคราว และไม่ว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทนเพื่อการนั้นหรือไม่ แต่ตามคำพิพากษาศาลฎีกาถือเอาความเป็น "ข้าราชการ" เป็นเงื่อนไขของการเป็นเจ้าพนักงาน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 358-359/2500) ซึ่งเจ้าพนักงานตามมาตรา 138 นอกจากจะหมายถึงเจ้าพนักงานในฝ่ายบริหารแล้ว ยังรวมถึงข้าราชการตุลาการด้วยดังนั้น "เจ้าพนักงาน" ตามประมวลกฎหมายอาญาจึงเทียบได้กับเจ้าหน้าที่งานยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย⁴⁵ ในกรณีที่มีการต่อสู้ขัดขวางเป็นการทำร้ายร่างกาย ผู้กระทำก็มีความผิดตามมาตรา 296 ประกอบด้วยมาตรา 289 (2) หรือ (3) แล้วแต่กรณี ซึ่งเป็นความผิดหลายบทและต้องลงโทษตามมาตรา 296 ซึ่งเป็นบทหนัก

2. มาตรา 139 บัญญัติว่า " ผู้ใดข่มขืนใจเจ้าพนักงานให้ปฏิบัติการอันมิชอบด้วยหน้าที่หรือให้ละเว้นการปฏิบัติการตามหน้าที่โดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ต้องระวางโทษ...."

"ข่มขืนใจ" หมายถึง บังคับใจ อันมีผลทำให้เจ้าพนักงานต้องตัดสินใจปฏิบัติการหรือละเว้นการปฏิบัติการตามหน้าที่ แต่การตัดสินใจได้กระทำไปโดยความกลัวเพราะถูกผู้กระทำใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย⁴⁶

"การใช้กำลังประทุษร้าย" เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (6)

"การขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย" หมายถึง การแสดงออกที่ให้เข้าใจว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย จะขู่เข็ญด้วยวาจาหรือกิริยาท่าทางให้มีความหมายกลัว⁴⁷

"เจ้าพนักงาน" หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่

การข่มขืนใจให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ตามมาตรา 139 มีลักษณะคล้ายกับบทบัญญัติที่เป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมในประเด็นที่เป็นการใช้กำลังหรือขู่เข็ญเพื่อบังคับใจให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหรือไม่ให้ปฏิบัติตามหน้าที่ และตามมาตรา 139 นี้ ก็มีองค์ประกอบภายนอกเกี่ยวกับการกระทำต่างจากมาตรา 138 กล่าวคือมิได้จำกัดเฉพาะการต่อสู้ขัด

⁴⁵ สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด "ร่างรายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 1)" หน้า 222-223.

⁴⁶ หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญาภาค 2-3, พิมพ์ครั้งที่ 10, หน้า 48

⁴⁷ รชฎ เจริญจำ, กฎหมายอาญา (มาตรา107-208), คำบรรยายเนติบัณฑิตยสภา ภาค 1 สมัย 50 ปีการศึกษา.2540 เล่มที่ 7, หน้า 25.

“ทำให้ไร้ประโยชน์”คือ เป็นการกระทำที่ไม่ถึงกับเสียหายแต่ทำให้ใช้ประโยชน์นั้นไม่ได้⁴⁸

ตามมาตรา 142 นี้ ถือว่าเป็นความผิดเกี่ยวกับการทำลายหรือทำให้วัตถุใด ๆ ซึ่งเจ้าพนักงานได้ยึดหรือรักษาไว้เป็นอันไร้ประโยชน์ไป อันเป็นการทำให้คุณค่าของวัตถุหรือเอกสารดังกล่าวนั้นเสียไปไม่อาจนำมาใช้อ้างอิงเพื่อพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดได้อันส่งผลกระทบต่อรูปคดีให้แก่หรือชนะได้ และถือเป็นการผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม นอกจากนั้นผู้กระทำอาจมีความผิดฐานทำให้เสียหาย หรือลักทรัพย์ได้ด้วย การซ่อนเร้น หมายถึง การปกปิดหรือเอาทรัพย์หรือเอกสารที่ต้องการไปไว้ในสถานที่ที่ทำให้หรือยากแก่การค้นหา เป็นการปกปิดไม่ให้พบสิ่งที่ต้องการ เช่น แยมเอาเม็ดของกลางทิ้ง เอาสำนวนการสอบสวนไปซ่อน และแม้ว่าจะไม่ได้ทำให้ทรัพย์นั้นเสียหายโดยตรงก็ตาม เช่น ลบรอยนิ้วมือที่ปิ่น หรือล้างคราบเลือดที่มีด ก็เป็นการทำให้ทรัพย์นั้นไร้ประโยชน์ที่จะเป็นพยานหลักฐานต่อไปแล้ว สิ่งสำคัญคือทรัพย์สินหรือเอกสารนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่เจ้าพนักงานได้ยึด รักษาไว้ หรือสั่งให้ส่ง เพื่อเป็นพยานหลักฐาน หรือเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ถ้าหากเจ้าพนักงานยังไม่ทันเรียกให้ส่งก็ดี ยังไม่มีการยึดก็ดี ยังไม่ใช่ทรัพย์ตามมาตรา 142 เช่น ลักของไปแล้วพอลูกจับกิริบทำลายของนั้นเสียก่อน เป็นต้น⁴⁹ วัตถุประสงค์ของการยึดหรืออายัดคือมีมูลเหตุจูงใจเพื่อเป็นพยานหลักฐาน หรือเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย หากไม่ใช่วัตถุประสงค์นี้ก็ไม่ผิดมาตรา 142 และตามมาตรา 142 นี้ ไม่จำเป็นต้องเกิดผลถึงขั้นเป็นพยานหลักฐานหรือเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ถ้าเกิดผลถึงขั้นเป็นพยานหลักฐานหรือบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายแล้วจะเป็นความผิดตามมาตรา 184

5. มาตรา 167 บัญญัติว่า “ผู้ใดให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด แก่เจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการหรือประวิงการกระทำใดอันมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษ...”

“ให้” คือ การส่งมอบและมีการรับว่าให้แล้ว ส่วนเจ้าพนักงานจะรับหรือไม่ ไม่สำคัญ

“ขอให้” คือ เสนอจะให้แต่ยังไม่ได้ให้

⁴⁸ รชฎ เจริญจำ, กฎหมายอาญา (มาตรา 107-208), คำบรรยายเนติบัณฑิตยสภา ภาค 1 สมัย 50 ปีการศึกษา 2540 เล่มที่ 9, หน้า 61.

⁴⁹ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, หลักกฎหมายอาญาสาระสำคัญเล่ม 3, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2539), หน้า 127-128.

“รับว่าจะให้” คือ ถูกเรียกแล้ว รับปากว่าจะให้

พนักงานในตำแหน่งตุลาการ หมายถึง เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีตามพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ฯ เช่น ผู้พิพากษา และเจ้าพนักงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ตลอดจนผู้ที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ เช่น ผู้พิพากษสมทบตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว

พนักงานอัยการ หมายถึง เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้จะเป็นข้าราชการในสำนักงานอัยการสูงสุด หรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้

ความผิดฐานนี้คือการให้สินบนเจ้าพนักงาน อันถือเป็นความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมด้วยเพาะเป็นการแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานโดยการจงใจให้กระทำการหรือไม่กระทำการตามหน้าที่อันส่งผลต่อรูปคดี ตามมาตรา 167 นี้ผู้กระทำต้องมีมูลเหตุชักจูงใจ เพื่อจูงใจให้เจ้าพนักงานกระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำการอันไม่ชอบด้วยหน้าที่ เช่น เอาเงินไปให้พนักงานอัยการเพื่อช่วยให้บุตรพ้นจากคดีอาญา (คำพิพากษาฎีกาที่ 340/2506) ความผิดฐานให้สินบนแก่เจ้าพนักงานนั้น เจ้าพนักงานจะต้องมีหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องนั้น ถ้าหากไม่มีหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนั้นก็จะเป็นความผิดฐานให้สินบน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 439/2469 และ 342/2502)

องค์ประกอบในส่วนจิตใจ ได้แก่เจตนาธรรมดา และเจตนาพิเศษเพื่อจูงใจให้กระทำหรือไม่กระทำหรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่

6. มาตรา 179 บัญญัติว่า “ผู้ใดทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จเพื่อให้พนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาเชื่อว่าได้มีความผิดอาญาอย่างใดเกิดขึ้นหรือเชื่อว่าความผิดอาญาที่เกิดขึ้นร้ายแรงกว่าที่เป็นจริง ต้องระวางโทษ....”

การทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ หมายถึง ทำสิ่งซึ่งใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีไม่เป็นความจริงขึ้น ไม่ว่าจะเป็พยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ⁵⁰

การที่จะเป็นความผิดฐานทำพยานหลักฐานเท็จตามมาตรานี้ได้คือ ต้องทำขึ้นไว้ก่อนส่งมอบจึงจะเป็นความผิด ดังนั้นการส่งมอบพยานเอกสารเท็จหรือพยานวัตถุเท็จจึงไม่เป็นความ

⁵⁰ปริญญา จิตรการนทีกิจ, ความผิดฐานแจ้งความเท็จ เบิกความเท็จ ฟ้องเท็จ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543), หน้า 142.

ผิดตามมาตรา 179 และการทำพยานหลักฐานเท็จที่จะเป็นความผิดตามมาตรา 179 ต้องเป็นการทำพยานหลักฐานเท็จในคดีอาญาเท่านั้นไม่ใช่คดีแพ่ง และเป็นการกระทำในชั้นสืบสวนสอบสวนเท่านั้นไม่ใช่กระทำในชั้นพิจารณาคดีของศาล

การขัดขวางกระบวนการยุติธรรมมีผลทำให้ทิศทางการดำเนินคดีเบี่ยงเบนไปจากที่ควรจะเป็นและชอบด้วยกฎหมายซึ่งทำได้หลายวิธีรวมถึงการสร้างข้อมูลเท็จเพื่อแทรกแซงกระบวนการสอบสวนหรือกระบวนการดำเนินคดีทางกฎหมาย เช่น การขัดขวางกระบวนการทางศาลอันทำให้ผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษหนักขึ้น⁵¹ จึงสอดคล้องกับมาตรา 179 โดยเฉพาะการกระทำตามมาตรานี้จะมีความผิดก็ต่อเมื่อได้กระทำต่อพยานหลักฐานทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ เช่น ชักซ้อมพยานหรือผู้ที่จะมาให้การเพื่อให้เปลี่ยนแปลงถ้อยคำให้ผิดไปจากความจริงในเรื่องที่เป็นสาระสำคัญหรือให้ผิดจากเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ปรับเปลี่ยนสถานที่เกิดเหตุเสียใหม่ให้ผิดจากความเป็นจริง ลบร่องรอยต่าง ๆ ที่ติดตามพยาน ลายพิมพ์นิ้วมือ รอยเลือดทำรอยรอยเท็จในที่เกิดเหตุ โดยเฉพาะการจัดให้บุคคลแจ้งความเท็จแม้ว่าตนเองไม่ได้ทำพยานบุคคลเท็จขึ้นแต่ถือว่าการกระทำได้กล่าวเป็นความผิดฐานใช้ให้บุคคลแจ้งความเท็จ แต่ถ้าหากถึงขั้นชักซ้อมพยานหรือแนะนำเลี้ยมสอนทำพยานบุคคลเท็จขึ้นมาเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดให้เบี่ยงเบนไปทางอื่นตรงนั้นเรียกว่าทำพยานหลักฐานเท็จตามความหมายในมาตรา 179 แล้ว และมีข้อสังเกตว่ากฎหมายไม่ได้ยกเว้นในเรื่องการกระทำของผู้ต้องหาว่าไม่เป็นความผิด เพราะฉะนั้นถึงแม้ผู้ต้องหาจะเป็นผู้ทำพยานหลักฐานเท็จก็ต้องถือว่ามีความผิดเท่ากัน แต่ถ้าทำพยานหลักฐานให้เห็นว่าไม่มีความผิด หรือมีความผิดอาญาน้อยกว่าที่เป็นจริงจะไม่เป็นความผิดตามมาตรา 179 นี้⁵²

ความผิดสำเร็จตามมาตรา 179 นี้ คือ เมื่อทำพยานหลักฐานนั้นเสร็จแม้ว่าจะยังไม่ทันแสดงต่อพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาก็ตาม และไม่ว่าพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาจะเชื่อพยานหลักฐานนั้นหรือไม่ก็ตาม ถ้าผู้กระทำได้กระทำโดยมีเจตนาพิเศษคือเพื่อให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวน

⁵¹ Merriam-Webster's Dictionary of law (1996). Available:

<http://dictionary.lp.findlaw.com/scripts/results.pl?co=.../ed47421215bd21332e27454190105ec>

⁵² ราชฎ เจริญจำ, กฎหมายอาญา (มาตรา107-208) , คำบรรยายเนติบัณฑิตยสภา ภาค 1 สมัย 50 ปีการศึกษา 2540 เล่มที่ 6, หน้า 31-36.

คดีอาญาเชื่อว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาอย่างใดเกิดขึ้นหรือความผิดอาญาที่เกิดขึ้นร้ายแรงกว่าที่เป็นจริง

7. มาตรา 184 ความผิดฐานบิดเบือนพยานหลักฐานในการกระทำความผิดบัญญัติว่า “ผู้ใดเพื่อจะช่วยเหลือผู้อื่นมิให้ต้องรับโทษ หรือให้รับโทษน้อยลง ทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย หรือทำให้สูญหาย หรือไร้ประโยชน์ซึ่งพยานหลักฐานในการกระทำความผิดต้องระวางโทษ...”

“พยานหลักฐาน” หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่แสดงข้อเท็จจริงให้ปรากฏแก่ศาลได้ ซึ่งรวมถึง พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ ตลอดจนบันทึกการเบิกความ คำให้การชั้นสอบสวน รายงานการตรวจวัตถุสถานที่ ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ หรือสิ่งใด ๆ ที่นำเสนอต่อศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง นอกจากนี้ยังรวมถึงพยานศาล ซึ่งเป็นพยานที่ศาลเรียกมาสืบเอง แม้จะมีใช้พยานหลักฐานของคู่ความ แต่ก็ต้องถือว่าเป็นพยานหลักฐานในคดีเช่นเดียวกัน⁵³ คำว่าพยานหลักฐานในการกระทำความผิดตามมาตรา 184 นี้ ไม่จำเป็นต้องถึงขั้นเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาลแม้จะเป็นเพียงแต่ใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนก็มีความผิดตามมาตรา 184 แล้ว การทำให้เสียหายแก่ทรัพย์ในคดีเพื่อจะช่วยเหลือผู้อื่นมิให้ต้องรับโทษหรือให้รับโทษน้อยลง นั้น แสดงให้เห็นว่า การกระทำความผิดฐานนี้ต้องมีความผิดเกิดขึ้นแล้ว จึงจะมีพยานหลักฐานในการกระทำความผิด และเมื่อกระทำการดังกล่าวแล้วจะพิสูจน์ความผิดนั้นได้หรือพิสูจน์ความผิดนั้นไม่ได้เลยก็เป็นความผิดตามมาตรา 184 ที่สำคัญคือสิ่งที่ทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย ฯลฯ นั้น ต้องเป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาเท่านั้น เช่น เอาปืนที่ได้ใช้ฆ่าคนไปเสีย ล้างรอยเลือดที่มิดทำให้ไม่ทราบว่าเป็นเลือดของผู้ใด ลบเครื่องหมายที่พยานทำยี่ป็น เอาศพไปเผา ซุดดินที่เปื้อนเลือดเอาไปทิ้ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1202/2520) แม้ว่าเอาหลักฐานไปทิ้งแล้วตำรวจเก็บมาได้ก็อีกก็เป็นความผิดสำเร็จแล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2486) นอกจากนี้ยังรวมถึงการเอาตัวพยานบุคคลไปหลบเสียที่อื่นด้วย⁵⁴ การจ้างพยานให้เบิกความเท็จเพื่อจะช่วยเหลือจำเลยก็ถือว่าเป็นการทำลายพยานหลักฐานอันเป็นความผิดสำเร็จตามมาตรา 184 แล้ว ซึ่งถือว่าเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมด้วย แต่ต่างกันตรงที่ว่าถ้าพยานไม่รับทำแล้วมาเบิกความตามจริงเท่านั้น ก็ไม่ใช่เป็นการทำลายพยานหลักฐานตามมาตรา 184 นี้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 849/2463) ซึ่งกรณีดังกล่าวถ้าเป็นความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมแล้วผู้ที่จ้างดังกล่าวย่อมมีความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมสำเร็จทันที หรือการ

⁵³ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, (กรุงเทพฯ:บริษัท ธรรมสาร จำกัด, 2537) หน้า 38-39

⁵⁴ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, หลักกฎหมายอาญาสาระสำคัญเล่ม 3, หน้า 166.

จัดให้พยานไปเสียให้พ้นจากที่จะมาเบิกความได้ ก็ถือว่าเป็นการทำลาย ซ่อนเร้นพยานได้เหมือนกัน แม้ว่าจะติดตามตัวได้มาในภายหลังก็ตามก็อ้างถือว่าเป็นความผิดสำเร็จตามมาตรา 184 แล้ว และยัง เป็นความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมแล้ว มาตรา 184 เป็นผลของมาตรา 180 เพราะเหตุ ว่า ถ้าพยานมาเบิกความเท็จผู้อ้างหรือผู้จำนั้นจะผิดมาตรา 180 และยังผิดมาตรา 184 นี้ด้วย⁵⁵ ข้อ สำคัญอีกอันหนึ่งคือจะต้องเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นมิให้ต้องรับโทษหรือรับโทษน้อยลง เพราะฉะนั้นถ้า หากว่าเป็นการกระทำเพื่อช่วยตนเองก็ถือว่าไม่มีความผิดตามมาตรา 184 นี้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 619/2480) จะเห็นได้ว่าจุดนี้คือข้อบกพร่องของมาตรา 184 อีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดมีการขัดขวาง กระบวนการยุติธรรมแล้วไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ เนื่องจากตามมาตรา 184 นี้หากเป็นกรณี ที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้กระทำการจำรวนเอง หรือเป็นผู้เอาตัวพยานหนีไปเสียที่อื่นด้วยตัวเอง ซึ่ง เป็นการกระทำเพื่อช่วยเหลือตนเองมิให้ต้องรับโทษแล้ว ผู้กระทำความผิดย่อมไม่มีความผิดตาม มาตรา 184 นี้ ต่างจากความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นความผิดทันทีไม่ว่าผู้กระทำจะ เป็นผู้ใดก็ตามจึงรวมถึงผู้กระทำความผิดหรือจำเลยด้วย

8. มาตรา 185 บัญญัติว่า “ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย หรือ ทำให้สูญหายหรือไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินหรือเอกสารใด ที่ได้ส่งไว้ต่อศาล หรือที่ศาลให้รักษาไว้ใน การพิจารณาคดี ต้องระวางโทษ...”

ความผิดตามมาตรา 185 นี้ได้แก่ การทำให้เสียหาย ทำลาย ฯลฯ ทรัพย์สิน เอกสารที่ได้ ส่งไว้ต่อศาล หรือที่ศาลให้รักษาไว้ใน การพิจารณาคดี เช่น เอกสารแนบท้ายฟ้อง ของกลาง สำนวน ความ หรือวัตถุพยาน ที่ส่งให้แก่ศาล หรือสิ่งที่ศาลให้รักษาไว้ เช่น ไม้ หรือวีดีโอเทป ของกลาง ที่ศาล ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจรักษาไว้ หรือเอกสารที่ศาลมอบให้แก่เจ้าหน้าที่ของศาลเก็บรักษาไว้เพื่อใช้ในการ พิจารณาคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ตาม⁵⁶ ที่สำคัญคือต้องเป็นทรัพย์สินหรือเอกสารที่ใช้ใน การพิจารณาคดี ไม่ใช่ทรัพย์สินที่ยึดในการบังคับคดี หรือทรัพย์สินที่ได้ส่งในฐานะที่เป็นหลักประกันในการ ปลดปล่อยชั่วคราวของจำเลยในคดีอาญา เพราะไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ส่งหรือรักษาไว้เพื่อวินิจฉัยประเด็น ใน การพิจารณาคดี (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1036/2533) และไม่รวมสำนวนความที่เก็บไว้ภายหลังที่ เสร็จธุระในกระบวนการพิจารณาคดีแล้ว⁵⁷ และจะเป็นความผิดสำเร็จได้นั้นองค์ประกอบภายในคือผู้

⁵⁵ รชฎ เจริญจำ, กฎหมายอาญา (มาตรา107-208) คำบรรยายเนติบัณฑิตยสภา ภาค 1 สมัย 50 ปีการศึกษา 2540 เล่มที่ 9, หน้า 79-80.

⁵⁶ บุญเพราะ แสงเทียน,กฎหมายอาญา 2 (ภาคความผิด) แนวประยุทธ์, หน้า 198.

⁵⁷ รชฎ เจริญจำ, กฎหมายอาญา (มาตรา107-208), คำบรรยายเนติบัณฑิตยสภา ภาค 1 สมัย 50 ปีการศึกษา 2540 เล่มที่ 10, หน้า 15-16.

กระทำต้องรู้ข้อเท็จจริงว่าเป็นวัตถุที่ส่งไว้ต่อศาลในการพิจารณาคดีหรือที่ศาลให้รักษาไว้ใน การพิจารณาคดี เนื่องจากการทำลายเอกสารหรือทรัพย์สินใด ๆ ที่ได้ส่งไว้ใช้ในการพิจารณาคดีนั้นย่อมส่ง ผลเสียต่อการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล เพราะผลของการทำลายนั้นหากเป็นวัตถุที่มีความ สำคัญต่อคดีแล้วอาจมีผลถึงกับให้คู่ความนั้นแพ้หรือชนะคดีก็ได้ ซึ่งลักษณะของการกระทำดังกล่าว ถือว่าเป็นการกระทำอย่างหนึ่งที่เป็นความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

9. มาตรา 189 การช่วยผู้กระทำความผิดหลบหนี ให้ที่พัก บัญญัติว่า “ผู้ใดช่วย ผู้อื่นซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอันมิใช่ความผิดลหุโทษเพื่อไม่ให้ ต้องรับโทษ โดยให้พำนักแก่ผู้นั้น โดยซ่อนเร้น หรือโดยช่วยผู้นั้นด้วยประการอื่นใดเพื่อไม่ให้ถูกจับกุม ต้องระวางโทษ....”

การช่วยเหลือผู้กระทำความผิดเพื่อไม่ให้ต้องรับโทษหรือไม่ให้ถูกจับกุมตาม มาตรานี้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมคือถ้อยคำที่ว่า “การช่วย ด้วยประการใด ๆ” เป็นวลีที่กว้างไม่ได้จำกัดวิธีแห่งการกระทำจึงทำได้หลายวิธีเช่น การแจ้งต่อ พนักงานสอบสวนว่าตนเป็นคนร้ายซึ่งไม่เป็นความจริงแต่กระทำเพื่อช่วยผู้กระทำผิดที่แท้จริงให้ไม่ ต้องถูกจับกุม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 490/2519) หรือร้องบอกว่าตำรวจมาเพื่อให้ผู้กระทำความผิด หลบหนี (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2448/2521) หรือผู้กระทำผิดซ่อนตัวอยู่ในบ้านแต่กลับบอกตำรวจว่าไม่ มีตัวผู้กระทำผิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1670/2522) ก็เป็นความผิดตามมาตรานี้ และเป็นความผิดฐาน ขัดขวางกระบวนการยุติธรรมด้วยเช่นกัน แต่ถ้าศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องแล้วทราบใดที่ศาล อุทธรณ์ยังมีได้เปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลชั้นต้นต้องถือว่าผู้ที่ถูกฟ้องไม่ใช่ผู้กระทำความผิด การให้ที่พักแก่บุคคลนั้นซึ่งหลบหนีหมายจับของศาลซึ่งให้มาฟังคำพิพากษา ผู้กระทำก็ไม่มีผิดตาม มาตรานี้ หรือหากไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดเลยก็จะเป็นความผิด ตามมาตรานี้เช่นเดียวกัน

10. มาตรา 198 การขัดขวางการพิจารณาของศาล บัญญัติว่า “ผู้ใดดูหมิ่นศาล หรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี หรือกระทำการขัดขวางการพิจารณาหรือพิพากษา ของศาล ต้องระวางโทษ....”

“การขัดขวางการพิจารณาหรือพิพากษาคดีของศาล” หมายถึง การกระทำใด ๆ อันเป็นการทำให้ศาลไม่สามารถพิจารณาหรือพิพากษาคดีได้โดยเรียบร้อย ซึ่งอาจกระทำในศาลหรือ

นอกศาลก็ได้⁵⁸ การกระทำการขัดขวางอาจกระทำก่อนที่ศาลจะเปิดการพิจารณาคดีก็ได้ไม่จำเป็นต้องกระทำขณะที่ศาลเปิดการพิจารณาคดี

การนำมาตรา 198 มาปรับใช้เพื่อลงโทษผู้ที่กระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมตามมาตรา 198 นี้สามารถนำมาปรับใช้ลงโทษได้เฉพาะคดีอยู่ระหว่างพิจารณาหรือพิพากษาเท่านั้นถือเป็นการให้ความคุ้มครองเฉพาะในชั้นศาลให้ปราศจากการแทรกแซงในการพิจารณาพิพากษา ซึ่งสามารถลงโทษได้ใน 2 กรณี คือ การดูหมิ่นและการขัดขวางการพิจารณาพิพากษาคดี

“ศาล” ในที่นี้หมายถึง ศาลยุติธรรม หรือศาลอื่นในราชอาณาจักร ซึ่งตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธรรมนูญศาล เช่น ศาลทหาร ศาลเยาวชน ศาลอาญากรุงเทพใต้ และหมายรวมถึงผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในศาลนั้น เช่น ตะเฑาะยุติธรรม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1575/2518) ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้ที่ได้รับเชิญมาเป็นสำรองผู้พิพากษาด้วย และกรณีที่จำศาลไปเดินเผชิญสืบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 ก็ถือว่าทำหน้าที่ศาลด้วยจึงได้รับความคุ้มครอง⁵⁹

การดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี เช่น การร้องเรียนเท็จต่อปลัดกระทรวงยุติธรรมว่าตัดสินคดีโดยไม่บริสุทธิ์เป็นความผิดตามมาตรา 198 หรือหาว่าผู้พิพากษาลำเอียง ทำไม่ชอบ ไม่ยุติธรรม ไม่เป็นที่พึงของประชาชน เป็นการดูหมิ่นศาลในการพิจารณาคดี (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1650/2514) แต่ถ้าพยานตอบคำถามในการพิจารณาคดีต้องถือว่าศาลอนุญาตให้ตอบตามความคิดเห็นของพยาน หากพยานตอบว่าคดีนี้สงสัยจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากศาลไม่เป็นการถือโอกาสก้าวร้าวดูหมิ่นศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1833/2514)

การขัดขวางการพิจารณาคดีของศาลต้องถือว่า เป็นการกระทำต่อศาลไม่ใช่ต่อผู้พิพากษา เพราะฉะนั้นจึงต้องกระทำในขณะที่ผู้พิพากษาเป็นศาลกำลังพิจารณาคดี ถ้าศาลไม่ได้พิจารณาคดีก็ไม่มี ความผิดฐานนี้ ทั้งนี้การขัดขวางการพิจารณาคดีอาจกระทำนอกศาลก็ได้ไม่จำเป็นต้องทำในศาลเสมอไปแต่เงื่อนไขอยู่ที่ว่าต้องอยู่ที่ศาลพิจารณาคดีคือมีการพิจารณาคดีของศาล

⁵⁸ คณิต ณ นคร กฎหมายอาญาภาคความผิด, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543) หน้า 344.

⁵⁹ รชฎ เจริญจำ, กฎหมายอาญา (มาตรา 107-208), คำบรรยายเนติบัณฑิตยสภา ภาค 1 สมัย 50 ปีการศึกษา 2540 เล่มที่ 1, หน้า 46.

เช่น ส่งเสียงอะอะนอกศาลขณะที่ศาลกำลังพิจารณาคดีอยู่ ส่วนการกระทำต่อผู้พิพากษานั้นจะไม่เป็นความผิดตามมาตรา 138 นี้ เช่น จับผู้พิพากษาไปขังไม่ให้ไปศาลทำการ ถือว่าเป็นการกระทำต่อตัวผู้พิพากษาไม่ใช่กระทำต่อศาลผิดมาตรา 138 มิใช่มาตรา 198⁶⁰

11. มาตรา 203 ความผิดฐานป้องกันหรือขัดขวางมิให้การเป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงานมีหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ป้องกันหรือขัดขวางมิให้การเป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ต้องระวางโทษ..”

ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 203 นี้คือ เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เช่น เจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าหน้าศาล เจ้าหน้าราชทัณฑ์ เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่จดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายอาญาของศาล

คำว่า “ป้องกันหรือขัดขวาง” นั้น หมายถึง การกระทำให้เกิดความไม่สะดวกหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ดังนั้น จะต้องเป็นการกระทำซึ่งต้องได้มีการกระทำที่แสดงออก หมายความว่า แสดงออกว่าได้ป้องกันหรือขัดขวางมิให้การเป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น เช่น ตำรวจมีหน้าที่จับจำเลยตามหมายจับของศาลหรือมีหน้าที่จับผู้ต้องหาตามหมายจับของศาล และบอกให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีไปเสียก่อนที่จะลงมือจับตามหมายนั้น ตรงนี้จะผิดมาตรา 203 แล้ว แต่ถ้าหากจับผู้ต้องหาได้แล้วและไม่ควบคุมตัวไว้กลับปล่อยให้ผู้ต้องหาหลบหนีไปตรงนี้จะผิดมาตรา 200 หรือเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ขายทอดตลาดตามหมายบังคับคดี ยังไม่ได้ทำการขายทอดตลาด คือยังไม่ได้ปฏิบัติตามหน้าที่เลย กลับไปบอกให้ลูกหนี้ยกย่ายทรัพย์ออกไปเสียก็เป็นความผิดตามมาตรา 203 ถ้าหากปฏิบัติหน้าที่แล้วและไปกระทำความผิดจะผิดมาตรา 200 แทนที่⁶¹ มาตรา 203 จึงต้องมีผลเกิดขึ้นจึงจะเป็นความผิดสำเร็จ คือ ต้องได้ป้องกันหรือขัดขวางสำเร็จแล้วโดยเจ้าพนักงานยังไม่ได้ปฏิบัติการตามหน้าที่คือยังไม่ได้ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

การนำมาตรานี้มาใช้บังคับกับความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม จะใช้บังคับได้เฉพาะการขัดขวางดังกล่าวนี้เป็นกรกระทำของเจ้าหน้าที่เท่านั้นเพราะหากเป็นการกระทำของบุคคลธรรมดาแล้วจะไม่มีผิดตามมาตรา 203 นี้ การกระทำความผิดตามมาตรา 203 นี้ถือว่า

⁶⁰ รพญ เจริญจำ, กฎหมายอาญา (มาตรา107-208), คำบรรยายเนติบัณฑิตยสภา ภาค 1 สมัย 50 ปีการศึกษา 2540 เล่มที่ 7, หน้า 38.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39-40.

เป็นการให้ความช่วยเหลือผู้กระทำความผิดไม่ให้อำนาจรับโทษตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล อันทำให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นอันไร้ผลไปซึ่งถือเป็นความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมด้วย

3.3.2 บทบัญญัติที่สามารถนำมาปรับใช้เทียบเคียงในการลงโทษ

1. มาตรา 168 และมาตรา 169 โดยมาตรา 168 เป็นเรื่องผู้ใดขัดขืนคำสั่งตามกฎหมายของพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน ซึ่งให้มาเพื่อให้ถ้อยคำ ส่วนมาตรา 169 เป็นเรื่องขัดขืนคำสั่งของเจ้าพนักงานดังกล่าวซึ่งให้จัดการส่งทรัพย์หรือเอกสาร

“ขัดขืนคำสั่งตามกฎหมาย” คือ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานที่มีกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานดังกล่าวที่จะบังคับได้⁶² อันเป็นการละเว้นไม่กระทำนั่นเอง

“ให้ส่งหรือจัดการ” หมายถึง ให้ส่งทรัพย์หรือเอกสารซึ่งอยู่ในความครอบครองของผู้นั้น อาจส่งทันทีหรือในภายหลังก็ได้

คำสั่งนั้นจะต้องเป็นคำสั่งของบุคคลที่เป็นเจ้าพนักงาน 3 ประเภทนี้เท่านั้น ไม่รวมถึงเจ้าพนักงานอื่น เช่น เจ้าพนักงานสืบสวนคดีอาญา หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา แม้จะมีกฎหมายให้อำนาจออกคำสั่งได้ก็ตาม และคำสั่งของเจ้าพนักงานทั้ง 3 ประเภทนี้ จะต้องมีการให้อำนาจออกคำสั่งได้ทั้งต้องกำหนดไว้ด้วยว่าสามารถออกคำสั่งอย่างไรบ้าง

มาตรานี้เอาโทษแก่ผู้เสียหาย หรือพยานที่ขัดขืนไม่มาตามคำสั่งซึ่งเรียกมาเพื่อให้ถ้อยคำ (แต่ถ้าหากมาแล้วไม่ยอมให้ถ้อยคำจะเป็นความผิดตามมาตรา 169) ไม่รวมถึงผู้ต้องหา เพราะการขัดขืนคำสั่งตามกฎหมายซึ่งให้มาเพื่อให้ถ้อยคำ หมายถึง ให้มาให้ถ้อยคำในการสอบสวนในฐานะพยาน ไม่ได้หมายถึงเรียกผู้ต้องหาแล้วไม่มา ผู้ต้องหาไม่มีความผิดตามมาตรา 169 นี้ เพราะถ้าไม่มากฎหมายให้ออกหมายจับ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1341/2509 ประชุมใหญ่)

การบังคับให้ถ้อยคำอันนี้ไม่รวมถึงการบังคับผู้ต้องหาซึ่งไม่ยอมให้การเพราะผู้ต้องหาไม่ยอมที่จะไม่ให้การก็ได้และจะบังคับให้เขาให้การไม่ได้เพราะฉะนั้นก็ไม่มีผิดตามมาตรา 169 นี้ แต่ถ้าพนักงานสอบสวนเชิญบุคคลไปโรงพักว่าจะสอบสวนเป็นพยานนี้เท่ากับเป็นการสั่ง

⁶² หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญาภาค 2-3, หน้า 75.

บังคับแล้วหากขัดขึ้นไม่ให้การ การกระทำของพยานเช่นนั้นถือว่าเป็นความผิดตามมาตรา 84 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1954/2515)

องค์ประกอบความผิดในส่วนจิตใจได้แก่ เจตนาธรรมดาที่ละเว้นไม่ทำตามคำบังคับ จึงต้องรู้ข้อเท็จจริงที่ได้มีคำบังคับโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้วด้วย เช่นได้รับหมายเรียกหรือหมายคำสั่ง โดยชอบแล้ว

การใช้ให้ขัดขึ้นคำบังคับ เป็นการขัดขวางการติดต่อระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม ก็อาจต้องอาศัยมาตรา 84 เรื่องการใช้ให้กระทำ ความผิดมาพิจารณาประกอบเพื่อใช้ลงโทษ กล่าวคือ การกระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมบัญญัติขึ้นเพื่อลงโทษผู้ที่แทรกแซงการเสนอพยานหลักฐาน หรือการกระทำให้ผู้อื่นขัดขึ้นไม่ไปให้ถ้อยคำหรือให้ข้อมูลแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งเมื่อกฎหมายไทยยังไม่มีบัญญัติเป็นบทเฉพาะสำหรับบุคคลที่กระทำการดังกล่าวจึงต้องนำประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 มาใช้ประกอบเพื่อลงโทษด้วย

2. มาตรา 170 บัญญัติว่า “ผู้ใดขัดขึ้นหมายหรือคำสั่งของศาลให้มาให้ถ้อยคำ ให้มาเบิกความ หรือให้ส่งทรัพย์สิน หรือเอกสารใดในการพิจารณาคดีต้องระวางโทษ.....”

“หมาย” หมายถึง หมายเรียกพยานบุคคล หรือเอกสารในคดีอาญา

“คำสั่ง” หมายถึง คำสั่งเรียกเอกสารในคดีแพ่งหรือคำสั่งตรวจบุคคลหรือวัตถุทางวิธีพิจารณาคดีแพ่งหรือวิธีพิจารณาคดีอาญา⁶³

“ในการพิจารณาคดี” หมายถึง การฟังถ้อยคำพยานในกระบวนการพิจารณา (ปวิพ.มาตรา 1 (7)) ที่กระทำต่อศาลในคดีนั้น โดยจะมีคำฟ้องหรือคำร้องขอ หรือในกรณีที่มิใช่คำขอหรือคำแถลง หรือศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาเองก็ได้ ถ้าเป็นการที่พยานเบิกความต่อศาล จะเป็นในชั้นพิจารณา ก่อนพิจารณา หรือในการบังคับคดีภายหลังคำพิพากษา หรือในกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ ที่กระทำโดยศาล อันจะต้องมีการสืบพยาน แม้จะเป็นการไต่สวนก็ตาม ก็เป็นการกระทำในการพิจารณาทั้งสิ้น⁶⁴

⁶³ รพฎ เจริญฉ่ำ, กฎหมายอาญา (มาตรา107-208), คำบรรยายเนติบัณฑิตยสภา ภาค 1 สมัย 50 ปีการศึกษา 2540 เล่มที่ 15, หน้า 55.

⁶⁴ สุวัฒน์ชัย ใจหาญ, พล. ต. ต. คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิดเกี่ยวกับเจ้าพนักงาน, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มิตรสยาม, 2532) หน้า 419.

คำว่า “คดีแพ่ง” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 1 (2) นั้น หมายถึง กระบวนพิจารณาคดีตั้งแต่เสนอคำฟ้องเป็นต้นไปไม่จำกัดว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใดแม้ภายหลังการพิพากษาก็ยังเป็นคดีอยู่ เช่น การขอเฉลี่ยทรัพย์ก็ถือเป็นการพิจารณาคดีเหมือนกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1474/2517) ส่วนคำว่า “คดีอาญา” นั้นก็ไม่จำกัดเฉพาะตั้งแต่เสนอคำฟ้อง ในชั้นสืบสวนสอบสวนก็เรียกว่าเป็นคดีอาญาเหมือนกัน ดังนั้น ถ้าหากศาลหมายเรียกพยานมาในชั้นไต่สวนคำร้องขอฝากขังก็อยู่ในความหมายของคดีอาญา การพิจารณาคดีตามมาตรา 1 จึงกว้างกว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 1 (8) แต่ข้อสำคัญตามมาตรา 1 คือจะต้องเป็นกรณีที่มีกฎหมายให้อำนาจศาลออกหมายเรียกได้ถ้าไม่สามารถจะเรียกได้ก็ไม่ผิดมาตรา 1 และหมายหรือคำสั่งนั้นจะต้องจำกัดเพื่อให้มาให้อภัยคำ ให้มาเบิกความ หรือให้ส่งทรัพย์หรือเอกสารใด ๆ คำว่าให้ อภัยคำ คือ การให้ข้อเท็จจริงในการสอบสวนชั้นไต่สวนหรือพิจารณาคดีของศาลก็ได้ ส่วนการเบิกความนั้น หมายถึง การมาให้ถ้อยคำในฐานะพยานในการพิจารณาคดี ไม่ได้หมายความถึงผู้ที่ถูกหมายเรียกมาให้การแก้คดี หรือเรียกมาเพื่อทำความตกลงประนีประนอมกัน⁶⁵

มาตรานี้มิได้บัญญัติลงโทษผู้ที่ใช้หรือจ้างวานให้ผู้อื่นขัดขืนหมายหรือคำสั่งของศาลที่สั่งให้มาให้อภัยคำหรือส่งทรัพย์หรือเอกสารในการพิจารณาคดี ซึ่งถือเป็นความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม มาตรา 1 มุ่งเอาโทษแก่ผู้ที่ขัดขืนหมายหรือคำสั่งศาลเท่านั้น ซึ่งหากจะไม่สามารถลงโทษฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมได้แล้วจะต้องนำมาตรา 84 เรื่อง “ผู้ใช้” มาพิจารณาประกอบด้วยจึงจะลงโทษให้ตรงตามเจตนาของฐานความผิดดังกล่าว มาตรา 170 นี้เป็นความผิดต่อรัฐ ดังนั้น การที่จำเลย (พยาน) ขัดขืนหมายเรียกเป็นเหตุให้ศาลมีคำสั่งตัดพยานของโจทก์ โจทก์จึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำของจำเลย ไม่มีอำนาจฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามมาตรา 170 นี้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 454/2512)

3. มาตรา 177 บัญญัติว่า “ผู้ใดเบิกความอันเป็นเท็จ ในการพิจารณาคดีต่อศาล ถ้าความเท็จนั้นเป็นข้อสำคัญในคดี ต้องระวางโทษ.....”

ถ้าความผิดดังกล่าวในวรรคแรกได้กระทำในการพิจารณาคดีอาญา ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษ.....”

“เบิกความ” คือ การให้ถ้อยคำแก่ศาลในการพิจารณาคดีในฐานะพยาน⁶⁶ เท่านั้น หากเป็นการเบิกความของจำเลยแม้เป็นเท็จก็ไม่มีความผิดตามมาตรา 177

⁶⁵ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, หลักกฎหมายอาญาสาระสำคัญเล่ม 3, , หน้า 157.

⁶⁶ รชฎ เจริญจำ, กฎหมายอาญา (มาตรา107-208), คำบรรยายเนติบัณฑิตยสภา ภาค 1 สมัย 50, ปีการศึกษา 2540 เล่ม 5, หน้า 53.

ความผิดฐานเบิกความอันเป็นเท็จบัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันมิให้จำเลยที่ถูกฟ้องร้องได้รับโทษหรือได้รับความเสียหายอันเกิดจากการรับฟังพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ ดังนั้นผู้ที่ได้รับ ความเสียหายโดยตรงก็คือจำเลย(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1033/2533) ความผิดตามมาตรา 177 ได้แก่ การเบิกความเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาลไม่ว่าจะเป็นการตอบคำถามของศาลหรือของความถี่ความถี่ความถี่นั้นเป็นข้อสำคัญในคดี โดยไม่จำกัดว่าจะเป็นคนดีแพ่งหรือคดีอาญา และไม่ว่าจะเป็น การเบิกความในฐานะพยานหรือผู้เชี่ยวชาญก็ตาม (แต่ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เสนอต่อศาล เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่เป็นคำเบิกความ) ถ้าเอาความที่ตนรู้ว่าเป็นเท็จไปเบิกความต่อศาลในการพิจารณาคดีซึ่งความถี่นั้นเป็นข้อสำคัญในคดี (ข้อสำคัญในคดี คือ ข้อเท็จจริงที่มีผลต่อการแพ้หรือชนะคดี) แต่ไม่หมายความว่าศาลจะต้องหลงเชื่อข้อความเท็จนั้น ดังนั้น คำเบิกความที่ไม่มีน้ำหนักไม่มีผลในคดีให้แพ้ชนะกันและศาลมิได้ยกขึ้นวินิจฉัยด้วยไม่เป็นข้อสำคัญในคดีแม้ศาลจะได้จดไว้ก็ตาม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1778/2526) ข้อสำคัญในคดีก็เช่น พยานเห็นเหตุการณ์ในคดีแต่เบิกความว่าไม่เห็นเหตุการณ์นั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1338/2529) หรือผู้ที่ไม่รู้เห็นเหตุการณ์เลย แต่มาเบิกความต่อศาลว่าเห็นเหตุการณ์เหมือนกับพยานอื่นที่เขาเบิกความว่าเห็นเหตุการณ์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 262-263/2461) ร้องขอแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์เบิกความว่าครอบครองมา 15 ปี ที่จริงครอบครองไม่ถึง 10 ปี เป็นข้อสำคัญในคดี (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2721/2528) ในคดียกยอรู้ความจริงและรู้ตัวผู้กระทำความผิดกว่า 3 เดือน ขาดอายุความแล้ว แต่เบิกความว่าเพิ่งรู้เมื่อวันที่ยังไม่ถึง 3 เดือน เป็นข้อสำคัญในคดี (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1673/2529) คดีบุกรุกและทำให้เสียหายพยานรู้ว่าใครเป็นผู้บุกรุกเข้ามาตัดต้นไม้แต่เบิกความต่อศาลว่าไม่เห็น อันเป็นข้อสำคัญในคดีเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้องโจทก์ พยานมีความผิดตามมาตรา 177 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1338/2529)⁶⁷ พยานที่เบิกความเท็จแม้จะไม่ได้สาบานหรือปฏิญาณตนก็มีความผิดได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 130/2508 และ 424/2512) นอกจากนั้นจำเลยในคดีอาญาถ้าเบิกความเท็จในศาลก็มีความผิดตามมาตรา 177 ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 224/2532และ 1065/2512) จะมีความผิดสำเร็จเมื่อศาลจดข้อความอันเป็นเท็จ หรือได้พูดอับันท์ถึงลงใส่เทปนั้น แม้ศาลจะยังไม่ได้อ่านคำพยานในคำเบิกความให้พยานฟังและไม่ต้องรอให้ศาลพิพากษาคดีนั้นเสร็จเสียก่อนไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2971/2524) ในกรณีพยานกลับคำ ไม่ว่าจะเป็นการกลับคำให้การในชั้นสอบสวนหรือในชั้นศาลก็ตาม การบรรยายฟ้องฐานเบิกความเท็จต้องบรรยายให้ชัดเจนว่าตรงไหนเท็จตรงไหนจริง การบรรยายว่าแจ้งต่อพนักงานสอบสวนอย่างหนึ่งแต่มาให้การที่ศาลอีกอย่างหนึ่งและเหมาว่าเป็นเท็จ เป็นฟ้องเคลือบคลุม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2551/2521,

⁶⁷ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, หลักกฎหมายอาญาสาระสำคัญเล่ม 3, หน้า 161.

1806/2523 และ 511/2524) หากไม่มีพยานมาสนับสนุนให้เห็นว่าความจริงเป็นเช่นไรและที่มาเบิกความต่อศาลเท็จอย่างไร ย่อมไม่ผิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2392/2527)

บทบัญญัติในมาตรา 177 นี้ สามารถนำมาปรับใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมได้ในข้อที่ว่าหากมีการจ้างให้พยานเบิกความเท็จ แต่อย่างไรก็ตามการจ้างพยานให้เบิกความเท็จกฎหมายไทยยังไม่ได้กำหนดความผิดฐานนี้ไว้โดยเฉพาะว่าผู้จ้างมีความผิดอาญา ดังนั้น ถ้าจะลงโทษผู้กระทำความผิดให้ตรงตามเจตนารมณ์ของความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมจะต้องนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาภาค 1 เกี่ยวกับการใช้ให้กระทำความผิดมาตรา 84 มาพิจารณาประกอบกันซึ่งได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับกรณีนี้ว่าผู้ที่ทำให้พยานเบิกความเท็จเป็นความผิดฐานใช้ให้ผู้อื่นกระทำความผิดตามมาตรา 177 ประกอบมาตรา 84 แม้ตัวผู้จ้างจะไม่ได้เบิกความต่อศาลก็ตาม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 469/2479) แต่ถ้าเพียงอ้างพยานแล้วเบิกความเท็จไม่ได้ความว่าใช้ด้วยวิธีใดให้เบิกความเท็จ ไม่เป็นผู้ใช้หรือร่วมกระทำผิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 709/2516)

4. มาตรา 180 การนำสืบหรือแสดงพยานหลักฐานเท็จ บัญญัติว่า “ผู้ใดนำสืบหรือแสดงพยานหลักฐานอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดี ถ้าเป็นพยานหลักฐานในข้อสำคัญในคดีนั้น ต้องระวางโทษ...

ถ้าความผิดดังกล่าวในวรรคแรก ได้กระทำในการพิจารณาคดีอาญา ผู้กระทำต้องระวางโทษ.....”

“นำสืบ” หมายถึง การอ้างพยาน ผู้อ้างพยานเป็นผู้นำสืบและนำพยานหลักฐานนั้นเข้าสืบเป็นพยานของตนเอง

“แสดงพยานหลักฐาน” หมายถึง การส่งเอกสาร หรือวัตถุพยานตามที่ศาลเรียกมา ซึ่งผู้ส่งเป็นผู้ครอบครองอยู่ ผู้ส่งเอกสารหรือพยานวัตถุนั้นเป็นผู้แสดงพยานหลักฐาน⁶⁸

มาตรานี้ถือเป็นการป้องกันการบิดเบือนทางคดีในแง่ต่าง ๆ ความผิดนี้เอาผิดกับตัวผู้นำสืบและผู้แสดงพยานหลักฐานคือ “คู่ความหรือทนายความ” ไม่ใช่เอาผิดต่อผู้ทำพยานหลักฐานเท็จหรือพยานผู้มาเบิกความเท็จ นอกจากนั้นผู้ที่แสดงพยานหลักฐานเท็จอาจจะเป็นคนละคนกับผู้นำสืบพยานหลักฐานนั้นก็ได้ แต่ถ้ามีการส่งพยานเอกสารหรือวัตถุอันเป็นเท็จโดยผู้ส่งและผู้นำสืบรู้อยู่ว่าเป็นเท็จกับผิดฐานนี้เหมือนกันทั้งคู่ หรืออาจจะเป็นตัวการร่วมก็ได้ (คำพิพากษาศาล

⁶⁸ รชฎ เจริญจำ, กฎหมายอาญา (มาตรา107-208), คำบรรยายเนติบัณฑิตยสภา ภาค 1 สมัย 50 ปีการศึกษา 2540 เล่ม 6, หน้า 37.

ฎีกาที่ 986-987/2508) การอ้างและนำสืบพยานบุคคลที่เป็นพยานเท็จและเริ่มเบิกความแล้วเป็นความผิดตามมาตรา 180 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 198-199/2528) และการแสดงพยานหลักฐานเท็จนั้นไม่จำต้องถึงขั้นสืบพยานเพียงแต่นำส่งศาลอ้างก็เป็นการเพียงพอแล้วส่วนจะใช้เป็นพยานหลักฐานแล้วหรือไม่เป็นคนละเรื่องกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 305/2508) อย่างไรก็ดี พยานหลักฐานอันเป็นเท็จนั้นต้องเป็นข้อสำคัญในคดีนั้นด้วย (ข้อสำคัญแห่งคดีมีความหมายนัยเดียวกับมาตรา 177) ถ้าไม่เป็นข้อสำคัญในคดี เช่น ผู้จัดการมรดกยื่นบัญชีทรัพย์สินมรดกเกินกว่าจำนวนจริงไม่ทำให้ทายาทเสียหาย ไม่เป็นความผิดตามมาตรา 2039/2528) การนำสืบหรือแสดงพยานหลักฐานอันเป็นเท็จนี้ใช้ได้ทั้งในการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญา

การจ้างพยานให้เบิกความเท็จ ถ้าหากเป็นในชั้นสอบสวนมีความผิดตามมาตรา 179 ได้ แต่ในชั้นพิจารณาคดีการที่จ้างพยานให้เบิกความเท็จนั้นถ้าตัวผู้ว่าจ้างเองไม่ได้นำสืบก็จะไม่มีความผิดตามมาตรา 180 นี้ นอกจากนั้นยังไม่ถือว่าพยานบุคคลดังกล่าวเป็นเอกสารหรือพยานวัตถุ เพราะฉะนั้นจึงไม่ถือว่าเป็นการแสดงพยานหลักฐาน ผู้ว่าจ้างพยานให้เบิกความเท็จตามกรณีดังกล่าวจะไม่มีผิดฐานนำสืบหรือแสดงพยานหลักฐานเท็จ แต่มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1068/2484 ได้วินิจฉัยว่าการจ้างพยานให้เบิกความเท็จไม่ผิดมาตรา 180 แต่จะมีความผิดอีกฐานหนึ่งคือมีความผิดฐานใช้ให้พยานเบิกความเท็จ เป็นผู้ใช้ตามมาตรา 177 ประกอบมาตรา 84 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 496/2479, 30/2471 และ 308/2471) หากปรากฏว่าตัวความจ้างพยานให้เบิกความเท็จและตัวเองนำสืบ ต้องถือว่าผู้ใช้ในลักษณะนี้เป็นผู้นำสืบพยานด้วย หรือทนายความจ้างพยานเบิกความเท็จถือว่าเป็นผู้ใช้และตัวเองก็นำสืบด้วย ก็จะผิดตามมาตรา 177 นี้ได้ในกรณีที่ตัวเองเป็นคู่ความหรือผู้นำสืบ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 262-263/2461)

5. มาตรา 289 เป็นเหตุเพิ่มโทษของความผิดฐาน “ฆ่าผู้อื่น” ตามมาตรา 288 การกระทำจึงต้องเข้าองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในของความผิดตามมาตรา 288 ทุกข้อมาก่อน แล้วเข้าเหตุฉกรรจ์ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรานี้ มี 7 อนุมาตรา แต่ที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมมีบัญญัติไว้ใน (2) (4) และ (7) ได้แก่

(2) ฆ่าเจ้าพนักงาน ซึ่งกระทำการตามหน้าที่หรือเพราะได้กระทำการตามหน้าที่ ความผิดตามอนุมาตรา (1) ผู้กระทำจะต้องรู้ว่าผู้ที่ตนฆ่านั้นเป็นเจ้าพนักงาน และ (2) เจ้าพนักงานนั้นได้กระทำการตามหน้าที่อยู่ คือ ขณะปฏิบัติกรตามหน้าที่ หรือได้ฆ่าเพราะเหตุที่เจ้าพนักงานได้กระทำการตามหน้าที่ ซึ่งเป็นมูลเหตุชักจูงใจให้ฆ่า คือแม้ในขณะที่ฆ่า เจ้าพนักงานจะไม่ได้กระทำการตามหน้าที่แต่ได้ฆ่าโดยมีมูลเหตุชักจูงใจเพราะได้กระทำการตามหน้าที่ก็เป็นความผิดตามอนุมาตรา (1) ได้เช่นกัน จะเห็นได้ว่ากรกระทำผิดตามอนุมาตรา (1) นี้มีลักษณะคล้ายกับความ

ผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมในประเด็นที่ว่ากระทำเพื่อแก้แค้นตอบโต้เจ้าพนักงานที่ได้ปฏิบัติกรตามหน้าที่

(4) ซ่าโดยไตร่ตรองไว้ก่อน คือ เป็นการซ่าภายหลังที่ผู้กระทำซึ่งนำหน้าหนักผลได้ผลเสียในการที่จะซ่าผู้อื่นแล้ว⁶⁹ อนุมาตรานี้จึงสามารถนำมาปรับใช้ได้กับการกระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมในประเด็นที่เกี่ยวกับการแก้แค้นตอบโต้บุคคลที่ไปเป็นพยานหรือให้ข้อมูลในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และชั้นศาล เนื่องจากการแก้แค้นพยานหรือผู้ให้ข้อมูล จะเกิดขึ้นได้ต้องมีการพิจารณาโดยการไตร่ตรองไว้ก่อน เช่น มีการคิดทบทวนก่อนแล้วจึงทำหรือการวางแผนซ่า

(7) ซ่าเพื่อปกปิดความผิดอื่นของตน ซึ่งหมายถึงเพื่อปกปิดความผิดอื่นนอกจากความผิดฐานซ่าคนตายซึ่งกำลังจะได้กระทำไป ฉะนั้น การซ่าคนตายเพื่อปกปิดความผิดฐานซ่าคนตายซึ่งได้กระทำไปแล้ว ก็เป็นความผิดตามอนุมาตรานี้ อนุมาตรานี้สามารถนำมาปรับใช้ได้กับการกระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมในประเด็นที่เกี่ยวกับการทำลายพยานหลักฐานหรือปิดเบือนพยานหลักฐานในการกระทำความผิด

6. มาตรา 309 บัญญัติว่า “ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใดไม่กระทำการใดหรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจ ต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้น หรือจำยอมต่อสิ่งนั้น ต้องระวางโทษ....

ถ้าความผิดตามวรรคแรกได้กระทำโดยมีอาวุธหรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป หรือได้กระทำเพื่อให้ผู้ถูกข่มขืนใจทำ ถอน ทำให้เสียหาย หรือทำลายเอกสารสิทธิอย่างใด ผู้กระทำต้องระวางโทษ....

ถ้ากระทำโดยอ้างอำนาจอัยหรือช่องใจ ไม่ว่าอัยหรือช่องใจนั้นจะมีอยู่หรือไม่ ผู้กระทำต้องระวางโทษ....”

“ข่มขืนใจผู้อื่น” หมายถึง การบังคับผู้อื่นให้กระทำการตามที่ผู้กระทำพึงประสงค์

บทบัญญัติมาตรานี้เป็นอีกมาตราหนึ่งที่น่ามาปรับใช้กับการกระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมได้ค่อนข้างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการข่มขู่พยาน การทำ

⁶⁹ บุญเพราะ แสงเทียน,กฎหมายอาญา 2 (ภาคความผิด) แนวประยุกต์, (กรุงเทพฯ:บริษัทวิทย์พัฒน จำกัด,2542),หน้า 189.

ให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อพยานผู้เสียหายหรือบุคคลข้างเคียง อันส่งผลให้พยานกลับคำให้การหรือไม่ยอมมาปรากฏตัวต่อศาลหรือเจ้าหน้าที่ แต่เนื่องจากมาตรา 309 นี้เป็นเรื่องความผิดต่อเสรีภาพและได้บัญญัติรูปแบบของการกระทำในภาพกว้างสามารถใช้บังคับได้เป็นการทั่วไปจึงไม่ใช่การกระทำในเฉพาะชั้นศาลหรือการสอบสวนซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะ ดังนั้น แม้จะนำมาปรับใช้กับความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมได้แต่ก็จะไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของความผิดฐานนี้ที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อเอาผิดกับการกระทำต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมอันได้แก่ พยาน ผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในการดำเนินคดี หรือศาล

มาตรา 309 บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการตกลงใจและเสรีภาพในการกระทำตามที่ตกลงใจ หรือเสรีภาพในการตัดสินใจ การข่มขืนใจผู้อื่นที่จะเป็นความผิดตามมาตรา 309 นั้น จะต้องกระทำด้วยอาการสองอย่าง กล่าวคือ (1) โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตราย หรือ (2) ใช้กำลังประทุษร้ายเท่านั้น ดังนั้นการใช้ขู่บายพูดหลอกให้ผู้อื่นนั่งรออยู่กับที่จึงไม่ได้ทำให้กลัวหรือใช้กำลังประทุษร้ายไม่ผิดมาตรา 309 (แต่ถ้ากระทำโดยเจตนาที่จะหน่วงเหนี่ยวไว้ก็อาจเป็นความผิดตามมาตรา 310 ได้)

การข่มขืนใจในประการแรกที่ว่าโดย “ทำให้กลัว”ว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง หรือเสรีภาพ ไม่จำเป็นจะต้องเป็นการขู่เชิญว่าจะทำอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน ดังที่บัญญัติไว้ในความผิดฐานกรรโชก เพราะการทำให้กลัวมีความหมายกว้างกว่า คือรวมทั้งการขู่เชิญว่าจะทำอันตรายด้วย ดังนั้น แม้ไม่มีการขู่เชิญว่าจะทำอันตรายเพียงแต่ทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายก็เพียงพอแล้ว เช่น อาจใช้กริยาท่าทาง คำพูด เขียน หรือแม้ไม่คิดจะทำให้เกิดอันตรายจริง ๆ ตามที่⁷⁰ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1278/2503) หรือ แกล้งบอกว่าพุ่มนี้จะมีพวกโจรเข้าปล้นบ้าน แกล้งแจ้งข่าวว่าตำรวจจะมาจับในคืนนี้ หรือว่าหนังสือพิมพ์จะเอาเรื่องราวไปลงทำให้เสียชื่อเสียง การทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายใด ๆ ตามมาตรานี้ไม่จำกัดเฉพาะตัวของผูถูกข่มขู่เท่านั้น กฎหมายได้ขยายความถึงของผู้อื่นด้วย อันตรายที่ทำให้กลัวนี้จะมีขึ้นจริงหรือไม่ไม่สำคัญ⁷¹

การข่มขืนใจประการที่สองที่ว่าโดย “ใช้กำลังประทุษร้าย” น่าจะหมายถึงเฉพาะตัวผู้ถูกข่มขืนใจเท่านั้น การใช้กำลังประทุษร้ายหมายความว่าทำการประทุษร้ายแก่กายหรือจิตใจของ

⁷⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1278/2503 การทำให้กลัวจะกระทำโดยวิธีใดก็ได้ เช่น กริยาท่าทาง คำพูด เขียนหรือพิมพ์หนังสือ อาจทำโดยหลอก ไม่คิดจะทำให้เกิดอันตรายขึ้นจริงตามที่พูดขู่ก็ได้

⁷¹ สันนุชัย สัจจวานิช, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาดำเนินคดีด้วยความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง, (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร, 2528), หน้า 415.

บุคคลไม่ว่าจะทำด้วยแรงกายภาพหรือด้วยวิธีอื่นใด และหมายความรวมถึงการกระทำใด ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ไม่ว่าจะโดยใช้ยาทำให้มีเมฆา สะกดจิต หรือใช้วิธีอื่นใดอันคล้ายคลึงกัน มาตรา 1 (16) จะเป็นความผิดสำเร็จตามมาตรานี้ต่อเมื่อผลจะต้องเกิดขึ้นคือ ผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำ ไม่กระทำ หรือจำยอมต่อสิ่งใดตามที่ได้ข่มขืนใจ หากผู้เสียหายยอมแต่มิใช่เพราะกลัวก็เป็นเพียงพยายาม หรือเพราะยังทำตามที่ยังไม่ได้ เช่นขู่ให้ขับรถเร็วขึ้นแต่รถติดขับเร็วไม่ได้ก็เป็นพยายาม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1447/2513 และ 2322/2522)

7. มาตรา 310 บัญญัติว่า “ผู้ใดหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่น หรือกระทำด้วยประการใดให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกายต้องระวางโทษ....

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรกเป็นเหตุให้ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยว ถูกกักขัง หรือต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกายนั้นถึงแก่ความตายหรือรับอันตรายสาหัส ผู้กระทำต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 290 มาตรา 297 หรือมาตรา 298 นั้น”

“หน่วงเหนี่ยว” หมายความว่า ให้ผู้อื่นอยู่ตรงจุดนั้นไม่ให้ไปยังจุดอื่น รั้งผู้อื่นเอาไว้ให้อยู่ตรงจุดใดจุดหนึ่งเพื่อไม่ให้ไปตรงจุดอื่น⁷²

“กักขัง” หมายความว่า บังคับ ให้ผู้อื่นอยู่ในที่จำกัด

มาตรา 310 เป็นความผิดต่อเสรีภาพเช่นเดียวกับมาตรา 309 แต่แตกต่างกันตรงที่การกระทำตามมาตรา 310 นี้ กระทำด้วยการหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังเท่านั้น แต่ก็สามารถนำมาปรับใช้กับความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมได้เช่นเดียวกัน เพราะถือว่าองค์ประกอบของความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมบางกรณีเป็นกรณีที่มีการกระทำได้กล่าวต้องห้ามตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามมาตรา 310 เช่นเดียวกัน แม้จะเป็นการนำกฎหมายฐานความผิดอื่นมาปรับใช้ลงโทษในการกระทำเช่นนั้นเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามก็อาจจะไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมเพราะมาตรานี้ถือว่าการเอาตัวบุคคลที่เป็นพยานไปกักขังไว้ไม่ให้ไปศาลก็ไม่ต่างอะไรจากการนำตัวบุคคลคนหนึ่งไปกักขังไว้เท่านั้น

ความผิดฐานทำให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกายตามมาตรา 310 เป็นการทำให้ปราศจากเสรีภาพในร่างกายในที่นี้คือ เสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางนั่นเอง ซึ่งเป็นการจำกัดการเคลื่อนไหวให้อยู่ในขอบเขตทำนองเดียวกันกับการหน่วงเหนี่ยวกักขัง กฎหมายไม่ได้จำกัดการกระทำ เช่น การมัดไว้ การทำให้สลบ การขับรถพาไปด้วยความเร็วสูง การซ่อนผ้าของคนที่กำลังเปลือยกายว่ายน้ำ การบังคับให้ไปด้วยกัน การเอาสำเนาหมายจับที่เคยใช้แล้วมาหลอกหลวงเจ้า

⁷² รัชฎ เจริญจำ, กฎหมายอาญา (มาตรา 107-208), หน้า 60.

พนักงานให้จับกุม ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยในคดีหนึ่งว่า การที่จำเลยจอดรถขวางกันไม่ให้โจทก์ถอยรถออกไปจากซอยที่เกิดเหตุนั้น โจทก์ไม่ได้ถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังหรือทำให้โจทก์ปราศจากเสรีภาพในร่างกายแต่อย่างใด โจทก์มีอิสระที่จะออกไปจากซอยนั้นได้ จำเลยเพียงแต่ขัดขวางไม่ให้โจทก์นำรถออกไปเท่านั้น การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดตามมาตรา 310⁷³ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1908/2518) ปิดประตูแต่ออกทางหน้าต่างได้ไม่เป็นกักขัง เว้นแต่การออกทางหน้าต่างนั้นจะเป็นอันตรายที่ไม่ควรเสี่ยงหรือจะได้รับอันตราย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 428/2520) ถ้าหากว่าการกระทำของจำเลยตามคำพิพากษาดังกล่าวมีเจตนาเพื่อทำให้โจทก์ไม่สามารถไปให้การในฐานะพยานที่ศาลได้ทัน จนศาลมีคำสั่งตัดโจทก์ออกจากการเป็นพยานในคดีนั้น และพิพากษายกฟ้องโจทก์ปล่อยตัวจำเลยในคดีนั้นไป เนื่องจากโจทก์ผู้เป็นพยานสำคัญในคดีเพียงผู้เดียวไม่สามารถมาเบิกความที่ศาลได้ ผลก็คือทำให้คดีได้รับผลเสียหายโดยไม่สามารถลงโทษสำหรับการกระทำดังกล่าวได้

3.3.3 กรณีที่กฎหมายไทยครอบคลุมไม่ถึง

การนำประมวลกฎหมายอาญามาปรับใช้เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมมีข้อบกพร่องที่ทำให้บังคับใช้ได้ไม่เต็มประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะดังนั้นจึงต้องอาศัยกฎหมายที่มีบทบัญญัติในลักษณะใกล้เคียงมาปรับใช้ จึงไม่สามารถลงโทษในการกระทำทุกอย่างที่เกิดขึ้นอันเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมได้ ดังนั้น จึงยังคงมีการกระทำบางอย่างที่อยู่นอกกรอบแห่งความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ถือว่าเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม ได้แก่

1. การแก้แค้นโต้ตอบพยาน ผู้เสียหาย ทนายความ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมจากการมาให้การ การเบิกความ หรือการปฏิบัติหน้าที่ หรือการแก้แค้นตอบโต้เจ้าหน้าที่เนื่องจากการกระทำของเจ้าหน้าที่คนอื่น ซึ่งบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ก็ได้แก่ มาตรา 289 (2) (4) และมาตรา 298 ซึ่งตามอนุมาตรา (2) นั้น ใช้บังคับได้เฉพาะการฆ่าหรือทำร้ายเจ้าพนักงานเนื่องจากเจ้าพนักงานคนนั้นได้กระทำการตามหน้าที่หรือเพราะได้กระทำการตามหน้าที่ ไม่รวมถึงเจ้าพนักงานคนอื่น ๆ และในอนุมาตรา (4) การไตร่ตรองไว้ก่อน แม้ว่าการแก้แค้นตอบโต้พยาน ผู้เสียหาย ทนายความ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมคนอื่น ๆ จะเกิดขึ้นได้ก็

⁷³ คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 96.

ต้องมีการคิดไตร่ตรองไว้ก่อนก็ตามแต่ก็มีลักษณะเป็นบทบัญญัติทั่วไปมิใช่บทบัญญัติเฉพาะเพื่อลงโทษสำหรับการกระทำอันมีมูลเหตุจูงใจพิเศษเพื่อขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

2. ความผิดฐานเจ้าพนักงานป้องกันหรือขัดขวางไม่ให้การเป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง เช่น คำพิพากษาหรือคำสั่งที่ให้ดำเนินการบังคับคดี หรือบังคับโทษ หรือให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันมีผลตามกฎหมาย เช่น การนำตัวจำเลยออกจากห้องพิจารณา การสั่งให้สถานบริการบางแห่งปิดทำการ หรือการสั่งให้โรงเรียนดำเนินการภายใต้กระบวนการที่ระบุในคำพิพากษา เป็นต้น ความผิดตามมาตรา 203 นี้ ผู้กระทำความผิดจะต้องเป็นเจ้าพนักงานเท่านั้น หากกระทำความผิดโดยบุคคลธรรมดาย่อมไม่มีความผิด แม้จะนำบทบัญญัติในเรื่องการละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 31 มาใช้บังคับแต่ก็เป็นเพียงมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ลงโทษเท่านั้นมิใช่ฐานความผิดทางอาญาซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดมีความเกรงกลัว อีกทั้งหากคดีพ้นจากการพิจารณาของศาลไปแล้วก็ไม่สามารถลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลได้ นอกจากนี้หากจะนำมาตรา 138 และมาตรา 139 ในเรื่องการต่อสู้ขัดขวาง และข่มขืนใจเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่มาพิจารณาปรับใช้ ก็มีปัญหาดังกล่าวที่ว่า ทั้งสองมาตราดังกล่าวจะต้องมีการกระทำที่แสดงออกมาให้เห็นว่าเป็นการต่อสู้ขัดขวาง หรือข่มขืนใจ โดยใช้กำลังทางกายภาพ หรือทำโดยการขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ดังนั้น การอ้างผู้มีอิทธิพลหรือผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงเพื่อให้เจ้าพนักงานเกิดความเกรงใจ หรือการร้องขออย่างจริงจัง ซึ่งไม่ถึงขั้นใช้กำลังก็จะต้องมีความผิดตามสองมาตราดังกล่าวนี้

3. การใช้ให้พยานเบิกความเท็จในประเด็นที่ไม่สำคัญ แม้การเบิกความเท็จตามมาตรา 177 จะใช้บังคับได้ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา แต่การที่จะเป็นความผิดตามมาตรานี้ได้ต้องปรากฏว่าข้อความเท็จนั้นเป็น "ข้อสำคัญในคดี" ซึ่งสามารถทำให้แพ้ชนะคดีกันได้ นอกจากนั้น ยังต้องเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นในชั้นพิจารณาคดีศาลเพียงเท่านั้น ดังนั้นหากมีการจ้างให้พยานเบิกความเท็จในประเด็นที่ไม่สำคัญแล้วผู้กระทำความผิดย่อมไม่มีความผิดตามมาตรา 177 ประกอบมาตรา 84 นอกจากนั้นหากจะนำมาตรา 184 มาใช้เพื่ออุดช่องว่างดังกล่าว ผู้เขียนก็เห็นว่า แม้มาตรา 184 เป็นความผิดเกี่ยวกับการบิดเบือนพยานหลักฐานซึ่งสามารถบังคับใช้ได้ทั้งชั้นสืบสวนสอบสวนและชั้นพิจารณาคดีของศาล และพยานหลักฐานตามมาตราดังกล่าวรวมถึงพยานบุคคลด้วยก็ตาม แต่จะเป็นความผิดตามมาตรา 184 นี้ ข้อความที่ใช้ให้พยานให้ถ้อยคำหรือเบิกความจะต้องเป็นข้อความเท็จซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในคดีด้วยเช่นกัน และการกระทำความผิดตามมาตรา 184 นี้จะต้องมีผลเกิดขึ้นด้วยถึงจะเป็นความผิด ดังนั้น ถ้าใช้ให้พยานเบิกความเท็จแล้วพยานไม่รับทำและมาเบิกความตามความเป็นจริงก็ไม่ใช่เป็นการทำลายพยานหลักฐานตามมาตรา 184 นี้ นอกจากนั้น มาตรา 184 จะต้องปรากฏว่าได้กระทำ "เพื่อช่วยผู้กระทำความผิด" มิใช่กรณี "ผู้กระทำความผิดกระทำเพื่อช่วยตัว

เอง" ดังนั้น หากผู้กระทำความผิดเป็นคนที่จ้างหรือข่มขู่เองแล้วย่อมไม่มีความผิดตามมาตรา 184 แต่หากเป็นความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมแล้วถือว่ามีความผิดสำเร็จทันทีแม้ว่าจะเป็นตัวผู้กระทำความผิดกระทำเองก็ตาม อนึ่ง การจ้างให้เบิกความเท็จนั้นไม่ว่าถ้อยคำเท็จจะเป็นข้อสำคัญในคดีก็ตาม หรือหากได้ทำการว่าจ้างหรือใช้ให้เบิกความเท็จแล้วผู้กระทำไม่รับทำและมาเบิกความตามความเป็นจริงก็ตาม ในส่วนของความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมแล้วถือว่าเป็นความผิดทั้งสิ้น

4. การทำลายสิ่งที่สามารถจะใช้เป็นพยานหลักฐานได้หากมีการดำเนินคดี ในการดำเนินคดีสิ่งที่จะใช้เพื่อพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏคงหลีกเลี่ยงไม่พ้นพยานหลักฐาน แต่การที่จะถือว่าเป็นพยานหลักฐานโดยสมบูรณ์นั้นจะต้องปรากฏว่าได้มีการดำเนินการ ยึดอายัด หรือมีการแจ้งให้ทราบโดยชัดเจนแล้ว ดังนั้น ในระหว่างที่เจ้าพนักงานดำเนินแสวงหาเอกสาร วัตถุ หรือบุคคลใดที่จะสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานนั้น การทำลายสิ่งซึ่งเจ้าพนักงานแสวงหาอยู่นั้นก็ถือว่าเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมเช่นกัน เช่น การทำลายเอกสารทางการเงินที่เจ้าพนักงานกำลังแสวงหาเพื่อนำมาใช้เป็นหลักฐานประกอบในการพิจารณาคดี หรือการจ้างให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดที่รู้เห็นเหตุการณ์ให้หลบไปอยู่เสียที่อื่น ก่อนที่เจ้าหน้าที่จะเรียกให้มาเป็นพยานหรือมาให้ถ้อยคำ ซึ่งการกระทำดังกล่าวไม่ถือว่ามีความผิดตามมาตรา 184 เพราะยังถือไม่ได้ว่าสิ่งเหล่านั้นได้เป็นพยานหลักฐานแล้ว นอกจากนั้น มาตรา 184 นี้ก็เอาผิดกับการทำลายพยานหลักฐานในคดีอาญาเท่านั้นไม่รวมการทำลายพยานหลักฐานในคดีแพ่งด้วย

5. การกระทำเพื่อขัดขวางไม่ให้บุคคลใด ๆ ไปให้ถ้อยคำ หรือข้อมูล หรือมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ อัยการ หรือศาล ปัจจุบันบุคคลที่จะทำให้อัยการหรือศาลมีความชัดเจนขึ้นไม่ได้มีแต่ผู้ที่เป็นพยาน หรือผู้เสียหายเท่านั้น บุคคลอื่น ๆ ที่ข้อมูลหรือถ้อยคำของเขาสามารถใช้เป็นประโยชน์หรือให้เห็นถึงข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดกระจางขึ้นก็เป็นบุคคลที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมเช่นกัน เช่น ผู้ใกล้ชิดกับผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิด ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ หรือทนายความ เป็นต้น การขัดขวางเพื่อไม่ให้บุคคลเหล่านั้นไปให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่อาจมีผลทำให้ข้อเท็จจริงบางอย่างขาดหายไป ซึ่งหากเป็นข้อมูลสำคัญก็อาจส่งผลกระทบต่อรูปคดีได้ การกระทำอันเป็นการขัดขวางดังกล่าวแม้ใกล้เคียงกับความผิดในมาตรา 309 และมาตรา 310 แต่ทั้งสองมาตรานี้ก็ใช้บังคับได้เฉพาะกรณีที่ทำโดยการข่มขู่ หรือทำให้กลัว และใช้การกักขังเท่านั้น ไม่รวมถึงการให้สินจ้าง การให้ประโยชน์ การเกลี้ยกล่อม การใช้คำพูดหรือการกระทำที่แสดงให้เห็นว่าต้องการจงใจไม่ให้มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หรือการกระทำอื่นใดที่มีผลไม่ให้บุคคลดังกล่าวติดต่อกับพนักงานเจ้าหน้าที่ได้

6. การขัดขวาง ครอบงำ หรือการคุกคาม ผู้พิพากษา อัยการ ผู้เสียหาย พยาน ทนายความ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมโดยมีเจตนาที่จะทำให้เกิดอิทธิพลต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้ถ้อยคำของบุคคลดังกล่าว อันได้แก่การกระทำเช่น การขัดขวางไม่ให้เข้าทำงาน การประท้วง การก่อกวนในหรือใกล้อาคารทำการของศาล หรือในหรือใกล้อาคารที่ผู้พิพากษา อัยการ ผู้เสียหาย พยาน เจ้าหน้าที่ของศาล ครอบครองหรือใช้อาศัย เป็นต้น แม้จะเป็นการกระทำที่สามารถลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลได้ก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถลงโทษได้ครอบคลุมถึงการกระทำทั้งหมดที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะการกระทำที่เกิดขึ้นภายนอกศาล เช่น การคุกคามหรือก่อความวุ่นวายใกล้ที่อยู่ของผู้พิพากษาคณะนั้น ๆ และนอกจากนั้นมาตรา 198 เรื่องการดูหมิ่นผู้พิพากษาหรือขัดขวางการพิจารณาคดีของศาลก็เป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับเฉพาะกับศาลเท่านั้น จึงไม่รวมถึง อัยการ ผู้เสียหาย พยาน ทนายความ หรือบุคคลอื่นด้วย

7. การให้ประโยชน์ที่มิควรได้ หรือการใช้อิทธิพลครอบงำที่กระทำต่อบุคคลใด ๆ ด้วยความตั้งใจที่จะชักจูงผู้เสียหายของการกระทำความผิดไม่ให้ไปร้องทุกข์ ดำเนินคดี หรือเพื่อให้ออนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือต่อสู้คดีต่อไป การกระทำความผิดในกรณีนี้มีลักษณะคล้ายกับการกระทำความผิดในมาตรา 309 และ 310 ซึ่งเป็นความผิดต่อเสรีภาพเพราะเป็นการบังคับให้กระทำการหรือไม่กระทำการ แต่การกระทำความผิดตามมาตรา 309 ต้องเป็นการทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายจนผู้ถูกกระทำต้องไม่กระทำการดังกล่าวหรือจำยอมต้องกระทำการดังกล่าว ส่วนมาตรา 310 จะต้องเป็นการกักขังหน่วงเหนี่ยว เช่น การข่มขู่หรือการใช้กำลังทำร้ายเพื่อไม่ให้ไปร้องทุกข์ ดำเนินคดี หรือการขังผู้เสียหายไว้เพื่อไม่ให้ไปร้องทุกข์หรือฟ้องดำเนินคดี เป็นต้น ดังนั้น หากไม่มีการข่มขืนใจใด ๆ แต่ใช้วิธีการหลอกลวง การให้สัญญา เสนอ หรือให้ประโยชน์แก่บุคคล เพื่อไม่ให้ผู้เสียหายไปดำเนินคดี จึงทำให้การอำนวยความยุติธรรมตามกฎหมายล้มเหลวลงตั้งแต่ยังไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

8. การลงโทษกรณีพยานกลับคำ ในการดำเนินคดีโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีอิทธิพล พยานบุคคล หรือผู้เสียหายมักจะมีการกลับคำให้การจากที่เคยให้ไว้ในชั้นพนักงานสอบสวน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะถูกข่มขู่ หรือได้รับเงินจากฝ่ายผู้กระทำผิด ทำให้ในชั้นสอบสวนอาจให้การอย่างหนึ่งแต่ในชั้นพิจารณาคดีของศาลอาจจะเบี่ยงเบนไปในอีกทางหนึ่งเป็นพยานกลับคำ แต่การบรรยายฟ้องมีปัญหาคือว่าจะต้องบรรยายให้ชัดแจ้งว่าอันไหนเท็จอันไหนจริง การบรรยายฟ้องว่าแจ้งต่อพนักงานสอบสวนอย่างหนึ่งแต่มาให้การที่ศาลอีกอย่างหนึ่งและเหมาว่าเป็นเท็จ โดยไม่ระบุว่าอันไหนจริงอันไหนเท็จเป็นฟ้องเคลือบคลุม (คำพิพากษาฎีกาที่ 511/2524 และ 2392/2527) จากช่องว่างกรณีดังกล่าวนี้เป็นทางให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยใช้การข่มขู่ หรือว่าจ้างให้สินบนพยานบุคคล เพื่อให้เบี่ยงเบนในชั้นสอบสวนให้แตกต่างจากชั้นพิจารณาของศาล ให้ศาลเกิดความสงสัยจะได้ยก

ฟ้องเสีย และยิ่งยากต่อการพิสูจน์ว่าข้อความในชั้นใดเป็นความจริงหรือเท็จ ดังนั้น หากมีการบัญญัติให้เป็นความผิดเมื่อจงใจกลับคำหรือจงใจเบิกความแตกต่างกันไม่ว่าจะเกิดขึ้นในชั้นศาลหรือชั้นพนักงานสอบสวนก็ตาม ทั้งนี้โดยระบุให้รับโทษเท่ากันไม่ว่าจะเป็นเท็จในชั้นสอบสวนหรือชั้นศาล เพื่อป้องกันปัญหาที่ว่าเบิกความเท็จในชั้นสอบสวนโทษน้อยกว่าในชั้นศาล

3.4 การให้ความช่วยเหลือภายหลังการกระทำความผิด

การให้ความช่วยเหลือผู้กระทำความผิด ในกฎหมายไทย บัญญัติให้เป็นความผิด เฉพาะการให้ความช่วยเหลือก่อนหรือขณะกระทำความผิดเท่านั้น ซึ่งเรียกว่าผู้สนับสนุน บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 ว่า “ผู้ใดกระทำความผิดด้วยประการใด ๆ อันเป็นการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิด ก่อนหรือขณะกระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดจะมีได้รู้ถึงการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกนั้นก็ตาม ผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุน...”

ผู้สนับสนุนการกระทำความผิดก็คือ ผู้ที่เจตนาให้ความช่วยเหลือผู้อื่นในการกระทำความผิดอาญา และความผิดอาญาที่ผู้อื่นกระทำนั้นต้องเป็นความผิดอาญาที่ได้กระทำโดยเจตนาเท่านั้น นอกจากนี้ จะต้องมีการกระทำอันเป็นประธานซึ่งเป็นความผิดเกิดขึ้นเสียก่อนหากการกระทำอันเป็นประธานนั้นไม่เป็นความผิดก็ย่อมจะมีการสนับสนุนไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 495-496/2526) การให้ความช่วยเหลือนั้นทำได้หลายวิธี เช่น ให้คำแนะนำ ให้ที่พัก ให้อาวุธ ห้ามมิให้คนอื่นเข้าขัดขวาง หรืออาจเป็นการให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจ (Psychische Beihilfe) ก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการช่วยโดยการกระทำที่เป็นการทำให้ผู้กระทำเกิดความมั่นใจในการกระทำความผิดนั้นยิ่งขึ้น หรือ “เร้าใจให้มุ่งกระทำให้หนักแน่นยิ่งขึ้น”⁷⁴ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 328/2512) การให้ความช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกจะต้องได้กระทำก่อน หรือขณะกระทำความผิดเท่านั้น โดยผู้กระทำความผิดจะรู้หรือไม่รู้ถึงการให้ความช่วยเหลือนั้นหรือไม่เป็นข้อสำคัญ หากให้หลังการกระทำความผิดย่อมไม่ถือว่าเป็นผู้ร่วมกระทำความผิด

แต่ถ้าการให้ความช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกภายหลังการกระทำความผิดนั้นมิ กฎหมายบัญญัติกำหนดเป็นความผิดไว้แล้ว ย่อมจะเป็นความผิด เช่น ความผิดฐานให้พยานแก่ผู้กระทำความผิด (มาตรา 189 192 และ 214) ความผิดฐานช่วยจำหน่ายทรัพย์สินที่อั้งยี่หรือข่องโจร ได้มาโดยการกระทำความผิด (มาตรา 212(4)) ความผิดฐานขาย จำหน่าย หรือรับเด็กซึ่งถูกพรากตัวไป (มาตรา 317 วรรค 2, มาตรา 318 วรรค 2 และมาตรา 319 วรรค 2) ความผิดฐานรับข่องโจร

⁷⁴ คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญา ภาคความผิด, หน้า 37.

(มาตรา 357) ความผิดฐานจัดหาที่ประชุมหรือที่พำนัก หรืออุปกรณ์อัยย์ของโจร (มาตรา 212 (1)) ซึ่งอาจก่อน หรือภายหลังกระทำความผิดก็ได้

ความแตกต่างของความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมและการสนับสนุน

ความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเป็นเอกเทศ เพื่อคุ้มครองผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมและการดำเนินกระบวนการตามกฎหมายให้ดำเนินไปจนจบกระบวนการ ส่วนความผิดฐานสนับสนุนการกระทำความผิดเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่มีขึ้นเพื่อป้องกันปราบปรามมิให้บุคคลใดเข้าไปมีส่วนให้การช่วยเหลือการกระทำความผิดทุกฐานความผิดโดยทั่วไป

อย่างไรก็ดีความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม และความผิดฐานเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดมีความใกล้เคียงกัน และต่างกัน ดังนี้

1. ความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม และความผิดฐานเป็นผู้สนับสนุนเป็นความผิดในลักษณะที่ต่อเนื่องอันเป็นการอุปการะความผิดหลักหรือความผิดประธาน ซึ่งถ้าไม่มีความผิดประธานหรือความผิดหลักก็จะไม่มีความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม หรือความผิดฐานเป็นผู้สนับสนุน
2. ความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม และความผิดฐานเป็นผู้สนับสนุนเป็นการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกัน โดยความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมเป็นการกระทำภายหลังความผิดประธานเกิดขึ้นแล้ว ส่วนความผิดฐานเป็นผู้สนับสนุนจำกัดขอบเขตเฉพาะต้องให้ความช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกก่อนหรือขณะกระทำความผิด
3. ความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมเป็นการกระทำความผิดขึ้นใหม่อีกฐานหนึ่งซึ่งผู้กระทำความผิดจะต้องรับผิดต่างหากจากความผิดหลัก ส่วนการสนับสนุนการกระทำความผิดจะต้องอาศัยการกระทำความผิดประธาน
4. การขัดขวางกระบวนการยุติธรรมผู้กระทำมีเจตนากระทำความผิดขึ้นเองโดยอาจก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดก็ได้ ส่วนการสนับสนุนการกระทำความผิดผู้กระทำมีเพียงเจตนาช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกแก่ผู้กระทำความผิดเท่านั้น
5. กรณีใช้ให้กระทำความผิด เช่น การใช้ให้บุคคลอื่นไปฆ่าพยาน หรือผู้เสียหายเพื่อไม่ให้มาเบิกความ แต่ผู้ถูกใช้ไม่กระทำการตามที่ใช้ เท่ากับความผิดตามที่ใช้นั้นยังไม่เกิดขึ้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดที่เป็นผู้สนับสนุนก็มีไม่ได้ เพราะไม่มีการกระทำความผิดฐานฆ่าคน แต่ความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมถือเป็นความผิดทันทีเมื่อได้มีการใช้ดังกล่าว

6. การสนับสนุนนั้นหากลงมือกระทำไปแล้วไม่บรรลุผลก็ไม่มีความผิด เช่น แดงรู้ว่าดำจะฆ่าขาว แดงจึงส่งปืนใส่กล่องให้ดำ แต่ปืนไปไม่ถึงดำ เช่นนี้แดงไม่เป็นผู้สนับสนุนเพราะผู้ที่ยพยายามกระทำการสนับสนุนจึงไม่มี ความผิด ต่างจากความผิดฐานการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นความผิดอาญาฐานหนึ่งหากผู้กระทำได้กระทำไปโดยมีเจตนาเพื่อขัดขวางกระบวนการ ตามกฎหมายอันเป็นมูลเหตุจูงใจพิเศษ ซึ่งหากได้กระทำไปแล้วแม้ว่าจะไม่บรรลุผลก็ต้องรับผิดใน ฐานะเป็นความผิดสำเร็จ

ผู้กระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม ส่วนใหญ่มักจะได้แก่ผู้ที่มีความ เกี่ยวพันกับผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา ญาติพี่น้อง ผู้มีอุปการะคุณ หนายความใน คดี หรือแม้กระทั่งกลุ่มองค์กรอาชญากรรมเอง ซึ่งคนเหล่านี้เป็นผู้ที่ประสงค์จะให้ความช่วยเหลือเพื่อ ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลุดพ้นจากการถูกดำเนินคดี ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ตาม และมี วิธีให้การช่วยเหลือหรือการกระทำในหลายวิธี วิธีที่มักจะกระทำกันบ่อยก็คือ การให้สินบนเจ้า พนักงาน และการใช้อำนาจอิทธิพลเข้าแทรกแซงการดำเนินคดี นอกจากนั้นยังอาจอาศัยช่องว่างของ กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานในเรื่องของการชั่งน้ำหนักพยาน โดยการจ้าง หรือข่มขู่บุคคลผู้เห็น เหตุการณ์ ไม่ให้มาเบิกความต่อศาล ทำให้ศาลไม่มีโอกาสได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างละเอียด พยาน หลักฐานไม่พอเพียง อันเป็นที่มาของการพิพากษายกฟ้องในที่สุด มิใช่เพราะว่าจำเลยไม่ได้กระทำผิด

ความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นหลังจากมีการกระทำ ความผิดเรื่องหนึ่งขึ้นแล้ว จึงได้มีการเข้าแทรกแซงหรือขัดขวางให้คดีที่กำลังดำเนินอยู่ล่าช้า หรือยุติ ลง อันเป็นเจตนาที่ผู้กระทำความผิดได้เริ่มก่อขึ้นเองในภายหลัง และเป็น การให้ความช่วยเหลือหลังจากเกิดการกระทำความผิดขึ้น จึงไม่ใช่ผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนตามมาตรา 86 แต่อย่างไรก็ตามการกระทำเพื่อช่วยผู้กระทำความผิดให้ไม่ต้องรับโทษเป็นการกระทำลงโดยมี เจตนาไม่ดีเพื่อกีดขวางกระบวนการตามกฎหมายและทำให้กระบวนการยุติธรรมเบี่ยงเบนไปในทิศ ทางที่ไม่ชอบ ทั้งยังไม่ใช่เป็นการให้ความช่วยเหลือในหรือขณะกระทำความผิดเพราะไม่ได้เกิดใน ระหว่างนั้น ซึ่งน่าถือว่าการกระทำดังกล่าวนี้เป็นความผิดอาญาอีกฐานหนึ่งแยกต่างหากจากการ กระทำความผิดฐานก่อน และเป็นกรณีที่การให้ความช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกภายหลังการ กระทำความผิดนั้นมียกกฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดไว้ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 189, 192, 214 และ 357 ดังนั้น จึงน่าจะมีการปรับปรุงให้เป็นความ ผิดอาญาอีกฐานหนึ่งได้

3.5. มาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับกรณีเชื่อว่าจะมีการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

จากการศึกษาในหัวข้อต่าง ๆ ที่กล่าวมาในข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าประเทศไทยยังมีกฎหมายเรื่องการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมบัญญัติไว้โดยเฉพาะ แต่อย่างไรก็ตามพบว่าในประเทศไทยยังมีมาตรการทางกฎหมายรองรับสนับสนุนเพื่อป้องกันการกระทำทั้งหลายที่เป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม ที่นำมาปรับใช้เป็นการเยียวยาอยู่หลายมาตรการ ซึ่งมาตรการต่าง ๆ ที่นำมาใช้บังคับนั้นมีผลทำให้ผู้เสียหาย พยาน และผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม มีหลักประกันว่าจะได้รับความคุ้มครองหากมาเข้าร่วมหรือทำหน้าที่ในกระบวนการดำเนินคดีดังกล่าว และมีผลในลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับการบังคับใช้ความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม โดยมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่

3.5.1 การออกหมายจับ

หมายจับ คือ หมายอาญาอย่างหนึ่งเป็นเครื่องมือของเจ้าพนักงานในการดำเนินคดี เพราะหมายดังกล่าวให้อำนาจเจ้าพนักงานที่จะกระทำการอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ดังนั้น ในรัฐที่ถือหลักนิติรัฐโดยเคร่งครัดการออกหมายจับจึงเป็นอำนาจของศาลเท่านั้น ส่วนเหตุที่จะออกหมายจับนั้นเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66

เหตุที่จะออกหมายจับได้ตามที่ระบุไว้ในกฎหมายดังกล่าวนี้อาจประมวลในทางตำราได้ 3 เหตุ คือ เหตุเกรงว่าจะหลบหนี (Fluchtgefahr) เหตุเกรงว่าจะทำให้พยานหลักฐานยุ่งเหยิง (Verdunkelungsgefahr) และเหตุเนื่องจากความร้ายแรงของความผิด (Schwereder Tat)⁷⁵ แต่ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมก็คือ เหตุเกรงว่าจะทำให้พยานหลักฐานยุ่งเหยิง ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 66 (3) นั้นเอง แต่บัญญัติไว้ค่อนข้างจะสั้น เพียงแต่บอกว่า “เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งไม่ได้ถูกควบคุมหรือขังอยู่ไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรก็ดี ได้หนีไปก็ดี มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานโดยตรงหรือทางอ้อมก็ดี” เท่านั้น แต่กฎหมายไม่ได้ระบุว่ากระทำการอะไรเป็นกรณีที่น่าสงสัยว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ก็ขึ้นอยู่กับกรณีตีความของเจ้าพนักงานที่จะตีความกฎหมายบทนี้ว่าการยุ่งเหยิงนั้นมีความหมายมากน้อยแค่ไหน เมื่อเป็นการตีความที่ค่อนข้างกว้างก็เปิดโอกาสให้

⁷⁵ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542), หน้า 130.

เจ้าพนักงานใช้อำนาจเกินเลยได้ ในบางประเทศมีการบัญญัติเรื่องนี้ไว้ค่อนข้างชัดเจน เช่นประเทศเยอรมันได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112 ว่า⁷⁶

“การออกหมายจับให้กระทำได้เมื่อมีข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาจะมีเจตนาจะ

1. ทำลาย เปลี่ยนแปลงพยานหลักฐาน
2. ใช้อิทธิพล หรือวิธีการที่ไม่ชอบต่อผู้ร่วมกระทำผิด พยาน หรือผู้เชี่ยวชาญ
3. ให้ผู้อื่นกระทำเช่นนั้น ประกอบทั้งเป็นที่เกรงว่าผู้ถูกกล่าวหาจะทำให้การค้นหาความจริงยากยิ่งขึ้น คือแม้ว่าจะไปทำลายเปลี่ยนแปลง หรือเกรงว่าจะไปทำลายเปลี่ยนแปลง ถ้าไม่ทำให้การค้นหาความจริงยากขึ้นแล้วก็ไม่สามารถที่จะออกหมายจับได้”

นอกจากนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติการออกหมายจับไว้ให้อยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลตามมาตรา 237 วรรคสอง (2) เมื่อมีหลักฐานตามควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีสาเหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน แสดงว่ารัฐธรรมนูญให้ความสำคัญต่อการปกป้องให้พยานได้รับความคุ้มครองเช่นกัน

3.5.2 การสืบพยานล่วงหน้า

ปกติการสืบพยานเป็นกระบวนการพิจารณาหลังจากที่โจทก์ยื่นฟ้อง จำเลยยื่นคำให้การ และศาลได้ทำการชี้สองสถานแล้วเท่านั้น แต่บางกรณีหากต้องรอฟ้องคดี พยานหลักฐานบางอย่างอาจสูญหายไป หรือไม่ได้มาสืบ จึงจำเป็นต้องมีการสืบพยานไว้เพื่อใช้ในการฟ้องร้องคดีในภายหลัง ก็อาจทำได้ถ้าเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด

ก. ในคดีแพ่ง มาตรา 101 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดเกรงว่าพยานหลักฐานซึ่งตนอาจต้องอ้างอิงในภายหลังจะสูญหายหรือยากแก่การนำมา หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีเกรงว่าพยานหลักฐานซึ่งตนต้องจำนองจะอ้างอิงจะสูญหายหรือเสียก่อนที่จะนำมาสืบ หรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลัง บุคคลนั้นหรือคู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาล โดยทำเป็นคำร้องขอหรือคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันที”

ข. ในคดีอาญา มาตรา 237 ทวิ กำหนดว่า ก่อนฟ้องคดีต่อศาลเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลซึ่งจะต้องนำมาสืบในภายหลังจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักรยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง พนักงานอัยการโดยตนเองหรือได้รับคำร้องขอจากผู้เสียหาย หรือพนักงานสอบสวน

⁷⁶ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 1-2 คำบรรยายเนติบัณฑิตยสภา, ภาค 2 สมัยที่ 51 ปีการศึกษา 2541 เล่มที่ 14 (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร กวีพ จำกัด), หน้า 172.

จะนำตัวผู้ต้องหามาศาลและยื่นคำร้องต่อศาลโดยระบุว่าการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้

ในวรรคหก ในกรณีนี้ที่ผู้ต้องหาเห็นว่า หากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้วบุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักรหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ผู้ต้องหานั้นอาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อสืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้

มาตรการสืบพยานไว้ก่อนตามมาตรา 101 และมาตรา 237 ทวิ อาจขยายให้นำวิธีเดียวกันมาใช้กับพยานในคดีที่ได้ความว่าจำเลยนั้นเป็นผู้ทรงอิทธิพล หรือเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรมด้วย ทั้งนี้ เพราะในชั้นแรก ๆ พยานมักจะเบิกความเป็นจริงก่อนจะถูกขู่ขู่ขู่หรือติดสินบน และเมื่อพยานเบิกความแล้ว การขู่ขู่หรือติดสินบนก็ไม่มีผลเพราะมีการเบิกความไปแล้วต่อหน้าศาลและต่อหน้าจำเลยด้วย จะเห็นได้ว่ามาตรการสืบพยานล่วงหน้านี้เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างมากเพราะหากปล่อยให้มีการสืบพยานในระบบปกติสำหรับคดีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเป็นผู้มีอิทธิพลหรือเกี่ยวข้องกับกลุ่มอาชญากรที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (Organized crime) ก็อาจจะเป็นการเปิดโอกาสให้มีการแทรกแซงต่อพยานในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ พยานหรือผู้เสียหายมาเบิกความก็เป็นได้

3.5.3 การพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราว

ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 7 บทที่ 1 ให้ความหมายของ “การปล่อยชั่วคราว” (Provisional Release) หรือที่เรียกกันในทางปฏิบัติว่า “การประกันตัว” ไว้ว่า คือ “การอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือศาล ตามระยะเวลาที่กำหนด”

ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกควบคุมหรือขังอยู่ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวตามหลักเรื่องสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่สมควรได้รับสิทธิและเสรีภาพเป็นการชั่วคราวในช่วงเวลาที่ศาลยังไม่ได้พิพากษาความผิดแน่ชัดลงไปว่าผู้นั้นกระทำความผิดจริงหรือไม่⁷⁷ การขอให้ปล่อยชั่วคราวย่อมทำได้เสมอไม่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานหรือต้องขังตามหมายของศาล ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ส่วนที่ 5 ข้อ 22 เห็นว่า การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้น จะต้องพิจารณาซึ่งนำหน้าระหว่างประโยชน์ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งขัดแย้ง

⁷⁷ สัญญา บัวเจริญ พ.ต.อ. เครื่องมือพนักงานสอบสวน, มปป. 2544. หน้า 96.

กัน ดังนั้นหากไม่มีพฤติการณ์ที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่มีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควรแล้ว ต้องอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามคำร้องขอเสมอ

ดังนั้น หลักเกณฑ์การสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าจะ เป็นเจ้าพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ รวมถึงศาลด้วย ในการสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาต จะต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ประกอบด้วยคือ ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่ (มาตรา 108) เช่น ผู้ต้องหาเป็นคนมีอำนาจนักเลง ทางพรรคพวก ซึ่งอาจจะเปลี่ยนรูปคดีให้เสียความยุติธรรม หรือให้พยานหวาดกลัวจนไม่กล้าให้ความสัจจริง

การปล่อยชั่วคราวเป็นสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีอยู่ตามกฎหมายแต่ก็มีข้อเสียอยู่เช่นกัน หากเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพลแล้วผลกระทบของการปล่อยชั่วคราวอาจทำให้พยานหรือผู้เสียหายถูกคุกคามหรือกระทำโดยมิชอบจากผู้ต้องหาหรือจำเลยได้⁷⁸ เนื่องจากการพิจารณาคดีในศาลมีระยะเวลาค่อนข้างยาวนาน หากพยานกลัวจนไม่กล้าไปศาลก็จะส่งผลเสียหายต่อรูปคดี มีหลายคดีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยยื่นคำขอปล่อยตัวชั่วคราว แต่พนักงานสอบสวนหรือศาลเห็นว่าถ้าให้มีการปล่อยชั่วคราวแล้วก็ย่อมจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความเป็นธรรมหรือเป็นผลให้เสียรูปคดี เพราะจะเป็นการให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยไปทำร้ายผู้เสียหายเป็นการแก้แค้น หรืออาจทำลายพยานหลักฐานอื่นแห่งคดีหรือสร้างพยานหลักฐานแห่งคดีของคน หรือยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานอื่น หรืออาจเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาศัยเป็นช่องทางที่จะหลบหนีอีกทางหนึ่งด้วย

3.5.4 การออกหมายเรียก

⁷⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 107/2537 กรณีสืบเนื่องมาจากศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจำเลยที่ 4 ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ต่อมา พ.ต.อ. จ. ผู้ร้องยื่นคำร้องว่า ผู้ร้องเป็นพนักงานสอบสวนคดีนี้ ผู้ร้องได้รับมอบหมายจากอธิบดีกรมตำรวจให้นำเอกสารรายงานผลการสืบสวน การข่มขู่ และการจ้างพยาน รวม 14 ฉบับ มายื่นต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาคดีและแจ้งพฤติการณ์ที่จำเลยที่ 3 และ 4 ข่มขู่และว่าจ้างให้พยานกลับคำให้การในชั้นสอบสวน และศาลชั้นต้นได้สอบถามผู้ร้องและผู้แถลงยืนยันว่าข้อความในเอกสารเป็นจริง และโจทก์ให้ดูเอกสารดังกล่าวแล้ว ส่วนจำเลยที่ 3 และ 4 ปฏิเสธว่าไม่เป็นความจริง ศาลชั้นต้นพิจารณาและมีคำสั่งให้เพิกถอนการปล่อยชั่วคราวของจำเลยที่ 3 และ 4 จำเลยที่ 4 อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งว่า พ.ต.อ. จ. ผู้ร้องเป็นพนักงานสอบสวนย่อมมีส่วนได้เสียในคดี โดยมีหน้าที่ปกป้องรักษาพยานหลักฐานที่จะนำไปสู่การพิจารณาของศาลต่อไปเมื่อได้รับการร้องขอจากพยานว่าถูกจำเลยที่ 4 คุกคามข่มขู่

หมายเรียก คือ หนังสือบอกการซึ่งออกโดยพนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือศาล สั่งให้บุคคลที่ถูกระบุไว้ในหมายนั้นมายังผู้ออกหมายเรียกเพื่อการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง หรือการพิจารณา หรือเพื่อการอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสาระสำคัญของหมายเรียกคือ การที่ต้องเรียกนั้นต้องเกี่ยวข้องกับ การดำเนินคดี คือ เป็นมาตรการเบื้องต้นของเจ้าพนักงานหรือศาลให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดมาปรากฏตัวต่อตน ซึ่งถ้าหากบุคคลนั้นไม่มาตามหมายเรียกฝ่าฝืนคำสั่งบังคับตามหมายเรียกก็จะต้องมีความผิด และต้องรับโทษตามกฎหมาย

ก. การขัดขึ้นหมายเรียก หมายถึง การที่ผู้ที่ถูกระบุในหมายได้รับหมายนั้น และได้ รับทราบคำสั่งหรือคำสั่งการตามหมายนั้นแล้ว จงใจขัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามนั้นโดยไม่มีเหตุอันจะอ้างได้ ตามกฎหมาย ผลทางกฎหมายแห่งการขัดขึ้นหมาย แตกต่างกันไปแล้วแต่ว่าผู้ขัดขึ้นหมายนั้นเป็นใคร⁷⁹ ถ้าผู้รับหมายเป็นพยานของพนักงานสอบสวน ก็มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 168,169 ถ้าผู้รับหมายเป็นพยานของศาล ก็มีความผิดตามมาตรา 170 และถ้าผู้รับหมายเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ก็ให้เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจออกหมายจับบุคคลนั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (3) แต่ไม่มีโทษทางอาญาอย่างอื่นอีก

ข. ผู้มาตามหมายเรียกแต่ไม่ยอมให้การ ผลของการไม่ยอมให้การหรือเบิกความ แตกต่างกันไปแล้วแต่ว่าผู้เป็นใคร ถ้าเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย บุคคลเหล่านี้กฎหมายไม่บังคับว่าต้อง ให้การแต่ถือสิทธิว่าจะให้การก็ได้ ไม่ให้ก็ได้ ถ้าเขาไม่เต็มใจให้การ กฎหมายเพียงให้เจ้าพนักงาน หรือศาลบันทึกหรือจดรายงานไว้เท่านั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134,165,172) ถ้าเป็นพยานในชั้นสอบสวน หากไม่ยอมให้การหรือไม่ตอบคำถามที่พนักงานอัยการ ชักถามก็มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 169 และถ้าพยานในชั้นศาลไม่ยอมเบิก ความศาลอาจสั่งพยานไว้จนกว่าจะยอมเบิกความ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 111 (2)) และพยานยังอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 171 ด้วย

ค. ผู้มาตามหมายเรียกให้ถ้อยคำเป็นเท็จ ถ้าเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่มีความผิด ต่อกฎหมายอาญา ถ้าเป็นพยานชั้นสอบสวนมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 172,173 หรือ 174 ถ้าเป็นพยานชั้นศาลเมื่อเบิกความในศาลเป็นเท็จ ย่อมมีความผิดฐานเบิกความ เท็จตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 177 หรือ 181

⁷⁹ คณิง ภาชัย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: บริษัทโรง พิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2543), หน้า 188.

3.5.5 การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย

วิธีการเพื่อความปลอดภัยเนื่องจากการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิด เป็นวิธีการที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ ในกรณีที่มีเหตุอันเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงพยาน เนื่องจากวิธีการเพื่อความปลอดภัยใช้ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยมีพฤติการณ์ที่น่าจะก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อสังคม ซึ่งรวมถึงบุคคลซึ่งได้มาเป็นพยานในคดีอาญา การใช้การกักกัน(ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 40) เพื่อการควบคุมผู้กระทำความผิดติดนินสัยให้อยู่ในเขตกำหนดเพื่อป้องกันการกระทำความผิด หรือ การเรียกประกันทัณฑ์บน (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46) เป็นกรณีที่รัฐนำมาใช้กับบุคคลใดที่มีเหตุอันเชื่อว่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตราย ซึ่งพนักงานอัยการจะเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลให้เรียกประกันทัณฑ์บน เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสัญญาว่าจะไม่ก่อเหตุร้ายหรืออันตรายต่อบุคคลหรือทรัพย์สินภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งพบว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัยอยู่ในอำนาจของพนักงานอัยการ⁸⁰

3.5.6 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 บัญญัติขึ้นมาเพื่อรองรับสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครอง โดยได้กำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองพยานทั่วไปและมาตรการคุ้มครองพยานในกรณีที่จะใช้กับคดีที่มีการกระทำความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรม เป็นต้น

จากการศึกษาพระราชบัญญัติฉบับนี้ผู้เขียนพบว่าพระราชบัญญัตินี้เป็นมาตรการที่นำมาส่งเสริมเพื่อให้พยานได้รับความปลอดภัย ไม่ใช่เป็นฐานความผิดอันเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา ดังนั้น หากจะนำมาใช้กับการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม จึงยังมีความบกพร่องอยู่หลายประการ ได้แก่

1. พระราชบัญญัติฉบับนี้บัญญัติเพื่อมุ่งคุ้มครองพยานในคดีอาญาเท่านั้นมิได้คุ้มครองพยานบุคคลในคดีแพ่ง ในขณะที่การขัดขวางกระบวนการยุติธรรมยังสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา⁸¹ ซึ่งพยานบุคคลหรือผู้เสียหายในคดีแพ่งสมควรจะได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับคดีอาญาแม้ว่าคดีแพ่งจะมีไซ้คดีที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย แต่ก็เป็คดีที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางทรัพย์สินของผู้เสียหายและประชาชนได้เป็นจำนวนมากศาลเช่นกัน

⁸⁰ ประยุทธ์ แก้วภักดี, "การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 49.

⁸¹ U.S.Code Title 18 Chapter 75 Section 1503.

2. พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ให้สิทธิของพยานในการคัดค้านการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งการให้ประกันตัวโดยทั่วไปแล้วหากผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้มีอิทธิพลย่อมมีผลกระทบต่อความปลอดภัยของพยาน เจ้าหน้าที่ที่จะปล่อยควรมีหน้าที่แจ้งให้กับพยานหรือผู้เสียหายทราบก่อนถึงการขอประกันตัว เพื่อให้มีผลจริง ๆ ว่าพยานหรือผู้เสียหายต้องทราบเรื่องนั้น และมีโอกาสได้คัดค้าน

3. ในบางกรณีทนายความเองก็ถูกคุกคามจากฝ่ายผู้กระทำความผิดด้วยเช่นกัน จนอาจไม่มีทนายความคนใดยอมรับว่าความให้ผู้เสียหาย เช่น คดีที่จำเลยเป็นผู้มีอิทธิพลและได้รับประกันตัวไป มีการใช้จรรยาบรรณนิติติดตามในลักษณะข่มขู่จะทำร้าย

4. คนที่เข้ามารับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้แล้วมาเบิกความเป็นพยาน ต่อมาสิ้นสุดการคุ้มครอง ในช่วงที่สิ้นสุดการคุ้มครองถ้าเกิดมีปัญหากับบุคคลดังกล่าว เช่น ถูกข่มขู่ หรือทำร้ายร่างกาย ซึ่งถือว่าเป็นความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมแต่ตามพระราชบัญญัตินี้ก็ไม่มีมาตรการอื่นรับรองอีก

5. มาตรา 23 ของพระราชบัญญัตินี้ กำหนดว่าผู้ใดกระทำความผิดต่อบุคคลใด เพราะเหตุที่บุคคลนั้น สามี ภริยา ผู้บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นจะมา หรือได้มาเป็นพยาน ต้องระวางโทษ การกระทำความผิดทางอาญาจะต้องถือตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายที่มีโทษทางอาญา ซึ่งการกระทำความผิดในการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม บางกรณีผู้กระทำไม่มีความผิดอาญา แต่ก็ทำให้พยานไม่ไปศาลเช่นเดียวกับการกระทำความผิดทางอาญา หรือการกระทำต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพยานเพื่อช่วยให้ช่วยเกลี้ยกล่อมผู้ที่เป็นพยาน

3.5.7 การโอนคดีเพื่อความปลอดภัย

การโอนคดีเพื่อความปลอดภัยเป็นเรื่องของโจทก์และจำเลยเท่านั้นที่จะเป็นผู้ร้องขอได้ ใช้ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงในทางภาวะวิสัยอันสื่อแสดงว่าอาจมีการขัดขวางต่อการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา หรือน่ากลัวว่าจะเกิดความไม่สงบหรือเหตุร้ายอย่างอื่นขึ้น⁸² เช่น เนื่องจากลักษณะ

⁸² คำพิพากษาฎีกาที่ 264/2508 การที่โจทก์ฟ้องว่าผู้ตายเป็นคนซึ่งขอให้ตำรวจมาตั้งกองปราบปรามและจับคนร้ายได้เป็นจำนวนมากรวมจำเลยด้วย จำเลยจึงฆ่าผู้ตาย ทำอำพรางเป็นปล้นทรัพย์ขณะพิจารณาคดีพรรคพวกของจำเลยแสดงอิทธิพลข่มขู่ หลอกหลวงผู้ให้ถ้อยคำกับเจ้าพนักงานตำรวจและผู้ถูกอ้างมาเป็นพยาน เป็นพฤติการณ์ที่ยังไม่ถึงว่าอาจมีการขัดขวางต่อการพิจารณาของศาลชั้นต้น ตาม ปวิอ. มาตรา 26

ของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล จำนวนจำเลย ความรู้สึกของประชาชนส่วนมากแห่งท้องถิ่นนั้น หรือ เหตุผลอย่างอื่น

การขอโอนคดีในกรณีนี้ต้องร้องขอโอนต่อประธานศาลฎีกา การขอโอนในกรณีนี้เป็นข้อยกเว้น กล่าวคือ หมายถึงกรณีที่ไม้อาจขอโอนตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 23 ได้ ศาลที่จะรับโอนไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นศาลที่มีอำนาจชำระคดีนั้นตามปกติก็ได้ และ ประธานศาลฎีกาอาจสั่งให้โอนไปยังศาลอื่นมิใช่ศาลที่ระบุในคำร้องก็ได้ (ในทางปฏิบัติมักโอนมา ศาลอาญา) และคำสั่งของประธานศาลฎีกาอย่างใดย่อมเป็นเด็ดขาดเพียงนั้น⁸³

3.5.8 การลงโทษละเมิดอำนาจศาล

บทบัญญัติเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 นั้น เป็นบทบัญญัติที่จำเป็นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือของศาลในการควบคุมกระบวนการพิจารณาของศาลให้ดำเนินไปด้วยความเที่ยงธรรมและรวดเร็ว อันมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมอย่างมาก แต่มาตรานี้ก็มุ่งลงโทษเฉพาะการกระทำที่เกิดขึ้นในศาล หรือบริเวณศาลเป็นส่วนใหญ่ เช่น ทะเลาะวิวาทชกต่อยกันในบริเวณศาล พกพาอาวุธเข้าไปในบริเวณศาล เขียนคำคู่ความที่มีข้อความเสียดสีหรือก้าวร้าวศาลแล้วนำไปยื่นต่อศาล นายประกัน เปลี่ยนตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ขอประกันตัวไป⁸⁴ การตรวจเอกสารที่อยู่ในสำนวนความของศาลโดยไม่ได้รับอนุญาต ใช้รองเท้าทำร้ายคู่ความในบริเวณศาล ขอทนายความที่เสียมสอนให้ตัวความหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับหมายจากศาล (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 102/2507) หรือได้รับคำสั่งเรียกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 จากศาลแล้วไม่ไปตามที่ศาลนัดหมาย และความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ถือว่าเป็นการลงโทษทางอาญาตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ที่สำคัญคดีจะต้องขึ้นมาสู่การพิจารณาคดีของศาลเสียก่อน เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7-8/2543

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 416/2508 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสองเป็นผู้ใหญ่บ้าน ถูกฟ้องร่วมกับพวกฆ่าลูกบ้าน พยานโจทก์เป็นลูกบ้านของจำเลยรู้สึกหวาดกลัวอิทธิพล ตำรวจท้องถิ่นไม่ให้ความร่วมมือ กองปราบต้องไปดำเนินการสอบสวนเองเป็นพฤติการณ์ที่โอนคดีได้ตาม ปวิอ. มาตรา 26

⁸³ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540), หน้า 267.

⁸⁴ สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, สาขานิติศาสตร์, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 1, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2540), หน้า 163-164.

ชั้นสอบสวนก่อนการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล แต่ผู้ถูกกล่าวหาอย่ามัวเข้าใจดีอยู่แล้วว่าในที่สุดจะต้องมีการดำเนินคดีในศาลเป็นการต่อเนื่องกันไป การเปลี่ยนตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาโดยมิชอบย่อมเป็นเหตุให้ผู้กระทำผิดที่แท้จริงไม่ต้องถูกลงโทษทำให้กระบวนการพิจารณาในศาลไม่อาจดำเนินไปโดยเที่ยงธรรมได้ มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31(1) ประกอบกับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 15 ซึ่งการเปลี่ยนตัวผู้ต้องหานี้มีลักษณะเช่นเดียวกับความผิดที่สามารถลงโทษได้ฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

3.6 เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายและเจ้าพนักงานในการยุติธรรม

ตามที่อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติมีการกำหนดความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมไว้ในข้อบทที่ 23 และประเทศไทยได้ลงนามเป็นภาคีสมาชิกแล้ว จึงมีพันธกรณีต้องพัฒนามาตรฐานกฎหมายในเรื่องการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมด้วย ซึ่งฐานความผิดดังกล่าวได้ระบุให้มีการคุ้มครองไปถึงเจ้าหน้าที่ในการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในส่วนที่อนุสัญญานี้ครอบคลุมถึงด้วย อันได้แก่ความผิดตามที่ระบุในอนุสัญญา ๔ และพิธีสารแนบท้ายอีก 3 ฉบับ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องศึกษาว่าเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายและเจ้าพนักงานในการยุติธรรมที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาหรือในรูปกฎหมายพิเศษอื่นนั้นมีความสอดคล้องกับเจ้าหน้าที่ในการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายตามอนุสัญญา ๔ หรือไม่

“เจ้าพนักงาน” หมายถึงบุคคลดังต่อไปนี้

1. บุคคลซึ่งกฎหมายระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา หรือประมวลกฎหมายอาญา เช่น พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 บัญญัติให้นายกเทศมนตรี เทศมนตรี และพนักงานเทศบาลเป็นเจ้าพนักงาน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 กำหนดให้เจ้าอาวาสเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบลที่ได้รับแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ก็เป็นเจ้าพนักงาน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1787/2528) พระราชบัญญัติการสื่อสารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2519 กำหนดให้พนักงานการสื่อสารจึงรวมถึงบุรุษไปรษณีย์เป็นเจ้าพนักงานแม้จะมีข้าราชการโดยเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจก็ตาม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3458/2539) พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทยบัญญัติให้พนักงานการรถไฟเป็นเจ้าพนักงาน

2. บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการ ไม่ว่าจะประจำหรือชั่วคราว และไม่ว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทนเพื่อการนั้นหรือไม่ อันได้แก่ “ข้าราชการ” ทั้งหลาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่

1787/2524) ตามกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พระราชบัญญัติข้าราชการฝ่ายอัยการ ฯลฯ จึงเป็น “เจ้าพนักงาน” ตามประมวลกฎหมายอาญา และหมายความรวมถึงข้าราชการการเมือง เช่น รัฐมนตรี ก็เป็นเจ้าพนักงานด้วย ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง (คำพิพากษาฎีกาที่ 948/2510) แต่อย่างไรก็ตาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา ไม่ใช่เจ้าพนักงาน เพราะมิใช่ข้าราชการการเมือง แต่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ลูกจ้างประจำหรือลูกจ้างชั่วคราวของหน่วยราชการต่าง ๆ ก็ไม่เป็นเจ้าพนักงาน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1461/2522)⁸⁵ พนักงานรัฐวิสาหกิจที่ไม่มีกฎหมายระบุไว้ว่าเป็นเจ้าพนักงานก็ไม่ใช่เจ้าพนักงานเช่นกัน

การบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement) หมายถึง “บังคับ ซึ่งแปลว่า เามาทำให้ศักดิ์สิทธิ์ เามาทำให้สมจริง เามาทำให้เกิดความขลัง” นั่นคือ เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้วหากเจ้าหน้าที่ภาครัฐยังไม่ได้นำเอากฎหมายนั้นมาใช้ก็ยังไม่ถือว่ามี การบังคับใช้แล้ว การบังคับใช้นั้นจะส่งผลทำให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ขึ้น เพราะหากผู้ใดไม่ทำตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและถูกจับได้ หรือนัยหนึ่งถูกเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีหน้าที่ตามกฎหมายนำเอากฎหมายมาใช้ ก็จะส่งผลให้ผู้กระทำความผิดนั้นต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้⁸⁶ ดังนั้น “เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย” จึงหมายถึงเจ้าพนักงานที่เป็นผู้นำกฎหมายที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายพิเศษต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้เกิดผลตามที่กฎหมายเหล่านั้นมีความมุ่งประสงค์

“เจ้าพนักงานในการยุติธรรม” หมายถึงผู้พิพากษา ดะโต๊ะยุติธรรม พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ซึ่งได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ รวมทั้งเจ้าพนักงานอื่นซึ่งกฎหมายให้อำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน รวมทั้งพศดี เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร เจ้าหน้าที่กองตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ เมื่อกระทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมหรือปราบปรามผู้กระทำความผิด⁸⁷

⁸⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, ถาม-ตอบ ประมวลกฎหมายอาญาภาคความผิดเกี่ยวกับการปกครองและความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 44.

⁸⁶ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด.บี.เจ.เพลท โปรเซสเซอร์, 2542), หน้า 151.

⁸⁷ บุญเพราะ แสงเทียน, หลักกฎหมายอาญา 2 (ภาคความผิด) แนวประยุกต์, หน้า 154.

เจ้าพนักงานในการยุติธรรมและเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามอนุสัญญา ๔ อาจเป็นเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายอาญาหรือกฎหมายพิเศษอย่างอื่นก็ได้ ได้แก่

1. เจ้าพนักงานตำรวจ

“ตำรวจ” หมายถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐ มีหน้าที่ตรวจตรารักษาความสงบ จับกุม และปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย เรียกชื่อตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ เช่น ตำรวจสันติบาล ตำรวจกองปราบ ตำรวจดับเพลิง ตำรวจน้ำ ตำรวจรถไฟ ตำรวจป่าไม้⁸⁸

ประมวลระเบียบการตำรวจภาค 1 ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีเล่ม 1 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ตำรวจ” ไว้ว่า คือ เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจหน้าที่ตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน รวมอยู่ในคำจำกัดความของคำว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามความหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ปัจจุบันอำนาจหน้าที่ของตำรวจนั้นมีอยู่กว้างขวาง โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมายและการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเป็นงานหลัก⁸⁹ ดังนั้น อำนาจหน้าที่ของตำรวจในการดำเนินคดีอาญาอาจแบ่งได้เป็น 2 กรณี ได้แก่ อำนาจหน้าที่ทั่วไป ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกำหนดไว้กว้าง ๆ เช่น อำนาจในการสอบสวนคดีอาญา อำนาจในการสืบสวนคดีอาญา และอำนาจหน้าที่ที่ปฏิบัติตามกฎหมายพิเศษและข้อบังคับอื่นที่ออกโดยกฎหมายซึ่งระบุอำนาจหน้าที่ไว้โดยเฉพาะอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งสามารถใช้ได้อย่างกว้างขวางเพราะถือว่ามีอำนาจบังคับใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญาทุกฉบับในเบื้องต้น แม้กฎหมายนั้น ๆ จะมีเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นอยู่แล้วก็ตาม อาทิเช่น กฎหมายป่าไม้ กฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายศุลกากร กฎหมายป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พระราชบัญญัติล้มละลาย ฯลฯ ตำรวจก็มีอำนาจเข้าสืบสวนสอบสวนจับกุมได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 288/2516)

2. เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง

พนักงานฝ่ายปกครอง ข้อบังคับของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 กำหนดให้อำนาจสอบสวนคดีอาญาและการดำเนินคดีเกี่ยวกับความอาญาเป็น

⁸⁸ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม. (กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, 2542), หน้า 463.

⁸⁹ กุลพล พลวัน, การบริหารกระบวนการยุติธรรม, หน้า 49

ของพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ แต่ให้ตำรวจเป็นหลักในการสอบสวนคดีอาญา และฝ่ายปกครองมีหน้าที่เกี่ยวกับให้ความเห็นชอบประสานงานให้ความช่วยเหลือแก่หน่วยงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางอาญา ดังนั้น พนักงานฝ่ายปกครองจึงเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญามีหน้าที่จับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย และมีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองเหล่านี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายบริหารในการบริหารราชการแผ่นดิน และมีหน้าที่ที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งก็คืองานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา⁹⁰ สำหรับในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยนั้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือฝ่ายปกครองถือว่าเป็นส่วนหนึ่งด้วย แม้ว่าบทบาทจะไม่เด่นนัก ก็เนื่องด้วยเหตุผลในทางนโยบายของกระทรวงมหาดไทยมีความต้องการให้ฝ่ายปกครองปฏิบัติหน้าที่ในทางปกครองบำรุงส่งเสริมพัฒนาท้องถิ่นและประชาชนเป็นหลัก ทำให้โดยทั่วไปแล้วเมื่อก้าวถึงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้วจะกล่าวเพียง ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ เท่านั้น แต่ทั้งนี้ในทางกฎหมายแล้วฝ่ายปกครองก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน้าที่ในการรับแจ้งความ จับกุม ค้น ควบคุมตัวบุคคล สืบสวนสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 17 และพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ตลอดจนให้ความเห็นในคดีเสนอต่อพนักงานอัยการเช่นเดียวกับตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 145 ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีคำสั่งไม่ฟ้องและคำสั่งนั้นไม่ใช่ของอธิบดีกรมอัยการถ้าในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครให้รับส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไปเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด”

3. เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีอาญา

“เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา” เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (10)⁹¹ และ (16)⁹² แล้ว พนักงานดังกล่าว ได้แก่

⁹⁰ ปองศักดิ์ นันทเสน “บทบาทของฝ่ายปกครองในกระบวนการยุติธรรมภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 8.

⁹¹ มาตรา 2 (10) การสืบสวน หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

⁹² มาตรา 2 (16) เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมถึง พัดดี เจ้าพนักงาน

1. เจ้าพนักงานที่กฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยทั่วไป เช่น พนักงานตำรวจและพนักงานฝ่ายปกครอง เป็นต้น

2. เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิดเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น พัดตีเรือนจำ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น เจ้าพนักงานเหล่านี้มีอำนาจตามที่กฎหมายฉบับนั้น ๆ ให้อำนาจไว้

“เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา” ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวน” หมายความว่าเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน ซึ่งในการสอบสวน⁹³ คดีอาญาทั้งปวงนั้น พนักงานสอบสวนยังมีอำนาจในการตรวจ ค้น จับกุม ยึด ควบคุมตัว เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ออกหมายเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ทำภาพถ่ายแผนที่ ให้ประกันตัว เป็นต้น ได้แก่ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ

ปัจจุบันในทางปฏิบัติกระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ได้มีการโอนอำนาจสอบสวนคดีอาญาระหว่างฝ่ายปกครองและตำรวจ โดยได้มอบให้ตำรวจฝ่ายเดียวทำหน้าที่หลักในการสอบสวนคดีอาญา⁹⁴ และให้มีการตรวจสอบในหน่วยงานตำรวจด้วยกันเอง

ส่วนการเสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการนั้น เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หมายความว่าพนักงานสอบสวนที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการรวบรวมสำนวนการสอบสวนชั้นสุดท้ายเพื่อทำความเห็นเสนอต่อพนักงานอัยการว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีหรือควรงดการสอบสวน และจะเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือจับผู้ต้องหาที่หลบหนี หรือสอบสวนต่อไปถ้าพนักงาน

สรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อกระทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม เช่น ปลัดอำเภอ และทหารเรือ

⁹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) การสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

⁹⁴ ดูข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ข้อ 12.

อัยการมีคำสั่งมาเช่นนั้น นอกจากนี้เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะอำนวยความสะดวกในการติดตามพยานหรือให้การรักษาพยาน เป็นต้น⁹⁵

4. พนักงานอัยการ

“พนักงานอัยการ หรือข้าราชการอัยการ” หมายถึง เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะทนายแผ่นดินเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรม รักษาผลประโยชน์ของรัฐและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน⁹⁶

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (5) พนักงานอัยการ หมายความว่า เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้จะเป็นข้าราชการในกรมอัยการหรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้

พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 4 ให้ความหมายของพนักงานอัยการ หมายความว่า ข้าราชการสังกัดกรมอัยการ ผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินคดี

มาตรา 11 ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการไว้ เช่น

1. ในคดีอาญา มีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของกรมอัยการหรือพนักงานอัยการ
2. ในคดีแพ่งหรืออาญา ซึ่งเจ้าพนักงานถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำไปตามหน้าที่ กิติ หรือในคดีแพ่งหรืออาญาที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าร่วมกับเจ้าพนักงานกระทำการในหน้าที่ราชการ กิติ เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการจะรับแก้ต่างก็ได้
3. ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น

พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการออกคำสั่งใด ๆ ทางกฎหมายอันมีผลในทางคดี (Law Adjudication) โดยการพิจารณากลับกรองบรรดาพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมและเสนอความเห็นมาให้ แล้ววินิจฉัยว่าควรฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดจำเลย

⁹⁵ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2546), หน้า 108,

⁹⁶ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม, หน้า 1357.

ในศาลและลงโทษตามกฎหมายหรือไม่ จากนั้นจะออกคำสั่งที่มีผลในทางกฎหมาย เช่น การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องต่อไป ตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ อำนาจและหน้าที่ในการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ 2498 ซึ่งบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการและสำนักงานอัยการสูงสุดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมอีกด้วย ซึ่งก็คืออำนาจในการดำเนินคดีอาญาเพื่อบังคับใช้กฎหมายนั่นเอง⁹⁷

5. เจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (1) บัญญัติว่า “ศาล” หมายความว่า ศาลยุติธรรม หรือผู้พิพากษาซึ่งมีอำนาจทำการอันเกี่ยวกับคดีอาญา

เจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ หมายความว่า เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีตามพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ฯ ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่งหรือคดีอาญา เช่น ผู้พิพากษาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ตุลาการศาลทหารตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร นับตั้งแต่ผู้ช่วยผู้พิพากษาไปจนถึงประธานศาลฎีกา นอกจากนั้นยังหมายถึงผู้พิพากษามทบในศาลแรงงานและศาลเยาวชนและครอบครัว ตะโต๊ะยุติธรรมซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม และจำศาลซึ่งศาลสั่งให้ไปเดินเผชิญสืบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 230 ก็ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการด้วย⁹⁸ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีถือเป็นการปฏิบัติหน้าที่เป็นทางการจึงต้องมีกระบวนการที่จะต้องยึดระเบียบแบบแผนตลอดจนข้อกฎหมายเป็นหลัก และถือเป็นองค์กรสำคัญเนื่องจากเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย กล่าวคือ เป็นผู้ปรับต้วบทกฎหมายให้เข้ากับการกระทำซึ่งถูกกล่าวอ้างว่าเป็นความผิด

6. เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรมโดยมีเรือนจำและทัณฑสถานเป็นหน่วยปฏิบัติการโดยตรงในการป้องกันสังคมและรับผิดชอบเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการบังคับใช้กฎหมายในการกำหนดบทลงโทษแก้ไขพฤติกรรมของอาชญากร ถือเป็นองค์กรสุดท้ายของระบบงานยุติธรรม โดยมีหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเริ่มตั้งแต่การควบคุมตัวผู้ต้องหาที่ศาลสั่งให้ขังระหว่างการสอบสวนการพิจารณาหรือพิพากษาคดี และดำเนินการกับผู้ต้องจำคุกหรือกักขังตามคำพิพากษาหลังจากศาลมีคำสั่งหรือพิพากษาแล้วตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์

⁹⁷ กุลพล พลวัน, การบริหารกระบวนการยุติธรรม, หน้า 89.

⁹⁸ บุญเพราะ แสงเทียน, หลักกฎหมายอาญา 2 (ภาคความผิด)แนวประยุกต์, หน้า 155.

พ.ศ.2479⁹⁹ เช่น คำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิตจำเลย ก็เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ที่จะต้องบังคับการให้เป็นไปตามคำพิพากษา ซึ่งเป็นการบังคับใช้กฎหมายในชั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรม หากเป็นกรณีประหารชีวิตก็ต้องนำไปฉีดสารพิษ¹⁰⁰ หรือกรณีจำคุกก็เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำที่จะต้องควบคุมดูแล ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์¹⁰⁰ ให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำไว้โดยกำหนดไว้ในมาตรา 13 ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีกำหนดอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวกับงานและความรับผิดชอบ ตลอดจนเงื่อนไขที่จะปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่นั้น

ในการควบคุมตัวผู้ต้องขังหรือนักโทษเด็ดขาดในเรือนจำ เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจควบคุมตัวบุคคลดังกล่าวโดยใช้อาวุธก็ได้ เช่น เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังกำลังหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี และไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธ และเจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ถ้าปรากฏว่าผู้ต้องขังตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ก่อการวุ่นวาย หรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว หรือกำแพง หรือใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงาน (มาตรา 16 และ 17) นอกจากนั้นบุคคลที่จะเข้าไปหรือออกจากเรือนจำจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเสียก่อนด้วยตามมาตรา 45

7. เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายตามกฎหมายพิเศษอื่น

นอกจากเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมตามที่กล่าวมาแล้ว ยังมีเจ้าพนักงานอีกประเภทหนึ่ง คือ “เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายพิเศษ” กล่าวคือ เป็นเจ้าพนักงานที่ได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติฉบับใดฉบับหนึ่งซึ่งบัญญัติขึ้นมาเพื่อปราบปรามการกระทำความผิดในแต่ละเรื่อง ๆ ไป ซึ่งโดยส่วนมากเจ้าพนักงานเหล่านั้น จะเป็นข้าราชการประจำตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป และตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ นั้น มักจะกำหนดให้เจ้าพนักงานดังกล่าวเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย ดังนั้นหากมีการขัดขวางการดำเนินงานตามที่พระราชบัญญัตินั้น ๆ ให้อำนาจแล้วก็มักจะมีคุณสมบัติต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 138 139 และ 140 ด้วย ส่วนการแทรกแซงในการเสนอพยานหลักฐานและการขัดขวางการดำเนินการทั้งหลายอื่นที่ไม่เป็นการต่อสู้ขัดขวาง ก็ต้องนำฐานความผิดตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัตินั้น ๆ มาใช้ลงโทษซึ่งหากไม่ได้บัญญัติไว้ก็ไม่สามารถลงโทษได้ และเพื่อความสะดวกในการศึกษาการพัฒนาให้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านองค์กร

⁹⁹ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 94.

¹⁰⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 19

อาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000 ผู้เขียนจะขอศึกษาเฉพาะพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับความผิดตามที่อนุสัญญา ฯ ครอบคลุมถึง ซึ่งจะทำให้เจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายตามที่อนุสัญญา ฯ ครอบคลุมถึงด้วย พระราชบัญญัติต่าง ๆ เหล่านั้น ได้แก่

7.1 พระราชบัญญัติให้อำนาจทหารเรือปราบปรามการกระทำความผิดบางอย่างทางทะเล (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2534

เหตุผลในการประกาศใช้ก็เนื่องจากปัจจุบันได้มีการลักลอบนำเข้าในหรือส่งออกป็นนอกราชอาณาจักร ซึ่งยาเสพติดทางทะเลและทางลำน้ำซึ่งออกไปสู่ทะเลได้ จึงสมควรให้อำนาจทหารเรือสามารถจับกุมและสอบสวนได้โดยไม่ต้องส่งตัวมายังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดและกฎหมายเกี่ยวกับการประมงทางทะเล และเพื่อให้การป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดทางทะเลมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น ในมาตรา 4 ของกฎหมายดังกล่าวจึงบัญญัติให้อำนาจทหารเรือในการดำเนินคดีอาญาได้ เมื่อปรากฏว่ามีการกระทำหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำเกี่ยวกับการนำเข้าหรือสินค้าอื่น หรือยาเสพติดออกไปนอกหรือเข้าไปราชอาณาจักร ทั้งนี้ โดยทางทะเล ทางลำน้ำ ซึ่งติดต่อกับต่างประเทศ หรือทางลำน้ำซึ่งออกไปสู่ทะเลได้ หรือทำการประมงทางทะเลอันเป็นความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการสำรวจและห้ามกักกันข้าว กฎหมายว่าด้วยการควบคุมเครื่องอุปโภคบริโภค และของอื่น ๆ ในภาวะคับขัน กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง หรือกฎหมายเกี่ยวกับการประมง ให้เจ้าหน้าที่ทหารเรือมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนได้ และมีอำนาจทำการหรือสั่งให้ทำการเฉพาะหน้า เท่าที่จำเป็น เช่น ตรวจ ค้น และบังคับผู้ควบคุมเรือและคนประจำเรือให้รื้อฟื้น จับเรือ ยึดเรือ จับและควบคุมผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ได้ไม่เกินเจ็ดวัน

กฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจหน้าที่ทหารเรือในการดำเนินคดีอาญาไว้อย่างกว้างขวาง และกำหนดรายละเอียดไว้มากพอสมควร เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกเหนือไปจากการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น จึงเป็นพระราชบัญญัติที่สอดคล้องกับพิธีสารแนบท้ายอนุสัญญา ฯ

7.2 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากอาชญากรรมได้นำเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้นมากระทำในรูปแบบต่างๆ อันเป็นการฟอกเงิน เพื่อนำเงินหรือทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์ในการกระทำความผิดต่อไปได้อีก ทำให้ยากแก่การปราบปราม ดังนั้นเพื่อเป็นการตัดวงจรการประกอบอาชญากรรมดังกล่าว การมีกฎหมายกฎหมายเอาผิดเกี่ยว

กับการฟอกเงินจึงถือเป็นการทำลายแหล่งเงินทุนของอาชญากรรมดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีความสอดคล้องกับการกระทำความผิดภายใต้อนุสัญญา ฯ ข้อ 7

เจ้าหน้าที่ผู้บังคับให้กฎหมายฉบับนี้ คือ คณะกรรมการธุรกรรม เลขาธิการ และ พนักงานเจ้าหน้าที่

ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้กฎหมายกำหนดให้ กรรมการ อนุกรรมการ กรรมการธุรกรรม เลขาธิการ รองเลขาธิการ และพนักงานเจ้าหน้าที่ เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 12)

มาตรา 34 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการธุรกรรมไว้หลายประการ เช่น ตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด สั่งยับยั้งการทำธุรกรรมในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยหรือมีหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่าธุรกรรมใดเกี่ยวข้องกับหรืออาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงินตามมาตรา 35 หรือมาตรา 36 และดำเนินการตามมาตรา 48

นอกจากนั้นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ มาตรา 38 ยังได้ให้อำนาจของคณะกรรมการธุรกรรม เลขาธิการ และพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้อำนาจดังต่อไปนี้ด้วย เช่น มีหนังสือสอบถามหรือเรียกให้สถาบันการเงิน ส่วนราชการ ส่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาเพื่อให้ ถ้อยคำ หรือเข้าไปในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการซุกซ่อน หรือเก็บรักษาทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด

7.3 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

พระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้ตราขึ้นเพื่อให้การปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยได้มีการกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายนี้โดยเฉพาะ โดยพระราชบัญญัติฯ มุ่งที่จะปราบปรามผู้ผลิต นำเข้าส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติด รวมไปถึงการปราบปรามเอาผิดกับผู้ที่สมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดตามกฎหมายนี้ด้วย

เจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ประกอบไปด้วย (1) คณะกรรมการ ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อให้ปฏิบัติกรตามที่ได้รับมอบหมายได้ (2) พนักงานเจ้าหน้าที่ (3) เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และ (4) รัฐมนตรี นอกจากนั้น มาตรา 13 ยังได้กำหนดให้กรรมการ

อนุกรรมการ เลขาธิการ และพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาในการปฏิบัติการตามมาตรการปราบปรามผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ดังนั้น หากผู้ใดกระทำการต่อสู้ขัดขวางบุคคลตามมาตรา 13 ในการปฏิบัติหน้าที่ย่อมมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 หรือผู้ใดข่มขืนใจบุคคลตามมาตรา 13 ให้ปฏิบัติการอันมิชอบด้วยหน้าที่ หรือให้ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ย่อมมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 139 หรือถ้าหากได้กระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นในเหตุจกกรรจ์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 140 เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 13 เข้าจับกุมแก๊งค์ค้ายาเสพติดกลุ่มหนึ่ง แต่แก๊งค์ค้ายาเสพติดใช้อาวุธปืนยิงเข้าใส่เจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุม ผู้กระทำผิดจะต้องรับโทษฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานในเหตุจกกรรจ์

ในหมวด 4 บทกำหนดโทษ มาตรา 40 – 42 บัญญัติให้ลงโทษผู้ที่ไม่มาให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งคำชี้แจง หรือเอกสารตามมาตรา 25 (2) หรือขัดขวางไม่ให้ความสะดวกตามมาตรา 25 (3) ต้องระวางโทษ หรือรู้ความลับในราชการเกี่ยวกับการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ กระทำโดยประการใดให้ผู้อื่นรู้ความลับดังกล่าว นอกจากนี้ยังเอาผิดกับผู้ที่ยกย้าย ซอนเร้น ทำลายทรัพย์สินที่ศาลมีคำสั่งยึดอายัด หรือที่ตนรู้ว่าจะถูกยึดหรืออายัด ดังนั้น การขัดขวางการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตามมาตรา 40 ย่อมถือเป็นการแทรกแซงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐด้วย เช่น เอาเครื่องกีดขวางไปวางไว้ทางเข้าบ้านไม่ให้เจ้าหน้าที่เข้าไป หรือได้ต่อ ยิงขู่ แหยงของกลางจากเจ้าหน้าที่จับกุม ผู้กระทำจะต้องรับผิดฐานต่อสู้ขัดขวางโดยใช้กำลังประทุษร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 140 ในเหตุจกกรรจ์

7.4 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตราขึ้นจากนโยบายของรัฐบาลที่ประสงค์จะปราบปรามการค้าและเสพยาเสพติดอย่างเข้มงวดกวดขัน เนื่องจากความผิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติดเป็นความผิดร้ายแรง บ่อยครั้งมักเข้าลักษณะข้ามชาติและเกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กรอาชญากรรม จึงกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ไม่ว่าจะป็นคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เลขาธิการ รัฐมนตรี และได้กำหนดให้ “เจ้าพนักงาน” ผู้ซึ่งเลขาธิการแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 3) ให้ถือว่ามีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัตินี้ จึงถือเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาเช่นกัน เนื่องจากมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้อำนาจของกรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงาน ในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ใน มาตรา 14 เช่น การเข้าไปและค้นในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใดๆ เพื่อตรวจค้น ยึด หรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือจับกุมและสอบสวนบุคคลใด ๆ ที่มีเหตุผลอันควร สงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีหนังสือเรียกบุคคลใด ๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการ ใด ๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชี เอกสาร หรือวัตถุใดๆ มาเพื่อตรวจสอบ หรือประกอบการพิจารณา

นอกจากนั้นในมาตรา 16 ยังได้กำหนดโทษของผู้ที่ขัดขวางหรือไม่ให้ความสะดวก หรือไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งบัญชีเอกสาร หรือวัตถุใดแก่กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ หรือเจ้าพนักงาน ซึ่งปฏิบัติการตามมาตรา 14 ต้องระวางโทษจำคุกและปรับ อันมีลักษณะที่นำมาใช้บังคับ ได้เช่นเดียวกับความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

7.5 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติฉบับนี้มุ่งที่จะปราบปรามและควบคุมยาเสพติดให้โทษเป็นไปโดย ประสิทธิภาพ และเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ซึ่ง ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่

เจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติ คือ คณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษ พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง รัฐมนตรี เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา (มาตรา 3) แต่ผู้ที่ใช้อำนาจในการปฏิบัติการปราบปรามยาเสพติดและบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้คือ “พนักงาน เจ้าหน้าที่” และพระราชบัญญัติฉบับนี้มาตรา 51 ได้บัญญัติไว้ว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่ให้พนักงาน เจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา”

อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายฉบับนี้มีบัญญัติไว้ในมาตรา 49 วรรค หนึ่ง ได้แก่ การเข้าไปในสถานที่ทำการของผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้นำเข้า หรือส่งออก หรือสถานที่เก็บ ยาเสพติดให้โทษเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ การค้นบุคคล ยานพาหนะ หรือ เคหสถานเมื่อมีเหตุอันควรสงสัย เป็นต้น และผู้ที่ไม่อำนวยความสะดวกตามสมควรแก่พนักงานเจ้า หน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ หรือขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่มีโทษจำคุกและปรับตาม มาตรา 90

7.6 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539

ค้าประเวณีที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้สาเหตุส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากสภาพเศรษฐกิจและ

สังคมซึ่งผู้กระทำการค้าประเวณีส่วนมากเป็นผู้ด้วยสติปัญญา ดังนั้นเหตุผลในการตราพระราชบัญญัตินี้ก็เพื่อเป็นการลดโทษผู้กระทำการค้าประเวณีและฟื้นฟูสภาพจิตใจ และในขณะเดียวกันก็เพื่อเป็นการปราบปรามการค้าประเวณีและคุ้มครองบุคคลโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่อาจถูกล่อลวง หรือชักพาไปเพื่อการค้าประเวณี บุคคลซึ่งหารายได้จากการค้าประเวณี หรือผู้ซึ่งมีส่วนร่วมรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด เช่น ในมาตรา 12 บัญญัติให้เป็นความผิด กรณีผู้ใดห่วงเหนียว กักขัง กระทำด้วยประการใดให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย หรือทำร้ายร่างกาย ชูเชิญด้วยประการใด ๆ ว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายผู้อื่น เพื่อข่มขืนใจให้ผู้อื่นนั้นกระทำการค้าประเวณี ต้องระวางโทษ

พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ บุคคลที่รัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ถูกกำหนดให้เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย

มาตรา 39 กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ ดังต่อไปนี้

1. เข้าไปในสถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการในเวลากลางวันและกลางคืน เพื่อตรวจตราการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้
2. นำผู้ถูกล่อลวง หรือถูกบังคับให้ทำการค้าประเวณี ซึ่งยินยอมให้นำตัวไปบริการ คุ้มครองและพัฒนาอาชีพ ส่งพนักงานสอบสวนเพื่อพิจารณาดำเนินการหาตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินการต่อไป

ผู้ที่ฝ่าฝืน หรือไม่อำนวยความสะดวก แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติตามมาตรา 39 เป็นความผิดต้องระวางโทษตามมาตรา 41

จะเห็นได้ว่า นอกจากเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติพิเศษต่าง ๆ เหล่านี้ หากปฏิบัติตามหน้าที่ก็ย่อมได้รับความคุ้มครองจากการถูกลอบจําโดยมิชอบด้วย และพระราชบัญญัติพิเศษหลายฉบับก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้ในการกระทำความผิดภายใต้อนุสัญญา ฯ และพิธีสารแนบท้ายทั้ง 3 ฉบับด้วย ดังนั้น การกระทำต่อเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายพิเศษเหล่านั้นจึงถือได้ว่าเป็นการกระทำความผิดต่อเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในส่วนที่อนุสัญญา ฯ ครอบคลุมถึงด้วย